

IDENTITET

EU 2 €; BIH 4 KM; SRB 150 DIN

»» ljudska prava »» politika »» društvo »» ekonomija »» kultura »» sport

Referendum o braku

Metoda destabilizacije vlasti, ali i slika duboke podijeljenosti hrvatskog društva

...str. 20

Segregacija Roma u školama

Državni šlamperaj ili pogrešna koncepcija

...str. 26

Nogomet u funkciji viših ideala

Dug je put od velikog Hrvata ili Srbina do velikog sportaša

...str. 48

FENOMEN BANDIĆ

Politička karijera bez presedana

... str. 10

LOKALNI IZBORI 2013.

ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2013.

ZAŽIVJELI DVOJEZIČNI GLASAČKI LISTIĆI

...str. 4

analitičan... polemičan... nepristran
profesionalan... informativan... odgovoran
edukativan... argumentiran... istinit

Zagreb, maj 1996.

I d e n t i t e t
nezavisni magazin

Počinja tamo gdje
drugi staju...

- 4** O IZBORIMA KOJI TO NISU ... Igor Palija
- 7** UMJESTO METKA, ĆIRILICA ... Ninoslav Kopač
- 10** FENOMEN BANDIĆ ... Dražen Lalić
- 13** SUKOB PATRIJARHA IRINEJA I KARDINALA BOZANIĆA OKO ĆIRILICE ... Drago Pilsel
- 16** NOVE GENERACIJE POLITIČARA NA IZBORNOJ SCENI ... Srđan Dvornik

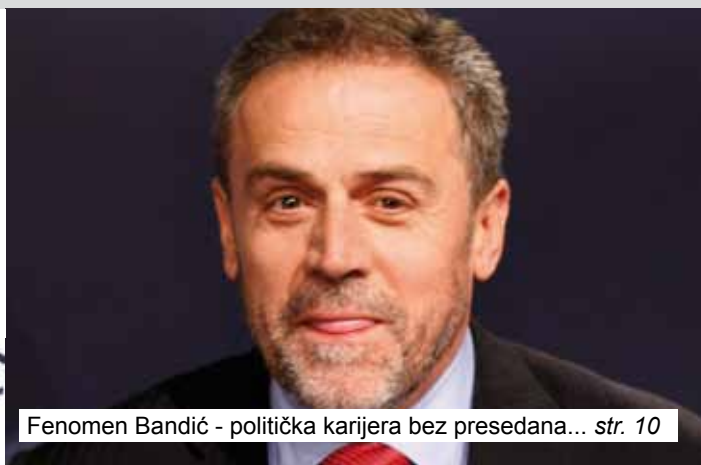

Ispitivanje demokracije - referendum o braku ... str. 20

- 26** SEGREGACIJA ROMA U ŠKOLAMA ... Srđan Dvornik
- 28** infoREGION ... Igor Palija
- 30** INTERVJU: DANKO PLEVNİK ... Milan Jakšić
- 34** INTERVJU: STANISLAV HOČEVAR, beogradski nadbiskup
- 36** URBANA LOBOTOMIJA Dunja Novosel
- 39** NOVE KNJIGE: MJERA ZA ŽIVOT ... Nikola Cetina

Libanonizacija Sirije ... str. 40

Fenomen Bandić - politička karijera bez presedana... str. 10

- 18** POVOLJNIJA PERSPEKTIVA ZA MANJINSKU ZAŠTITU ... Davor Gjenero
- 20** REFERENDUM O BRAKU SLIKA DUBOKE PODIJELJENOSTI DRUŠTVA ... Antonija Petričušić
- 22** POSLOVNI MENTALITET: ŽIVOT NA DUG ... Hrvoje Prnjak
- 24** SVE MILANOVE ŽENE ... Đurđa Knežević

Intervju: Danko Plevnik... str. 30

- 40** IZVAN GRANICA: SIRIJA ... Goran Mrdaković
- 42** PANORAMA ... Igor Palija
- 44** PRIČA: SPAČEK JE ODVEZAO POSLJEDNJI KRUG ... Jovan Hovan
- 46** NIKOLA PAŠIĆ U ANEGDOTAMA ... Milan Jakšić
- 48** NOGOMET U FUNKCIJI VIŠIH IDEALA ... Hrvoje Prnjak

www.identitet.info

nezavisni magazin
IDENTITET

Adresa redakcije:
Ilica 16, Zagreb
tel: +385 1 4921 862
fax: +385 1 4921 827
zagreb-sdf@sdf.hr

IMPRESUM

Glavni urednik:
Igor Palija
Zamjenik urednika:
Ljubo Manojlović
Grafička urednica:
Nevenka Pezerović Maksimović
Izdavač:
Srpski demokratski forum
Za izdavača: Veljko Džakula

Suradnici:
Davor Gjenero, Drago Pilsel,
Dražen Lalić, Srđan Dvornik,
Hrvoje Prnjak, Ninoslav Kopač,
Dunja Novosel, Dragana
Zečević, Nikola Cetina, Milan
Jakšić, Goran Mrdaković, Marko
Roknić, Radoje Arsenić, Đurđa
Knežević, Antonija Petričušić

Štampa:
Alfacommerce
Zagreb
Tiraž:
5.000 primjeraka

List izlazi mjesečno i financiran
je sredstvima Savjeta za
nacionalne manjine Republike
Hrvatske.
Na financijskoj podršci
zahvaljujemo Nacionalnoj
zakladi za razvoj civilnog
društva i Gradu Zagrebu

O IZBORIMA KOJI TO NISU

Bez rukavica i ispod pojasa

Piše:
IGOR
PALIJA

Ovogodišnji lokalni izbori, kada je u pitanju srpska nacionalna manjina, po mnogo čemu su bili specifični. Srbima, ovaj put ne svojom krivnjom, ponovo „bačeni u vatru“, a pitanje dvojezičnosti i ćirilice nametnuto je od strane HDZ-a i desnih partija kao životno pitanje razvoja ili održivosti pojedinih lokalnih sredina. Evropski, ali i hrvatski standard koji nacionalnoj manjini omogućava služenje svojim jezikom i pismom u javnoj i službenoj komunikaciji te omogućava punu dvojezičnost u onim sredinama gdje nacionalna manjina participira s jednom trećinom udjela u ukupnom stanovništvu zloupotrijebljen je kao „crvena krpa“ u koju su se zalijetali svekoliki hrvatski nacionalisti i dežurni domoljubni dušobrižnici. Tako je i izbore u Vukovaru obilježila zabrinjavajuća količina netolerancije, mržnje i animoziteta prema svemu što je srpsko, a akumulirana silna količina domoljubne energije potrošena u strašenju ljudi od bauka crvene Hrvatske i ćirilice. Kao da SDP i ćirilica imaju ikakve veze, osim što stranka na vlasti, i to ne baš odveć hrabro i smisleno, pokušava provesti hrvatske zakone i civilizacijske stečevine. Unatoč „antićiriličnoj“ kampanji i općoj mobilizaciji desnice, u Vukovaru je pobijedila politika tolerancije i suživota, te se potvrdila teza koju sam napisao još u januarskom broju Identiteta da Vukovar ima integrativnu snagu da ćirilica u njemu bude kamen mudrosti, a ne kamen spotican-

ja, a da to onemogućuju samo oni koji od podjela jako dobro žive. Njih ima na obje strane, što potvrđuje i SDSS-ova kandidatura predsjednika ZVO-a i saborskog zastupnika Dragana Crnogorca za gradonačelnika Vukovara, koji je u prvom krugu dobio nešto više od 8 posto glasova, a koji glasovi bi, da su otišli SDP-ovom Željku Sabi, omogućili njegovu pobjedu već u prvom krugu. Ovaj potez SDSS-a teško je razumljiv i objašnjiv, jedino kao opstrukcija SDP-ovog gradonačelnika, te direktna voda na mlin HDZ-ovom i opće desnom kandidatu Ivanu Penavi koji je temeljem neuspjelog SDSS-ovog izbornog eksperimenta otišao u drugi krug i cijelu priču dodatno zaoštio, a kampanju, kao je to istakao i premijer Milanović, pretvorio iz prljave u zloćudnu. SDSS je imao još po neki nerazumljiv potez, kao što je podržavanje HDZ-ovih kandidata u Obrovcu i Udbini, iako vrh te stranke vodi agresivnu antićiriličnu politiku usmjerenu isključivo protiv srpske zajednice u Hrvatskoj. Očito je HDZ lokalnim SDSS-ovcima ponudio nešto što ovi nisu mogli odbiti. Najveća izborna bedastoća je zasigurno SDSS-ovo podržavanje Damira Kajina za mjesto župana u Istri i na taj način guranje prsta u oko IDS-u, stranci koja je jedina u Hrvatskoj ostvarila na djelu punu politiku tolerancije, snošljivosti i suživota. Na taj je način partija koja želi predstavljati interese Srbe u Istri stala iza čovjeka koji je, pred sam kraj zakonskog roka, uzeo povlašteno saborsku penziju i čije prijetvorno moral-

iziranje ali i istinsko demokratsko političko djelovanje s time gube svaki smisao, te se konfrontirala s možda jedinom strankom u Hrvatskoj koja je prava manjina zaštitila i provela u cijelosti na području koje kontrolira. Srbi u IDS-ovoj Istri nemaju nikakvih poteškoća u zaštiti i promociji svojim manjinskih, građanskih ili ljudskih prava, pa je shodno tome intencija SDSS-a za rušenje IDS-a u Istarskoj županiji potpuno nerazumljiva i autodestruktivna.

SDP-OVA NEDOSLJEDNOST

Dvadesetogodišnja politika SDP-a koji „voli“ glasove Srba ali se nevoljko javno identificira s njihovim problemima, u nekim lokalnim sredinama stigla je na naplatu. Dugogodišnje SDP-ove utvrde sa srpskom većinom - Vojnić i Donji Lapac - izgubljene su. U Vojniću je HDZ iskoristio srpsko nejedinstvo i inflaciju kandidata, a u Donjem Lapcu SDSS-ov kandidat je odnio pobjedu pokazujući tendenciju da radikalizacija međunacionalnih odnosa na državnoj razini pogoduje nacionalnoj diferenciji glasača u malim sredinama. Birači su kaznili SDP razočarani što unatoč dugogodišnjoj vladavini nije uspio pomaknuti stvari s mjesta. Iako je premijer Milanović zauzeo dosta „čvrst“ stav u obrani temeljenih demokratskih vrijednosti, pa i u odnosu centralne vlasti prema nacionalnim manjinama, a posebno Srbima, srpska zajednica očigledno osjeća da SDP nema snage, potencijala niti istinske volje da se godinama nagomilavani problemi Srba u

DRŽAVNO IZBORNO POVJERENSTVO REPUBLIKE HRVATSKE
OPĆINSKO IZBORNO POVJERENSTVO OPĆINE KISTANJE
DRŽAVNA IZBORNA KOMISIJA REPUBLIKE HRVATSKE
OPŠTINSKA IZBORNA KOMISIJA OPŠTINE KISTAŃE

GLASAČKI LISTIĆ
ZA IZBORE ZA ČLANICE/ČLANOVE OPĆINSKOG VIJEĆA
OPĆINE KISTANJE

ГЛАСАЧКИ ЛИСТИЋ
ЗА ИЗБОРЕ ЗА ЧЛАНИЦЕ/ЧЛАНОВЕ ОПШТИНСКОГ ВЕЋА
ОПШТИНЕ КИСТАЊЕ

Važna napomena:

Glasački listić popunjava se tako da se zaokruži redni broj ispred naziva **samo jedne kandidacijske liste za koju se glasa**.

Важна напомена:

Гласачки листић попуњава се тако да се заокружи редни број испред назива **само једне кандидационе листе за коју се гласа**.

1. **HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA - HDZ**
HRVATSKA SOCIJALNO - LIBERALNA STRANKA - HSLS
CECILIJA GEČEVIĆ - nositeljica liste
ХРВАТСКА ДЕМОКРАТСКА ЗАЈЕДНИЦА - ХДЗ
ХРВАТСКА СОЦИЈАЛНО - ЛИБЕРАЛНА СТРАНКА - ХСЛС
ЦЕЦИЛИЈА ГЕЧЕВИЋ - носитељица листе
2. **HRVATSKA STRANKA PRAVA - HSP**
PETAR GLASNOVIĆ - nositelj liste
ХРВАТСКА СТРАНКА ПРАВА - ХСП
ПЕТАР ГЛАСНОВИЋ - носитељ листе
3. **SAMOSTALNA DEMOKRATSKA SRPSKA STRANKA - SDSS**
GORAN RELJIĆ - nositelj liste
САМОСТАЛНА ДЕМОКРАТСКА СРПСКА СТРАНКА - СДСС
ГОРАН РЕЉИЋ - носитељ листе

Serijski broj: 0001673
Серијски број:

Od 23 općine ili grada u kojima Srbi imaju zakonsko pravo na dvojezičnost u njih 8 su glasači zaokruživali kandidate ispisane na latinici i ćirilici

Hrvatskoj napokon riješe ili barem počnu rješavati bez kompromisa i kalkulacija. Poteškoće SDP-a da s deklarativne prijede na provedbenu razinu vidljive su i u ovom društvenim segmentu. Srbi u Hrvatskoj predugo čekaju da postanu ravnopravni građani ove zemlje. Izgubili su stanove, posao, dionice, pokretne, zemlju, penzije, dostojanstvo... Oспоравано im je i onemogućavano pravo na povratak, a u procesu obnove i stambenog zbrinjavanja za njih nisu vrijedila prava kao za druge. Oспорava im se prošlost, stigmatizira sadašnjost, negira budućnost. Odnos društva prema srpskoj zajednici u Hrvatskoj je pun konfrontacija, predrasuda i stigmi. Srbi u Hrvatskoj više ne žive svoj život, on im je ukraden. Počinju živjeti neki novi život u kojem nemaju pomoći niti od koga. U Hrvatskoj su gosti, za Srbiju su tamo daleko, a za srpske političare u Hrvatskoj „materijal“ od kojeg se dobro živi. Njihova sela su još uvijek bez struje ili s drvenim banderama, tamnim krovovima, lošim asfaltom, neupotrebljivim vodovodom. Ta kolektivna agonija predugo traje i Srbi nemaju vremena više čekati. Zbog toga i ono malo mladih što se vratilo ponovo odlazi, stari umiru, sela se prazne, groblja pune, a srpski političari očajnički bore za vlast u nekoj općini ili gradu isključivo iz razloga što time rješavaju ličnu egzistenciju, a ne probleme svojih sunarodnjaka. Srpska politička ideja, misao i pragma u Hrvatskoj su svedeni na neartikuliranu i neprincipijelnu politiku, političku trgovinu, programsko lutanje, osobni interes i hinjenu empatiju vođena logikom kad ionako ne možeš ništa uraditi za opću stvar, onda barem uradi nešto za sebe. Srpski političari se odriču manjinskih prava da bi se domogli političke moći koja u njihovom slučaju znači голу egzistenciju jer za Srbe u javnim službama i poduzećima na području povratka zaposlenja nema, tako da njima politika prestaje biti rad za javno dobro već isključivo način rješavanja lične egzistencije. Životno je važno na „srpskoj priči“ sjesti u neku načelničku, dogradonačelničku ili dožupansku fotelju, pa onda pod izgovorom da te nitko za ništa ne pita, odrijetati četiri džepu ugodne godine. Od SDP-a se očekuje da mijenja političku i društvenu klimu kada su Srbi u pitanju, da uvodi evropske standarde u odnosu države prema manjinama, da konsolidira hrvatsko društvo i demokraciju. SDP treba poticati povratak

srpskih izbjeglica da područja povratka ne bi ostala prazna, jačati zapošljavanje manjina u javnom sektoru jer se na taj način povratnici kvalitetno integriraju u društvo te se sprečava njihov ponovni odlazak, provesti stambeno zbrinjavanje povratnika bez diskriminacije jer svaki ratni stradalnik ima jednako pravo na dom, ekonomski ulagati i usmjeravati evropske fondove u područja povratka kako bi tamo ljudi imali perspektivu povratka, ostanka i razvoja. To su sve pitanja kojima ova vlada pristupa dosta hladno i nezainteresirano, a stvarnih pomaka nema niti u jednom segmentu. Tehnokratski pristup ljudskim sudbinama u postratnim vremenima nije dobar. Nije dovoljno reći: „imamo zakone a vi se sada vratite“, ili „osigurali smo uvjete sada je na vama da se snađete“. Treba puno više raditi sa ljudima, pristupiti im toplije i srdačnije, pokazati da se država zaista brine o njima, da imaju perspektivu, da razumije njihove probleme, da nisu sami u svojim egzistencijalnim strahovima, da je Hrvatska uz njih i da nisu „ničiji“ već da su „naši“. Srbi u Hrvatskoj ne smiju SDP-u biti samo glasačka prevaga u ljutom boju protiv HDZ-a, čija prava nakon izbora nitko više ne spominje. Srbi su u proteklih 20-ak godina SDP-u dali puno, a usudim se reći da od njega nisu dobili ništa. Ili suviše premalo.

SDSS-OVA INERTNOST

Iza opće politizacije i manipulacije s pitanjem dvojezičnosti nekako tiho se provukla činjenica da su na ovim izborima štampani i dvojezični izborni listići te je time srpskoj nacionalnoj manjini omogućeno pravo da glasa na svom jeziku i pismu. Srpski demokratski forum je još prije izbora za Evropski parlament tražio od Državnog izbornog povjerenstva da glasački listići u onim područjima gdje Srbi ostvaruju pravo na dvojezičnost budu ispisani dvojezično, odnosno na latinici i ćirilici. DIP je u svom odgovoru zauzeo stav da Zakon o upotrebi jezika i pisma nacionalnih manjina nije mjerodavan za glasačke listiće jer se oni ne mogu podvesti pod javne isprave i sami po sebi nisu službeni obrasci, što je, u najmanju ruku dvojbeno tvrdnja. Tako smo naučili da glasački listić nije isprava niti službeni obrazac iako se štampa gdje i službeno glasilo države, njegovo uništenje podliježe zakonskoj kazni te se radi o jednom od temeljnih građanskih prava i osnovi političke par-

ticipacije. Nadalje, a vezano za lokalne izbore, DIP je uveo drugačiju izbornu praksu te zauzeo stav da glasački listići mogu biti dvojezični samo tamo gdje je statutom općine ili grada propisano da je u toj jedinici lokalne samouprave manjinski jezik u ravnopravnoj službenoj upotrebi s hrvatskim jezikom. Znači, za jedne izbore nema dvojezičnosti, a za druge je može biti, a radi se o istim procesima, istim područjima i istim ljudima. Ali da se ne zapletemo u pravnim interpretacijama nečega što se očito kosi sa zdravom logikom, neke sredine su iskoristile ovo pravo i tražile od izbornih povjerenstava štampanje dvojezičnih izbornih listića za lokalne izbore. Od 23 općine ili grada u kojima Srbi imaju zakonsko pravo na dvojezičnost u njih 8 su glasači zaokruživali kandidate ispisane na latinici i ćirilici, i što je važno za napomenu, nikakvih loših reakcija od pripadnika većinskog naroda nije bilo. Osim dvije općine u Dalmaciji - Kistanje i Biskupija - ostala mjesta se nalaze na Baniji i Kordunu - Vojnić, Vrginmost, Krnjak, Plaški, Dvor, Kukuruzari. U istočnoj Slavoniji, gdje je koncentracija Srba najveća, a SDSS najprisutniji u lokalnim politikama, ovo pravo nije iskorišteno, vjerojatno zbog inertnosti i neznanja lokalnih srpskih političara. Time se ponovo potvrđuje teza da srpsku političku elitu mnogo manje zanimaju prava Srba i implementacija manjinskih standarda od vlastite političke promocije i gole borbe za vlast. Kako razumjeti da najveća, najbolje organizirana partija, koja jedina ima i saborske zastupnike, nema interesa za provođenje dvojezičnosti u izbornom procesu kao jednom od temeljnih građanskih prava. Osnova političke participacije je pravo da biraš i budeš biran, a SDSS nije pokazao senzibilitet da dvojezičnost inauguriра u izborni proces. Time je zakinjuta ne samo srpska zajednica koja nije mogla glasati na svom jeziku pismu, već i mogućnost da se u ovim izborima jedno manjinski pravo u potpunosti realizira i zapravo postane izborna praksa koja će u narednim izborima postati standard ispod kojeg se neće moći ići. Ali to nije ništa novo. Već smo naučeni da srpski političari u Hrvatskoj ne razumiju smisao zaštite manjinskih prava i bit vođenja manjinske politike, pokazujući se potpunim demokratskim adolescentima nedoraslim vremenu i problemima u kojima se nalazi zajednica koju predstavljaju.■

Umjesto metka, ćirilica

Piše:
NINOSLAV
KOPAC

Sjećate li se one čuvene rečenice iz nekog parti-zanskog filma u kojem dva brata po oružju Srbin i Hrvat čuvaju jedan drugog i zajedno ratuju. Čuvana rečenica glasi „Mirko, pazi metak!“ Danas su rijetki Srbi i Hrvati koji se smatraju braćom, ali uz svo nastojanje „neumrlog nam predsjednika“ i sve žgadije koju je dovela i instalirala ZNA se stranka ipak se još poneki takav par i nađe, pa bi danas ta rečenica glasila: Mirko, pazi Ж!!“ Siguran sam da vam sada nije ništa jasno, pa ću vam objasniti. Genijalni geostrateg, kojeg je školovala bivša JNA i koji je u HV dogurao do čina admiral Davor Domazet Lošo, neukom hrvatskom puku je otkrio od kuda ga sada vrebja opasnost novog srpskog oružja. Taj genije misli kojem je očito dosadno u mirovini od koje bi mogle živjeti najmanje tri prosječne hrvatske obitelji već dugo se bavi geostrategijom i otkriva nevjerovatne stvari koje ne prijete samo Hrvatima i Hrvatima, nego i čitavom čovječanstvu, pa tako usput i Srbima. Tko im je kriv kada žive na Zemlji! U svojoj genijalnosti kojoj nema kraja Lošo je otkrio da Srbi protiv Hrvata upotrebljavaju novo oružje kojim ih žele uništiti - a to je ćirilica! Ćirilicom, tvrdi genije geostrateške misli, Srbi umjesto metaka udaraju na Hrvate i time im namjeravaju nanijeti još veće gubitke, no što su im nanijeli u građanskom ratu, koji se službeno zove Domovinski. Tako nešto domišljato i genijalno još nitko nije shvatio osim njega. On ima i cijelu hrpu „dokaza“ od kojih je samo jedan dio iznio među članovima ZNA se stranke i njihovog obavještajnog predsjednika s radnim prezimenom,

pa sve Hrvatice i Hrvate i nehrvate tuče u zdrav mozak. Prema tome, dragi Hrvati i još draže Hrvatice, pazite se kada prelazite Trgom bana Jelačića ili nekim drugim otvorenim prostorom da vas ne pohodi koje uglato slovo ćirilice, ka o na primjer Ж, jer ono mi nekako izgleda najubojitije. To bi se moglo pogubno odraziti za vaše, prije svega, mentalno zdravlje. A kada već govorim o mentalnom zdravlju u bivšoj tzv. JNA mentalista, ala Lošo je bilo na pretek, pa onda nije niti čudno da je upravo JNA kumovala i najviše pomogla raspadu bivše nam države u kojoj je bratstvo jedinstvo bilo dika, a ne kao sada predmet sprdnje i podsmjehivanja. Novokomponovani geostrateg Lošo hoda okolo „lijepom našom“ praćen svitom poklonika, i kao neki prorok pronosi cijeli niz sličnih ideja, pa je to možda jedan od razloga što još nije sjeo na optuženičku klupu i odgovarao za svoji genijalnu strategiju koju je proveo u Medačkom Džepu i zbog koje su njemu podređeni, on je bio načelnik Glavnog stožera HV, proglašeni ratnim zločincima i već odslužili kazne zatvora.

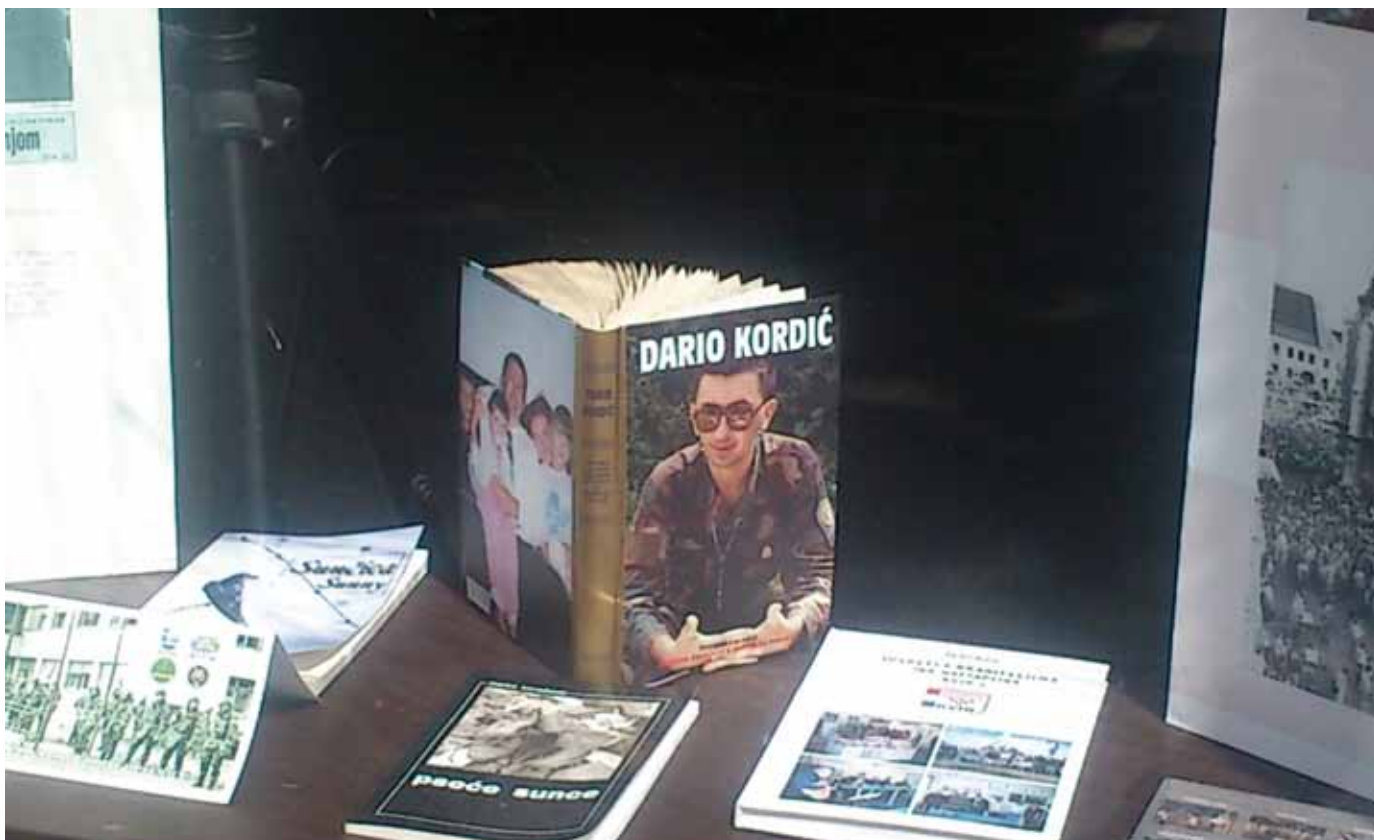
ZASTAVE IZ NDH

U Hrvatskoj tolerancije i gluposti na svakom koraku. Neoustaštvo je kao i folklor već ustaljeno u društvu, a organi vlasti, koji bi trebali sankcionirati takve pojave, ili okreću glavu, ili privode one koji ukazuju na taj sramotni problem. Primjera koliko hoćete, a najsvježijem sam prisustvovao i bio njegov sudionik. U predizbornoj kampanji za lokalne izbore i prilikom prikupljanja potpisa za gradonačelnika Zagreba na Trgu velikog bana Jelačića u Zagrebu pojavio se štand mladića koji je

odgojen, lijepo, u ovoj državi i koji je svoj štand okitio s 4 ustaške zastave. Kada sam mu prišao i upitao ga kakve su to zastave, počeo me vrijeđati i vikati da nemam pojma. Slikao sam štand i na trgu ugledao četiri mlade policajke. Prišao sam ih i upitao da li znaju kako po Ustavu RH izgleda zastava Hrvatske. Počele su nešto mucati i onda sam im pokazao zastave junoshe i objasnio da to nisu hrvatske zastave, da su takve isticale ustaše i da ih treba ukloniti, na što su me naše drage čuvarice reda i ustavnog poretka pogledale kao da sam pao s Marsa, odmahnule rukom i otišle. Junosha je svoje zastave vio do krajnjeg dana određenog za prikupljanje potpisa, a kada je na televiziji predstavljao svoj gradonačelnički program rekao je da će se zalagati za ponovno uvođenje smrtne kazne i zatražiti izvršenje nad Jadrankom Kosor i Stipom Mesićem, jer su oni po njemu veleizdajnici.

REKLAMA ZA RATNOG ZLOČINCA

Već ranije sam pisao da je jedan od najljepših zagrebačkih trgova, Trg žrtava fašizma, za vrijeme tzv. NDH bio najveće mučilište u povijesti XX stoljeća na ovim prostorima. Doslovce sve zgrade koje ga okružuju bile su pretvorene u policijske uprave tajnih i javnih policija NDH i Njemačke. Tu je bio Gestapu, UNS i sve druge znane i neznanе, a podrumi svih zgrada bili su zatvori i mučilišta. I sam stanujem u jednoj od tih zgrada, čiji se podrumi i danas zatvaraju željeznim vratima na kojima su bile izbušene rupe za dovod zraka i nadgledanje zatvorenika, a na zidovima podruma još se vide ostaci lanaca u koje su nesretnici

Izlog Doma specijalne policije u Zagrebu „krasi“ knjiga ratnog zločinca Daria Kordića

bili vezani. Eto i u spomen toga se neki pametnjaković sjetio da najljepši lokal na ovom trgu da na korištenje specijalnoj policiji, čiji su pripadnici na pročelje zgrade odmah donijeli ogroman natpis DOM SPECIJALNE POLICIJE. To je valjda kao spomen na „slavne dane“ tog trga. Nemam ništa protiv specijalne policije i njihovog doma, ali smatram da mu to mjesto ne priliči, i zbog toga što je samo jedan ulaz dalje spomen ploča na kojoj između ostaloga stoji da su iz te zgrade na strijeljanje u Dotrščinu odvedeni hrvatski književnici August Cesarec i Ognjen Prica. Čemu taj dom služi pripadnicima Specijalne policije? Praktičko ničemu, osim što se ponekad sastaju u tom prostoru, ali rijetko, i da ga iznajmljuju grupi djevojaka koje u njemu ponekad vježbaju aerobic. U jednom kutu su napravili oltar od hrpa kamenja na koju su usadili drveni križ pod kojim pale svijeće. Izlozi očito služe za provokaciju, pa su s vremena pojavljuju knjige sa slikama i imenim ratnih zločinaca. Trenutno izlog „krasi“ knjiga o liku i djelu **ratnog zločinca** Daria Kordića. I nikom ništa!!

KERUMOVE IDIOTARIJE

Da se u ovoj zemlji može raditi što te volja i da nikome ne trebaš polagati račune najbolji je primjer bivši splitski gradonačelnik i saborski zastupnik Željko Kerum. On do mile volje radi i ne radi što ga je volja, a države pokušava, ali ne uspijeva da ga spriječi u njegovim rabotama, pa kada to i pokuša ispada smiješna i nemoćna. Kerum je odlučio na vrh Marjana postaviti golemi križ. Ministarstvo kulture, jer valjda se očito nije moglo odlučiti za pametniju mjeru, izdalo je zabranu, ali drugo ministarstvo mu je dalo dozvolu i na dan lokalnih izbora Split je dobio križ. Nije mu to najveći jer daleko veći križ za Split je bio Željko Kerum, mentalni siromah, ali uporan i odlučan u svojem nastojanju da Split grad dike pretvori u grad primitivaca koji, zahvaljujući njemu, služi za sprdnju ne samo naciji, već čitavom balkanskom okruženju. Kerum i njegova seka koja likom, a sve više i djelom podsjeća na Miru Marković, suprugu Slobodana Milošević, valjaju bisere i provode svoju volju pored nemušte gradske uprave i Vijeća. U svojoj nedavnoj izjavi na radiju Kerum je izjavio da mu je najveći usp-

jeh koji je postigao u četiri godine svog gradonačelnikovanja taj što je napravio dva sina i da to nikome od njegovih prethodnika nije uspjelo?! Čuvena mu je i izjava: „Jeben ka Hektor!“ Također na valovima Radio Splita. Inače Saborski zastupnik Željko Kerum samo se dva puta pojavio u Saboru i pri tome je zijevao i mučio se da ne zaspi. U posljednju predizbornu kampanju ušao je spreman s vinom i pršutima i „demijanom“, pa se uz pratnju harmonikaša prošetao Splitom s nalijepljenom fetom pršuta na čelu i osmijehom pobjednika! Tko su mu sljedbenici mogao bi još tako dugo, ali Split je bio i, nadam se, ostao rasadište inteligencije, pa je primitivizmu zauvijek došao kraj, a očito je skori kraj i Kerumovoj poslovnoj „imperiji“ koju je zavio u dugove i urušava se ko' rimsko carstvo, te ostaju samo ruine na kojima za trajan ponos ostaje križ i spomenik „neumrlom nam“ šovinističkom predsjedniku, kojeg je postavio, kao protutežu, na mjestu na kojem je Tito održao svoj čuveni splitski govor o bratstvu i jedinstvu. Ni Marjanski križ ni spomenik „neumrlom“ nisu ga spasili od izbornog poraza, a na spomeniku „neum-

Nova valuta za naciju robova

rlom" iste noći nakon otvaranja osvanuo je natpis TITO 1962.

ILEGALNA TODORIĆEVA VALUTA

Ne mora se prkositi Vladi samo spomenici-ma i kojekakvim odlukama, veliki trgovci mogu i štampati svoju valutu, pa da im ne bude ništa. Grof Ivica Todorić, valjda je grof, jer je prisvojio dvorac grofa Kulmera, pored živih nasljednika i sa svojom obitelji živi u njemu, štampano je bonove kojima kupuje robu drugih proizvođača, koji ih umjesto plaće dijele svojim radnicima, a koji pak, htjeli- nehtjeli moraju trošiti u Todorićevim trgovinama. Ideja je genijalna. Masnoj guski još masniji vrat, sirotinja još siromašnija, Todorić praktički robu dobiva badava i još na njoj zarađuje, a Vlada nemoćno širi ruke, dok joj na monetarnom tržištu kola ilegalna valuta. Tko je ovdje lud mislim da znam, ali grof Todorić sigurno nije. On svoje bonove ne samo da dijeli dobavljačima roba koje on kasnije preprodaje, već ih je podijelio i tijelima javne vlasti i grada Zagreba, međutim nitko nije mjerodavan da tom bezakonju stane na kraj. Ministarstvo uprave izjavljuje da paralelna Todorićeva valuta nije u njihovoj nadležnosti. Prema njima za tako što je nadležna Državna

revizija i Ministarstvo financija, ali oni vjerojatno nemaju vremena da se bave takvim tričarijama, pa „valuta“ i dalje kola i nikom ništa. Nije onda čudno da je Todorić u svoju upravu zaposlio i bivšeg guvernera narodne banke Željka Rohatinskog, valutnog stručnjaka koji je u doba najžešće ekonomske krize uspio spasiti tečaj Kune. Budući da Todorić već ima i svoju banku, vjerojatno će u svojoj grofoviji koja se opasno širi na Hrvatsku, uvesti i svoju centralnu banku kojoj bi cilj bio zaštita grofovske valute koja bi uskoro trebala postati i jedino sredstvo plaćanja u TodorićLandu, pa i šire u granicama Lijepe naše, jer ionako sadašnja hrvatska valuta mnogima budi ružna sjećanja na zločinačku NDH, pa bi joj Todopara mogla postati trajna zamjena, a Vladi i njenim ministarstvima, izgleda da je ionako svejedno tko što i kako trguje. Mnogi to i ne rade, jer jednostavno nemaju ni Tudorićevog ni službenog novca, pa se prehranjuju po kontejnerima i pučkim kuhinjama, a na žalost k tome svi po malo krećemo.

MANIPILIRANJE RADNICIMA

Nezadovoljstvo raste na sve strane. Štrajkovi do uništenja ono malo privrednih

subjekata sve više bujaju i to odjednom iako se problemi zbog kojih se štrajka gomilaju godinama, a svo zlo je počelo za vrijeme vladavine ZNA se stranke. Neobična pojava i nije tako neobična ako samo malo munete organom za razmišljanje. Parola ZNA se stranke je kao i u doba najcrnjeg mraka - „Uz Isusa Krista protiv komunista!“, a predsjednik te stranke po preuzimanju vlasti zakleo se da će srušiti „crvene“, jer „crvena opasnost prijeti“ i želi uzdrmati državu. Sindikati, koje su uvijek vodili najlošiji radnici, ali zato vični verbalnom radu, na žalost su bez ikakve taktike u klasnoj borbi, a sindikati uvijek moraju biti nosioci klasne borbe, priklonili su se onima koji sigurno ne garantiraju prosperitet, već ukoliko dođu na vlast, povratak u mrak i dijeljenje državnog novca za kupovinu socijalnog mira. Iz svega ovoga zaključak je vrlo jednostavan - ZNA se stranka koristi radnike i štrajkove kao način na koji bi destabilizirali i srušili ovu vladu, a radnici, ko stoka sitnog zuba, kako ih je nazvao „neumrli“ im predsjednik, i ono malo što im je ostalo uništavaju glupošću, kako su i devedesete godine glasajući za ZNA uništili svoju i našu prošlost i budućnost. Neka se ZNA!■

FENOMEN BANDIĆ

Unatoč različitim nedostacima, na političkoj sceni Zagreba već je godina-ma najvažnije zvati se Milan Bandić. Veoma utjecajni i ne manje od toga kontroverzni zagrebački gradonačelnik uzor je i nekim političarima u drugim sredinama. Oni bi htjeli, poput njega, imati stotinu političkih života i izlaziti iz neugodnih skandala snažniji nego ranije. No, Bandića je zaista teško, ako ne i nemoguće, „kopirati“, što je pokazao i neuspjeh Željka Keruma na ovim izborima. Možda bi se čak i mogao naći političar takvoga radnoga ritma i populističkoga šarma, ali je njegova sposobnost da svoje nedostatke pretvori u prednosti te da politički preživi i u najtežim situacijama zaista unikatna...

Piše:
DRAŽEN
LALIĆ

Lokalni izbori 2013. najvjerojatnije će uglavnom ostati u kolektivnoj memoriji kao priča o dva grada. Već je nakon prvoga kruga izbora (ovaj tekst pišem između dva izlaska građana na birališta) očito kako su ovoga proljeća posebno uzbudljivi i važni politički procesi u Zagrebu i Splitu. Na prvi pogled zbivanja vezana za izbore u dva najveća grada Hrvatske imaju bitno različita obilježja i ishode. U metropoli je pobijedio (zaista je teško vjerovati, zbog niza razloga, da će Rajko Ostojić 2. lipnja nadoknaditi ogromnu prednost Milana Bandića) osvjedočeni populist, političar koji opetovano ističe kako već 13 ljeta, i to 365 dana godišnje, mukotrpno radi za građane i grad. Za razliku od toga, u Dioklecijanovom je gradu Željko Kerum teško poražen iako je u kampanji, kao i u petogodišnjoj političkoj karijeri, na različite načine pokušavao podilaziti političkom i kulturnom ukusu „običnih“ građana odnosno predstavljati se kao „jedan od nas“ i protivnik političkih elita. Unatoč tih razlika, ocjenjujem kako je to zapravo ista priča – ona o populizmu u ovodobnoj Hrvatskoj, ali u dva izdanja koja se najviše razlikuju po obilježjima

urbanih i političkih okolnosti te osobito po značaju aktera.

Okolnosti ovih lokalnih izbora i ukupnoga urbanog života u Zagrebu i Splitu bitno su različite. Glavni grad se sučeljava sa znatnim ekonomskim i socijalnim teškoćama, ali one su zasigurno manje teške nego takve nedaće drugoga najvećeg grada u Hrvatskoj. Tako je u gotovo milijunskom Zagrebu u veljači ove godine registrirano 47.198 nezaposlenih, dok je u Splitu koji ima nešto manje od 200.000 žitelja čak 20.083 osoba bilo bez posla. Razmjerno motreno, nezaposlenih u Splitu je dvaput više nego u Zagrebu, baš kao što je i proračun toga grada za ovu godinu otprilike toliko manji od zagrebačkoga (803 milijuna kuna spram 6,67 milijardi kuna). Upropaštenih tvrtki i radnika koji su zbog toga morali „na ulicu“ odnosno na Zavod za zapošljavanje ili u mirovinu u posljednjih je dva desetljeće mnogo i u metropoli, ali u Splitu ta pojava ima razmjere istinske ekonomske i socijalne pošasti, što je posebno utjecalo na to da je grad pod Marjanom od 2001. do 2011. napustilo 10.000, i to uglavnom obrazovanih i mladih, stanovnika (u istom se razdoblju, važno je istaknuti, pučanstvo Zagreba povećalo za 13.000

građana). Splitski klubovi, ranije perjanice hrvatskoga sporta, grcaju u dugovima i drugim materijalnim teškoćama, pa taj grad već dulje vrijeme nema prvaka ni u jednoj važnoj sportskoj grani. Građani Splita zbog nedostatka novca i drugih resursa grada mogu samo sanjati da se u njemu održavaju globalno važne kulturne manifestacije kao što se već niz godina zbiva u Zagrebu, primjerice Subversive Festival na kojemu su nedavno, uz Slavoj Žižeka i neke druge ranije prisutne goste, sudjelovali šef grčke Syrize Alexis Tsipras i glasoviti filmski redatelj Oliver Stone. Navedeni i slični pokazatelji potvrđuju ocjenu da je Split jedan od najvećih urbanih gubitnika tranzicije na hrvatski način odnosno da je u razdoblju od državnoga osamostaljenja do danas ne samo stagnirao nego i nazadovao, dok je istovremeno Zagreb ekonomski i u drugom pogledu ipak napredovao.

Drastična centralizacija i metropolizacija, kao jedna od osnovnih odrednica Republike Hrvatske, očito nije pogodovala Splitu, kao što nije pogodovala i mnogim drugim (Šibenik, Sisak, Karlovac...) gradovima, ali je s druge strane osigurala „vjetar u leđa“ metropoli u kojoj se nalaze

središta svih važnih javnih i državnih institucija te velikih tvrtki koje plaćaju visok prirez baš u tom gradu. Zbog toga su se vlastodršci u Zagrebu u posljednjih dulje od dva desetljeća mogli lakše nego njihove kolege u Splitu i drugim središtima nositi s velikim ekonomskim i drugim problemima građana te pokretati neke investicije koje su po svome obimu „znanstvena fantastika“ za druge gradove. Različitim uslugama, namještenjima, poslovima i sličnim blagodatima zagrebački gradski oci su isprepleli veliku socijalnu, pa i klijentelističku, mrežu u koju su uključili mnoge javne i druge osobe iz različitih područja urbanoga života.

KONTROLIRANI POPULIZAM

Svima je jasno, a tu već prelazim na analizu aktera lokalnih izbora 2013., kako je takvu mrežu najviše i najduže stvarao Milan Bandić. On se njome vješto koristio u tim izborima, što je posebno došlo do izražaja u njegovoj listi za Gradsku skupštinu koja je većinom sastavljena od vrlo sposobnih i istaknutih žena kao što su ekonomistica Sandra Švaljek, liječnice Ana Stavljenić-Rukavina (bivša ministrica zdravstva) i Vida Demarin (redovita članica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti), odvjetnica Ljubica Matijević-Vrsaljko, balerina Almira Osmanović i druge. Privlačenjem tih žena i drugih aktera (uz ostale i Davora Šterna) na svoju stranu Bandić je pokazao ne samo sposobnost da vodi inkluzivnu politiku, nego je i najavio da će gradska vlast u sljedećih četiri godine potencijalno biti meritorna tj. sastavljena od upravljača koji „znaju svoj posao“. Naravno da je tim potezom, kao i vještim vođenjem kampanje u cijelosti, on utvrdio potporu svojih simpatizera i privukao mnoge nove birače; sve to je dovelo ne samo do njegove velike prednosti u natjecanju za položaj gradonačelnika, nego i do izvrsnoga rezultata (dobio je isti broj zastupnika kao koalicija predvođena SDP-om) liste za Gradsku skupštinu.

Dok je Bandić pokazao kako zna voditi izbornu kampanju i politiku, politički potkapacitirani Željko Kerum je u nekoliko tjedana prije izbora dominantno izražavao prizemni populizam i pokušavao se manipulacijama održati na vlasti. Neposredno prije održavanje izbora „sredio“ je da se postavi veliki križ na Marjanu kao i spomenik Franji Tuđmanu nadomak Rivi (čime se „u pravi čas“ nastojao dodvoriti desničarima), organizirao pučke fešte s dijeljenjem hrane i nastu-

pima glazbenika poput raspojasanoga Mladena Grdovića, vozio se ulicama bez kacige motorkotačem zajedno i u odijelu jet-skijem, davao bombastične izjave poput one da je za vrijeme mandata „napravio dva sina“, i slično. Njegova je kampanja ovaj puta, za razliku od one 2009. godine kad je utrošio mnogo novca i koristio savjete spin-doktora Krešimira Macana, bila marketinški sadržajno sla-

**Za razliku od većine drugih
političara u nas, Bandić je
svjestan nekih svojih loših strana
i nastoji ih prevladati, što je
pokazao i politički proces vezan
za ove lokalne izbore**

ba i uopće lascivna. Međutim, i da mu je kampanja 2013. bila mnogo bolja to mu najvjerojatnije ne bi pomoglo, s obzirom da je lakonskim odnosom prema obavezama gradonačelnika, neprimjerenim komuniciranjem u javnosti i mizernim učincima svoje vlasti u posljednjih četiri godine izazvao veliki zazor u javnosti, posebno među obrazovanijim i kulturnijim građanima koji „po definiciji“

ne podnose populiste, i to posebno one „greze“ (grube, nepristojne) kao što je „Zeke“. Pa su ga birači tako strogo kaznili da nije ušao ni u drugi krug izbora, što je veliki poraz s obzirom da je prije početka izbornoga procesa malotko u Splitu uopće znao za Ivu Baldasara i Vjekoslava Ivaniševića, dok je ime živopisnoga gradonačelnika, zbog različitih razloga, bilo gotovo svima na usnama. Splićani su na ovim lokalnim izborima pokazali demokratsku racionalnost, koja je vjerojatno ponajprije uvjetovana teškim iskustvima vezanima za četverogodišnju izloženost neobuzdanom i egoističnom populizmu.

Dakle, za razliku od privatno i politički „rasutoga“ Keruma iskusni Bandić se u punom sjaju pokazao i dokazao na izborima najviše zato što je ovaj puta pomno kontrolirao svoj populizam i pripadajući agresivni pristup politici: pažljivo je birao riječi u svojim javnim nastupima, njegovo je oglašavanje sadržajno bilo smisljeno, a utrošio je mnogo manje novca nego u prethodnim kampanjama čime je pokazao neku skromnost koja odgovara teškim ekonomskim i socijalnim prilikama. Njegov je populizam bio „zaustan“, kako se izrazio politolog Nenad Zakošek u analizi Bandićeva poraza na predsjedničkim izborima 2010.,

ali za razliku od toga na ovim lokalnim izborima ta je zauzdanost bila namjerna, inducirana od njega samoga i usmjerene njegovom uspjehu, u smislu da je gradonačelnik Zagreba uočljivo manje koristio većinu elemenata populističke ideologije i prakse. Tako se rjeđe nego u ranijim kampanjama pozivao na osjećaje „moralne većine“ odnosno manipulirao vjernicima-katolicima, slabije je izražavao protuintelektualizam i glorificirao „maloga čovjeka“, mnogo manje je pokušavao „kupovati“ glasove sitnim poklonima na teret gradskoga proračuna ili iz netransparentno prikupljenih sredstava za kampanju, itd.

SNAŽAN POLITIČKI INSTINKT

Međutim, dva su važna i međupovezana elementa populizma ostala i 2013. prisutna u predizbornom komuniciranju Milana Bandića. Prvi je opetovano pozivanje na interese „običnih“ ljudi (izjavljivao je često kako su njegovi koalicijski partneri građani Zagreba) i njegovo predstavljanje kao „jednoga od nas“, ali onoga koji je osobito marljiv i fanatično odan gradu. Drugi je element njegova oštra kritika stranaka, poglavito onih velikih, te političke klase u cjelosti. On je u ovim izborima naročito vješto iskoristio veliku razočaranost mnogih građana strankama i različitim vlastima na državnoj razini. Njegova politika „čovjek, a ne stranka“, koju je inaugurirao još u kampanji za predsjedničke izbore (tada je ušao u drugi krug u kojemu je u Hrvatskoj dobio 800.000 glasova), pokazala se posebno efikasnom u okolnostima koje bitno određuje neuspješnost i desne (do kraja 2011.) i sadašnje lijeve državne vlasti u nastojanju da se suzbije teška ekonomska i društvena kriza. Vjerojatno baš zbog svoga snažnoga političkog instinkta Bandić nakon odlaska iz SDP-a nije osnovao novu stranku. Da je to učinio, moguće je procijeniti, imao bi mnogo manje šanse za uspjeh na ovim izborima: kao „nezavisni“ kandidat za gradonačelnika i nositelj takve liste on je umješno isticao svoju različitost od velikih, u znatnom dijelu javnosti omraženih ili prezrenih, stranaka.

Razmišljajući o „fenomenu Bandić“ često se sjetim glasovite izjave Edwin Edwardsa, ranijega guvernera Louisiane: „Mogu izgubiti izbore samo ako me zateknu u krevetu sa živim dječakom ili mrtvom djevojčicom“. Naime, pripadnik Demokratske stranke Edwards uživao je toliku popularnost među žiteljima te

američke savezne države da je u razdoblju od početka sedamdesetih do sredine devedesetih (2001. je ipak osuđen uhvaćen „s prstima u pekmezu“ i osuđen na zatvorsku kaznu od 10 godina) čak četiri puta biran za njezina guvernera i pobijedio na 24 od ukupno 25 izbora u kojima je sudjelovao. Slično Edwardsu, Bandić je 2005. na predstavljanju koalicijske liste SDP, HSS i HSU ustvrdio: „Ja u Zagrebu uopće nemam protukandidata. Ja sam, kao i Mesić, sam sebi najveći protukandidat“.

Bandić je provodio personaliziranu politiku mnogo prije uvođenja izravnoga izbora za gradonačelnike. Djelovao je kao samostalni, jogunasti politički akter (Amerikanci takve zovu *maverick*) i dok je bio član SDP-a, ali je izbjegavao napustiti stranku sve dok je od nje imao korist, preciznije dok je zbog pogrešne političke procjene Zorana Milanovića i vodstva SDP-a raspolagao glasovima birača te stranke na lokalnim izborima 2009. godine.

Bandića krase dinamičnost, druželjubivost i snalažljivost, ali postoje i dugo izraženi nedostaci: na sve moguće načine nastoji obaviti pretjerano puno aktivnosti s previše ljudi kako bi ostvario preambiciozne ciljeve

Bandića svakako krase dinamičnost, druželjubivost i snalažljivost, ali upravo iz toga, i izravno sam se u to mogao osvjedočiti (upoznao sam ga još sredinom 80-ih) izviru i njegovi dugo izraženi nedostaci: na sve moguće načine nastoji obaviti pretjerano puno aktivnosti s previše ljudi kako bi ostvario preambiciozne ciljeve, što sam utvrdio u jednom novinskom tekstu o njemu koji sam objavio još prije osam godina. No, za razliku od većine drugih političara u nas, Bandić je svjestan nekih svojih loših strana i nastoji ih prevladati, što je pokazao i politički proces vezan za ove lokalne izbore. Drugih pak nedostataka on nije svjestan ili pak izbjegava javno pokazati kako ih je svjestan, što se ponajprije odnosi na činjenicu da već predugo - nevjerojatno je da ga se javnost još uvijek nije zasitila - vodi klijentelističku politiku koja je opterećena brojnim aferama i

optužbama za korupciju. Također, on ne prihvaća oznaku da je populist, iako bi mu kao diplomiranom politologu trebalo biti jasno kako se baš na njegov pristup politici i politički stil odnosi definicija iz Enciklopedije demokracije (1995., uređio Seymour M. Lipset) prema kojemu je populizam „politički pokret koji naglašava interese, kulturu i spontane osjećaje običnih ljudi nasuprot interesima i kulturi privilegirane elite“.

Unatoč njegovim različitim nedostacima, na političkoj sceni Zagreba već je godinama najvažnije zvati se Milan Bandić. Veoma utjecajni i ne manje od toga kontroverzni zagrebački gradonačelnik očito je uzor i nekim političarima u drugim sredinama. Oni bi htjeli, poput njega, imati stotinu političkih života i izlaziti iz neugodnih skandala (vožnja pod utjecajem alkohola, javni atak na sud, sudjelovanje u malverzacijama s građevinskim zemljištem...) snažniji nego ranije. No, Bandića je zaista teško, ako ne i nemoguće, „kopirati“, što je djelomice pokazao i neuspjeh Željka Keruma na ovim izborima. Možda bi se čak i mogao naći političar takvoga radnoga ritma i populističkoga šarma, možda čak i postoji netko tko je u stanju isplesti sličnu klijentelističku mrežu dijeleći usluge i poslove „šakom i kapom“, ali je njegova sposobnost da svoje nedostatke vješto komunicirajući i djelujući pretvori u prednosti te da politički preživi i u najtežim situacijama zaista unikatna. U svakom slučaju, njegova je politička karijera bez presedana u novijoj političkoj povijesti Hrvatske. Ne samo njegov „brat po populizmu“ Željko Kerum, nego zasigurno i Zoran Milanović, Tomislav Karamarko te mnogi drugi naši političari trebaju pažljivo promisliti o poruci koju je Milan Bandić iznio u svom pobjedničkom govoru 19. svibnja ove godine: „Politika je surov zanat. Kruh sa 15 kora. Ali ako čovjek želi ozbiljno raditi onda ne smije stati na prvom koraku“.

Koji je sljedeći korak staroga/novoga zagrebačkog gradonačelnika? Možda nova stranka sastavljena od njega i njegovih ljudi koji su, kako se izrazio u rečenom govoru, „budućnost ne samo ovoga grada nego i ove zemlje“? U nastojanju da se pridonese suvislom odgovoru na to važno pitanje treba ipak podsjetiti kako Bandićeva politička zvijezda, što su pokazali neki drugi raniji izbori, ipak znatno slabije sija izvan Zagreba. Njegova je priča ipak ponajprije priča o jednom gradu. ■

Slave li razlike patrijarh Irinej i kardinal Bozanić?

Hinjena religioznost je dokazala da ne postoji niti jedan politički interes kojeg ne bi mogla pokriti religijska ideja te da, nažalost, u tome su svoj udio imali i sudjeluju mnogi vjerski službenici, ali i vođe. Vjerski fanatizam hrani se time što postoje vjernici koji za nasilje, osvetništvo i manipulaciju ljudima traže opravdanje u religiji. Nažalost, primjećujemo da je fokus promijenjen i kod teologije i kod shvaćanja naravi pojedinaca prema pitanjima nacije i države. Crkva bi trebala transcendirati naciju i svaki oblik nacionalizma. Ako se neka Crkva poistovjećuje s nekom nacijom ili etničkom skupinom, iz toga crkvenoga kruga bivaju izbačeni svi oni koji nisu nacionalno ili etnički isti. I to treba demaskirati!!!

Piše:
DRAGO
PIELSEL

U tekstu koji su objavile beogradske "Večernje novosti" od 4. svibnja 2013., a koji prenosi riječi Njegove Svetosti Patrijarha Srpskoga Irineja iz razgovora za taj list navodi se da je Patrijarh izjavio sljedeće: "U današnjoj Republici Hrvatskoj, koja je jednom nogom u Europskoj uniji, čak i pojedini vjerski predvodnici potiču kršenje elementarnih ljudskih prava svojih sugrađana, pravoslavni Srba, kao što su pravo na povratak i siguran život, ravnopravnost u zapošljavanju, pravo na vraćanje kuća, stanova i druge otete imovine, pravo na ime, jezik i pismo (...) U vezi s ovim posljednjim, što reći na javno istupanje jednog od najuglednijih i najutjecajnijih ljudi u tamošnjem rimokatoličkom episkopatu kojim se pruža podrška nečuvenom zahtjevu šovinističkih grupa da se zabrane srpski ćirilčni natpisi u

Vukovaru, gradu u kojem i danas živi mnogo Srba? Tko, za Boga miloga, može pretendirati na monopol u stradanju i na neprikosnoveni status žrtve? Zaista, nevjerovatno! Naša braća rimokatolici u Srbiji imaju sva prava, kao i mi. Mi se za to zalažemo ne odstupajući". Patrijarhu je vehementno odgovoreno iz ureda zagrebačkog nadbiskupa, kardinala Josipa Bozanića. Premda to izrijekom nije spomenuo, očito je da se gospodin Patrijarh u drugome dijelu ovdje navedenih riječi osvrnuo na homiliju kardinala Josipa Bozanića, u euharistijskome slavlju u Vukovaru 29. travnja 2013., prigodom hodočašća svećenika Zagrebačke nadbiskupije u Vukovar. To potvrđuju i razni komentari na te njegove riječi, na koje nije uslijedilo nikakvo opovrgnuće. U priopćenju nadbiskupskog duhovnog stola stoji i ovo: "Tvrdi se da kardinal Bozanić „pruža

podršku nečuvenom zahtjevu šovinističkih grupa da se zabrane srpski ćirilčni natpisi u Vukovaru" i da se time „pretendira na monopol u stradanju i na neprikosnoveni status žrtve". U raspravu o tome kakva su prava rimokatolika u Srbiji ovdje ne ulazimo, nego otvoreno i iskreno pitamo što je zbilja rekao kardinal?" Da, što je Bozanić zaista rekao? "Došli smo u Vukovar u trenutku kada hrvatsko društvo iznova preplavljuju pokušaji da se posebnost Vukovara zaniže, da se ne cijeni ono što je najvrjednije u tkivu naroda, da se ne gradi na istini. Tako se nastoji stvoriti dojam da je ovo mjesto kao i svako drugo; da se ovdje nije dogodilo ništa što bi odstupalo od redovitosti; da se prema Vukovaru treba odnositi nekom beživotnom i hladnom redovitošću kao i prema drugim mjestima. Ali mi dobro znamo da za Hrvatsku ovdje postoje toliki nositelji nezaobilazne memo-

Prilikom hodočašća svećenika Zagrebačke nadbiskupije u Vukovar kardinal Bozanić je podržao nastojanja onih koji žele onemogućili ćirilicu u Vukovaru i time izazvao „žestoku“ reakciju patrijarha Irineja

rije koja odiše ljudskom i kršćanskom duhovnošću. U Vukovaru nisu na prvome mjestu oni koji su razarali, nego oni koji su čuvali i gradili. A svatko tko od ovdašnje neobičnosti i dara ljubavi stvara beznačajnu običnost taj i dalje pokušava razarati, unositi nemir, otvarati rane i širiti neosjetljivost koja vodi u sukobe. I dok se čini neupitnim da je Vukovar jedan od najjasnijih simbola hrvatske slobode, nerazboritim se stavovima, udaljenima od stvarnoga života, pridonosi stvaranju osjećaja da nekima do toga nije stalo. Zar se nismo već dovoljno uvjerali upravo u Hrvatskoj da nepoštivanje ili dokidanje istinskih simbola ne vodi k dobru? [...] Sve što unosi laž, sve što šutnjom prekriva osjetljivost za čovjeka šteti ovomu Gradu i domovini Hrvatskoj. Zbog toga treba jasno reći da je pitanje jednoga pisma sažetak mnogih drugih pitanja na koja

nisu dani odgovori. Ta goruća pitanja još uvijek odjekuju i traže odgovore. Stoga Vukovar zaslužuje posebnu osjetljivost koja treba biti izražena i posebnim okvirom pozitivnih propisa o uređenju pojedinih pitanja. Naime, politička mudrost odlikuje se osjetljivošću za stvarnost, ne utječe se nasilju prema osjećajima građana da bi provela svoj plan, poznaje iznimke i strpljiva je u iščekivanju da sazre vrijeme. Ovdje je najprije potrebno učiti istinu, promicati čežnju za susretima i zajedništvom te širiti prostor suživota i pomirenja”.

SAKRALNO LUDILO

Pustimo li Bozanićeve mudroslovijske po strani, jasno je da je kardinal stao u kolo sa onima koji bi onemogućili ćirilicu u Vukovaru i u tome je sva istina. Zbog toga je i zbog ničeg drugog patrijarh reagirao. S pravom. Pretjerao li je? Možda. Je li

bio isprovociran od kardinala? Svakako! Mene, kao kršćanina, kao tražitelja i graditelj mira, kao onaj koji se prepoznaje kao stvoren od Boga, i kao takav, kao onaj koji prepoznaje zadaću proslaviti sveopće bratstvo svih stvorenja, zanima naš primarni zadatak a to je progovoriti o paradigmi koja se treba čuti u našim domovinama o činjenici da smo pozvani živjeti ne jedni pored drugih već jedni za druge. Pri tom valjda progovoriti i o onoj teologiji koja tomu može doprinijeti. Teologija kao kritičko razmišljanje, znamo to iz prakse i kao školovani ljudi, vrši osloboditeljsku ulogu čovjeka i zajednice, lišavajući ih bilo kakvog fetišizma i idolatrije. Usto vodi do izbjegavanja pogubnog i osiromašujućeg narcizma. Tako shvaćena, teologija (a ne ova navodno ekumenska a zapravo sa naoštrenim bajonetama), svaka, posebno politička, ima stalnu i nužnu

ulogu u oslobođenju od svakog oblika religioznog otuđenja, što ga najčešće pothranjuje sama crkvena ustanova kad sprečava autentičan pristup riječi Božjoj ili onomu što smatramo ključnim u vlastitom religijskom iskazu. S pravom se u nas već duže sugerira da bi pravilni put svakog ovakvog skupa trebao ići od konstatiranja stanovitoga "sakralnoga ludila" koji nastaje ili je nastao u nas, odnosno u našoj regiji (jer je problem vjerskog fundamentalizma, etnonacionalizma i općenitog religijskog fetišizma proširen, s nekim manjim varijacijama ili izuzecima, u gotovo svim post-jugoslavenskim republikama, dapače, i ne samo u njima već i u drugim mjestima u svijetu), do pomirenja kao krajnjeg cilja, i to zato jer je pomirenje s Bogom i ljudima moralni imperativ, obaveza koju nam je, kao trajni zadatak, ostavio sam Bog, kako god da ga nazivamo, a pomiriti se moramo jer smo se podijelili i krvavo suprotstavili, i međusobno i u odnosu na Boga, zbog mržnje koja je izraz ksenofobije, kao i zbog drugih oblika nacionalne ili etničke isključivosti te kao posljedica negiranja ili zaboravljanja istine da smo kao ljudska bića

Ako se crkva poistovjećuje s nekom nacijom ili etničkom skupinom, iz toga crkvenog kruga bivaju izbačeni svi oni koji nisu nacionalno ili etnički isti. Uloga crkve jest upitati se o vlastitom poslanju te prihvatiti grijehove koji su počinjeni u sklopu te crkve u povijesti i sadašnjosti

pozvani na jedinstvo, da smo pozvani slaviti razlike, a ne ih obogotvoriti. Teologija kakva mislim da trebamo razvijati mora odgovarati na sedam stvari koje se tiču našega hoda u vjeri: a) moramo se utjeloviti u pravoj stvarnosti, u svijet žrtava i boriti se protiv tendencije, jako prisutne u našim crkvama i vjerskim zajednicama, da napustimo povijest, da od nje pobjegnemo, manje ili više suptilno; b) moramo održavati nadu u budućnost bez obzira na križni put kakav nam se čini da naša povijest jest; c) trebamo djelovati pravedno a ne samo govoriti o mogućnostima pravde; d) moramo prozivati ugnjetavače pravde i razbijati robovlasničke strukture, strukture grijeha; e) moramo se prepustiti Duhu Božjemu, Duhu mira; f) moramo izgrađivati krotkosti našega duha, siromaštvo i bratstvo svega stvorenog i g) moramo ustrajati u hodu bez obzira na sve moguće prepreke.

IDEOLOGIZACIJA RELIGIJE

Uostalom, vjerujem da kao što za sebe želimo herojski život tako u našem životu prepoznamo poziv proroka. Kao proroci, pozvani smo neprestano se miješati u politički život i to ne da bi smo kočili procese integracije, normalizacije i modernizacije, već da bi uspostavili strukture pravednije od one koje imamo. Bez ikakve sumnje, borba za ljudska prava ili, još jednostavnije, proročka pozivanja na mir i pravednost, vjernost i solidarnost, osobito spram siromaha, više su nego aktualna. Vjerujem da iz opće kulture poznajemo odlomak knjige proroka Amosa, jedan od onih najjasnijih starozavjetnih tekstova kojem se raskrinkavaju svi politički zločini koji su, istovremeno, i zločini protiv čovječanstva. Nisu li svi oni ponovljeni u XX. stoljeću i u našem vremenu? Je li moguće izraziti božanski gnjev protiv zločinačkih nedjela? Kao teolog i kao novinar mislim da ova kraća prezentacija svakog slušatelja, i to činim zaista na najskromniji način kojim vam mogu to kazati, stavlja pred nelađodnu zadaću da odgovori na pitanje: što preostaje onima koji nemaju platformu moći na koju mogu zakoračiti kada iznevjeri strategija pravljenja mjesta u sebi za neprijatelja, to jest, kada mirotvorstvo koje se predlaže Božjoj djeci uzrokuje novu, nepodnošljivu agoniju

onih kojima teologiju križa nije potrebno objasniti jer ju žive tijelom i dušom, mada misle da će u svakom trenu puknuti od ljudske ravnodušnosti prema njihovoj patnji i od društvene besperspektivnosti u svijetu moći i nasilja? Kažimo to i ovako: religija u društvu i životu pojedinaca igra mnogostruku ulogu ispunjavanja višestruke funkcije. Najbrojnije i najzanimljivije su one koje su povezane uz traženje odgovora za ljudske interese i njihovo zabašurivanje, što je sinonim za ideologizaciju religije. Hinjena religioznost je dokazala da ne postoji niti jedan politički interes kojeg ne bi mogla pokriti religijska ideja te da, nažalost, u tome su svoj udio imali i sudjeluju i mnogi vjerski službenici ali i vođe. Vjerski fanatizam hrani se time što postoje vjernici koji za nasilje, osvetništvo i manipulaciju ljudima traže opravdanje u religiji. Nažalost, primjećujemo da je fokus promjenjen i kod teologije i kod shvaćanja naravi pojedinaca prema pitanjima nacije i države. Crkva bi trebala transcendirati naciju i svaki oblik nacionalizma. Ako se neka Crkva poistovjećuje s nekom nacijom ili etničkom skupinom, iz toga crkvenoga kruga bivaju izbačeni svi oni koji nisu nacionalno ili etnički isti. I to treba demaskirati. Konačno, uloga bilo kakve vjerske zajednice jest upitati se o vlastitoj naravi, poslanju, te prihvatiti i prepoznati greške i grijehove koji su počinjeni u sklopu te zajednice u povijesti i sadašnjosti. Stoga, kucno je čas u kojem je potrebno prihvatiti zadaću kajanja za grijehove naših otaca i nas samih i prestati koketirati s fašizmom koji vjeri radi kompliment radi nacije a naciju uzdiže na stupanj božanstva. Treba pošteno priznati do koje mjere se u našim redovima provukla tvrdnja da čovjek može biti utoliko moralan ukoliko poistovjećuje vlastiti moral s potrebama nacije. Hrvati, Srbi, Bošnjaci, Albanci i mnogi drugi su upravo to učinili. Govori se o vjerskom i etničkom, odnosno nacionalnom identitetu na pogrešan način. Rezultat je kolaps u komunikaciju u okviru građanskog društva i ponestanak efektivnosti nevladinih scena ili civilnog društva što otvara širom vrata za fašističke ideje. I ako netko nije osobno dovoljno i zdravo izgrađen, mali je korak do ulaska u zatvoreni krug nacionalne mržnje.■

Nove generacije političara koje pokušavaju politiku pretvori u nešto što zaista služi ljudima

NEKI NOVI „KLINCI“

Nedavni lokalni izbori značili su mnogo, i gotovo ništa. Prevladava dojam kako je, uza sve napetosti i iščekivanja mogućih preokreta, ipak mnogo toga ostalo isto. Iščekivalo se, s nadom ili zebnjom, kolika će biti kazna što će je birači izreći partijama koje sada čine vladu, za sve ono nezadovoljstvo koje je pod njihovom vladavinom nabujalo, i koliko će time posljedično biti 'nagrađen' HDZ. Ili, koliko će još ostati sjećanja da je opće propadanje s kojim se muči postojeća vlada, a s njom i dobar dio društva, proizveo upravo sadašnji mogući 'korisnik' tog nezadovoljstva, pa će se dio kazne ipak naplatiti i HDZ-u. Ništa se stvarno bitnog nije desilo, osim što se pojavio značajan broj nezavisnih građanskih lista, drugačijih nego do sada, koje su se uključile u „borbu za vlast“ nezadovoljne načinom upravljanja društvenim resursima dosadašnjih političkih aktera i velikih stranaka

Piše:
SRĐAN
DVORNIK

Bilo je manjih ili većih lokalnih drama, ali do promjene odnosa snaga nije došlo. Drame su vezane uz izuzetne slučajeve u kojima su lokalnu vlast držali osebniji pojedinci, nevezani uz stranačke strukture, poput Bandića u Zagrebu ili Keruma u Splitu, i tu se pokazala razlika u tehnici vladanja. Dok je prvi kroz niz mandata izgradio strukturu klijentskih odnosa koja ga je i prije formalnog razlaza učinila neovisnim o partiji iz koje je došao na vlast, potonji je politiku podredio svojim poslovnim interesima, a i osobnim hirovima, i bio prije svega klijent sam sebi. Stoga je prvi održao čvrstu kontrolu nad formalnim i neformalnim polugama moći i, dapače, proširio utjecaj i na gradsku skupštinu, a potonji je izgubio dobar dio podrške. A iz tog gubitka znakovito profitiraju upravo glavne partije i njihove koalicije - SDP i HDZ. Treba spomenuti i treću utakmicu u kojoj moćan

lokalni vlastodržac, u labavoj vezi sa strankom kad mu treba, sada proživljava 'zanimljiva vremena'. To je Stipe Gabrić Jambo u Metkoviću, ali o tome malo kasnije. Drugdje, gdje dominiraju partije koje dominiraju i na nacionalnoj sceni, pomake se uglavnom može mjeriti u pojedinačnim postocima. Primjerice, čak i u Vukovaru, gdje se vodila tijesna utrka za mjesto gradonačelnika, partijski odnosi su gotovo preslikani s izbora od prije četiri godine: dok je HDZ tada za gradsko vijeće osvojio 42,77% glasova, sada ih ima 42,04%; kod SDP-a, odnos je 31,86% prema sadašnjih 32,02%. I to, podsjetimo, nakon žestoke nacionalističke mobilizacije u kojoj je HDZ pokušao za lokalnu prevlast iskoristiti otpor provođenju propisa o uvođenju ćirilice u javnu upotrebu. Tresla se, dakle, brda - a preokreta nije bilo. Čak ni odaziv birača, najopćenitiji indikator političke zainteresiranosti, nije bio bitno različit od onoga prije četiri go-

dine. A nije da nema nezadovoljstva. Nezadovoljstvo partijama općenito već se odavno na lokalnim izborima izražava velikim udjelom neovisnih lista, od kojih su neke znale biti i relativno uspješne. Međutim, najčešće su u takvim slučajevima njihove vijećnike i vijećnice pritiscima ili potkupljivanjem kasnije preotimale etablirane partije, a ako su i ostajale na okupu, često su služile kao puka podloga za političko trgovanje i zadovoljavanje ambicija osoba koje su im bile na čelu.

NEKI NOVI IGRAČI

Na ovim su se izborima, međutim, pojavile neke neovisne liste, ili čak nove partije, koje su u mnogo čemu drukčije. Iza naziva "kandidacijska lista grupe birača" kojoj je nosilac Igor Miošić, a koja je u Dubrovniku osvojila 10,54% glasova, krije se onaj dio pokreta "Srđ je naš" koji je odlučio da obranu od potencijalno štetnih investicija nastavi 'maršem kroz institucije'.

Zapravo, uopće se ne krije, nego se kroz nju politički eksponira i pokušava staviti nogu direktno u vrata iza kojih se odlučuje o upotrebi i zloupotrebi prostora Grada. "Za grad" se angažira i istoimena, prije nekoliko mjeseci registrirana partija koja je u izborima za zagrebačku gradsku skupštinu dobila 3,67% glasova. Premda nije uspjela osvojiti mjesto u skupštini, tih 10.704 glasa za tek pokrenutu partiju bez bogatih resursa za propagandu uopće nije malo. K tome, na nižim razinama u gradu dobili su 7 mandata u vijećima gradskih četvrti i 6 mandata u mjesnim odborima. Za grad, međutim, nije u izboru utakmicu ušla bez ikakve popudbine; i njen je 'kapital', kao i u dubrovačkom slučaju, zasnovan na pokretu koji se bori za prostor kao zajedničko dobro, a simboliziraju ga Cvjetni trg i Varšavska ulica. U Splitu su zapažene dvije neovisne liste: Drugo lice Splita, nositelja Dragana Markovine, ostalo je malo ispod dva postotka biračke podrške. Lista za "pametni grad", nositeljice Marijane Puljak, pokazala se pak jednim od većih iznenađenja, osvojivši 9,25% glasova za Gradsko vijeće, dok je nositeljica dobila i 9,62% glasova u izborima za gradonačelnika (koji, eto, ni sada neće biti gradonačelnica). Dok je prva isticala jasnu – lijevu – političku orijentaciju, potonja je u prvi plan stavljala znanje, skrb za opće dobro i slične značajke za koje su birači očito bili prijemčiviji. Prva je, k tome, možda počinila taktičku pogrešku kada se njezin nositelj povukao iz utrke za gradonačelnika, čime je vjerojatno ostavio dojam kolebljivosti, a listu lišio figure lidera, na koju domaći puk po svemu sudeći i dalje pada. Time popis igrača ove vrste ne prestaje. Pojavljuju se i u mjestima koja su rjeđe u fokusu javnosti: U Dugoj Resi je lista aktivista za okoliš, koju predvodi Blaženka Petrak, osvojila 9,07% glasova i ulazi u Gradsko vijeće. U Viškovu su eko-aktivisti, udruženi u Eko-stožer, a na izborima zastupljeni listom koju nosi Robert Božić, bili još uspješniji, osvojivši 14,06% glasova za Općinsko vijeće. Mladi novopečeni aktivisti i aktivistkinje okupljeni u listi "MI za IM" kandidirali su se na listi čiji je nositelj Martin Lončar, i na izborima za Gradsko vijeće Imotskoga osvojili 8,96% glasova. Najdojmljiviji je, međutim, rezultat asocijacije Most neovisnih lista, koalicije udruga koja je u Metkoviću osvojila gotovo nevjerovatne postotke. Za Gradsko

Jedno od novih lica u politici: Gradonačelnik Metkovića Božo Petrov

vijeće dobili su 46,25% glasova, a njezin nositelj, psihijatar Božo Petrov, otjerao je svemoćnog Jamba u drugi krug izbora za gradonačelnika s vodstvom od 45,78 naspram 30,37% glasova, te ga na kraju ipobijedio s velikom razlikom. I u Pločama su prešli izborni prag rezultatom od 5,7%, kao i u izborima za županijsku skupštinu (s 5,27%).

POLITIČKI SALTO MORTALE

Što sve to znači? Bile to neovisne liste ili nedavno osnovane partije, ne radi se tek o ad hoc okupljanju oko neke individue koja se želi približiti vlasti, nego o ljudima koji su već angažirani za neke društvene promjene, a sada čine korak dalje, koji se obično naziva "ulaskom u politiku". Ulazak u politiku to zapravo nije, jer oni su već u politici: kada se borite za to da se nekim društvenim dobrom drukčije upravlja, da neka zajednička vrijednost bude zaštićena boljim zakonima, kada sprovednicima tih pravila pokušavate nametnuti stvarnu, a ne tek formalno propisanu odgovornost, ili čak kad 'samo' nastojite promijeniti svijest i stav javnosti spram nekog problema – što drugo činite nego politički djelujete? Politički je angažman, dakako, neodvojiv dio građanskog djelovanja, jer se i radi o 'uplitanju' u poslove vođenja zajednice. Međutim, ul-

azak u direktnu borbu za vlast, pa makar se realno radilo samo o djeliću utjecaja na nju sudjelovanjem u predstavničkom tijelu, nije tek korak dalje, nego i svojevrstan salto mortale. Za aktiviste i aktivistkinje koji se, uglavnom bez vlastita interesa, angažiraju za nešto što smatraju dobrim javnost je mogla imati dobrohotan stav. Sada se uključuju u sferu u kojoj su svi sumnjivi i koju pogađa opći cinizam i *ressentiment* spram 'svake politike'. K tome, sudjelujući u radu nekog gradskog vijeća dobivaju na stol sva moguća pitanja, i spram svih se moraju odnositi jednako angažirano kao i spram onih zbog kojih su se upustili u igru – inače će biti manipulirani ili čak postati sudionici u muljažama vještijih 'igrača'. Tu je na kušnji i koherentnost njihovih stavova: hoće li oni koji znaju što je zajedničko dobro u odnosu na, primjerice, okoliš uvijek znati prepoznati i što je dobro ili zlo u političkim prijedlozima koji se tiču ekonomskih ili socijalnih odnosa, prava manjina i sličnome? To, dakako, može pokazati samo praksa, i može se mijenjati samo iskustvom i njegovim stalnim kritičkim ispitivanjem. Za sada vrijedi konstatirati da, po svojoj prilici, dolazi nova generacija koja se barem ponegdje ne libi pokušaja da politiku pretvori u nešto što zaista služi ljudima. ■

Iznenadna povoljnija perspektiva za manjinsku zaštitu

Srpska nacionalna manjina već cijelo desetljeće ima deklarativno visok stupanj institucionalne zaštite u Hrvatskoj, jer zakonodavni okvir, uspostavljen Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, nominalno joj jamči visok stupanj manjinske zaštite. Međutim, s druge strane, svijest o važnosti manjinske zaštite u hrvatskom građanskom društvu nikad nije bila snažna, a svjedoci smo da se vrlo često i lako otvara javni prostor zagovaranju redukcije manjinskih prava i zagovaranju „teorije reciprociteta“

Piše:
DAVOR
GJENERO

Za koliko-toliko stabilnu poziciju nacionalne manjine u nekoj državi mora biti ispunjeno nekoliko preduvjeta. Važno je da država, u kojoj nacionalna manjina živi, bude demokratski uređena, da u njenom ustavnom uređenju zaštita manjina i drugih ranjivih skupina bude definirana kao vrednota, ali i da građansko društvo u njoj manjinsku zaštitu doživljava kao važan element demokratskog poretka. Osim toga, važno je da država, u kojoj manjina živi, ima stabilne odnose s državom njena matičnog naroda te da i regionalni odnosi budu stabilni. Srpska nacionalna manjina već cijelo desetljeće ima deklarativno visok stupanj institucionalne zaštite u Hrvatskoj. Zakonodavni okvir, uspostavljen Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, nominalno joj jamči visok stupanj manjinske zaštite. Svijest o važnosti manjinske zaštite, međutim, u hrvatskom građanskom društvu nikad nije bila snažna, a zagovornici „teorije reciprociteta“, prema kojoj neka nacionalna manjina treba u Hrvatskoj imati upravo onolika prava, kolika hrvatska

manjina ima u matičnoj državi te manjine, vrlo lako dobivaju pravo građanstva u javnosti i vrlo se lako otvara prostor zagovaranju redukcije manjinskih prava. Odnosi Hrvatske i Srbije, nadalje, intenzivno su opterećeni problemima proizašlima iz nedavne prošlosti, a političke klase u obje države smatraju da hrvatska tužba za genocid pred Međunarodnim sudom u Haagu, što ju je Hrvatska uložila protiv Srbije, komplicira te ionako složene odnose. Administracija, u kojoj predsjednik Ivo Josipović bitno suoblikuje vanjsku politiku Hrvatske, zagovara koncept izvansudskog poravnanja koje bi trebalo dovesti do povlačenja ove tužbe. Josipović je jedan od koautora tužbe, a još je u vrijeme kad ju je pisao (zajedno s kolegama Ivanom Šimonovićem i Jakšom Muljačićem) otvarao prostor za to da se sudski ili izvansudski riješe tri problema: povrat umjetničkog blaga i arhivskog gradiva odnesenih u vrijeme rata iz Hrvatske, otkrivanje sudbine svih hrvatskih građana nestalih u vrijeme rata i definiranje agresivnog karaktera djelovanja Miloševićeva režima u Srbiji.

KORAK NAPRIJED U ODNOSIMA

Pitanje arhivskog gradiva i umjetničkog blaga u međuvremenu, od pokretanja tužbe do danas, uglavnom je riješeno, a zemlje očito sve bolje surađuju i u pitanju razjašnjavanja sudbine nestalih. Zato je nedavni posjet potpredsjednika vlade Srbije Aleksandra Vučića donio bitan napredak u međusobnim odnosima, jer je postalo jasno da više nije pitanje hoće li hrvatska tužba biti povučena, nego kad će se to dogoditi. Pitanje protutužbe Srbije nikad niti nije bilo na dnevnom redu bilateralnih pregovora, jer ju je njen autor Tibor Varadi i definirao kao tehničku, kao puki diplomatski odgovor Srbije Hrvatskoj, a ne kao pokušaj da se nešto ostvari pred sudom ili u procesu izvansudske nagodbe. Lociranjem masovne grobnice u Sotinu, na osnovi podataka dobivenih iz Srbije, Hrvatska je napravila korak naprijed u razjašnjavanju sudbine žrtava agresije iz 1991. godine, a istraživanjem masovnih grobnica nastalih tokom „Oluje“ razotkriva se sudbina hrvatskih državljana srpske nacionalnosti, žrtava operacije hrvatske vojske i policije.

Potpredsjednik Vlade Srbije u Zagrebu je izbjegao susret s političkim liderima srpske zajednice i bilo kakvo izjašnjavanje o njima i njihovu djelovanju. To je jasna poruka o tome da se Srbija ne namjerava miješati u unutarnju političku dinamiku srpske nacionalne zajednice, da ne misli arbitrirati u tome tko treba voditi tu zajednicu, niti tom vodstvu nametati svoje prioritete. Bude li tu dobru poruku pratila još jedna važna odrednica politike matične države, naime, potpora kulturnoj razmjeni, obrazovanju pripadnika manjine, i to i na manjinskom jeziku i pismu u Hrvatskoj, i na visokim stupnjevima obrazovanja u Srbiji, i uz to bude li provođena politika intenzivne potpore povratka u Hrvatsku, kako izbjegličke zajednice, tako i onih pripadnika manjine koji su u Srbiju otišli samo na školovanje, stvorit će se preduvjeti za stvarnu političku emancipaciju srpske nacionalne zajednice u Hrvatskoj. Osim bilateralnih odnosa, koji su se konačno počeli stabilizirati, za manjinu su važni i regionalni odnosi. Položaj Srba na Kosovu i odnos Srbije i Kosova ne reflektiraju se izravno na poziciju srpske nacionalne zajednice u Hrvatskoj, ali bilo kakva ozbiljnija destabilizacija regije mogla bi bitno otežati poziciju svih manjina u regiji, pa tako i Srba u Hrvatskoj.

ISKORAK ADMINISTRACIJE U BEOGRADU

Zaleđeni sukob Srbije i Kosova prijetio je bitnom destabilizacijom regionalne arhitekture. Sve se jasnije pokazivalo da bi Kosovo, u slijepoj ulici puta prema međunarodnom priznanju, u kojoj se našlo, moglo podgrijati velikoalbanski politički koncept i započeti udruživanje Kosova i Albanije. Takvo mijenjanje granica ne bi ostalo bez utjecaja na Makedoniju i Crnu Goru, a možda bi se do neke mjere odrazilo i na zaoštavanje donosa Albanije i Grčke. Takva bi kriza dodatno zaoštrila neriješene odnose u Bosni i Hercegovini, a tada bi se kriza već našla na granicama Hrvatske, i to na onim granicama na kojima živi znatan dio pripadnika srpske nacionalne zajednice u Hrvatskoj. U postizanju dogovora Beograda i Prištine ključnu ulogu imali su iskustvo Erdutskog sporazuma i uspjeh međunarodno garantirane integracije manjinske zajednice. Uspjeh tog procesa u Podunavlju i činjenica da Erdutski sporazum, iako nacionalisti s hrvatske strane često govore kako je on bio jednokratna

Potpredsjednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić u Zagrebu je izbjegao susret s političkim liderima srpske zajednice i bilo kakvo izjašnjavanje o njima i njihovu djelovanju. To je jasna poruka o tome da se Srbija ne namjerava miješati u unutarnju političku dinamiku srpske nacionalne zajednice, da ne misli arbitrirati u tome tko treba voditi tu zajednicu, niti tom vodstvu nametati svoje prioritete...

i kako su prava iz njega konzumirana jednom za svagda, još uvijek funkcionira kao okvir za međunarodnu zaštitu pozicije srpske nacionalne zajednice u Podunavlju. Činjenica da je u Podunavlju srpska nacionalna zajednica daleko bolje zaštićena nego u drugim dijelovima Hrvatske govori o važnosti tog elementa međunarodnih garancija, a za poziciju srpske nacionalne zajednice u Hrvatskoj dobro je da se stvori što više presedana tog oblika manjinske zaštite, kako bi se jednom mogla uspostaviti i neka vrsta jedinstvene regionalnog nadzora ostvarivanja manjinskih prava. Donedavno

se činilo da bi duboka ekonomska kriza i izostanak svakog razvoja na područjima na kojima u Hrvatskoj živi znatan broj pripadnika srpske nacionalne zajednice mogli biti uvodom u duboku krizu manjinske politike. Istina je da i dalje nema nikakvih povoljnih znakova promjene ekonomske politike koja bi osigurala samoodrživost srpske nacionalne zajednice u Hrvatskoj. Međutim, politička infrastruktura, loši bilateralni odnosi Hrvatske i Srbije i sve očitija regionalna kriza, iznenada su prestali biti prijetnjom, prije svega, zbog povoljnog iskoraka koji je učinila administracija u Beogradu. ■

U ime obitelji, referendum i odgoja seksualnoga

Referendumi, taj izraz neposredne demokracije, nisu do nedavno bili odlika hrvatske demokracije. Ne čudi to, jer referendumi su skup oblik neposrednog odlučivanja birača, u pravilu o politički osjetljivim temama. Dubiozno i nepotrebno referendumsko pitanje o ustavnoj odredbe prema kojoj bi brak bio definiran kao životna zajednica žene i muškarca isključivo je metoda destabilizacije vlasti, ali i slika duboke podijeljenosti hrvatskog društva i silovitog diktata tzv. katoličkih vrijednosti u javnoj sferi

Piše:
ANTONIJA
PETRIČEVIĆ

Interesna skupina „U ime obitelji“ krajem je svibnja objavila da je prikupila dovoljan broj potpisa za izjašnjavanje građana o potrebi raspisivanja referenduma u Hrvatskoj. Inicijativa koju je podupro respektabilan broj građana traži da se na referendumu državljani izjasne da li su za to da se u Ustav Republike Hrvatske unese odredba po kojoj je brak životna zajednica žene i muškarca. Je li 710 tisuća izravne demokracije željnih građana uopće svjesno da referendum, za čije su raspisivanje voljno ostavili osobne podatke, zagovora nešto što je već dio hrvatskog pozitivnog (dakle, u zakonodavnoj proceduri donesenog i važećeg) prava? Jesu li nadalje svjesni da su svojim zahtjevom neplanirano u javnu raspravu uveli i temu priznavanja braka među istospolnim partnerima? Koincidencija je da je gotovo u isto vrijeme francuska parlamentarna skupština donijela zakon kojim je dozvoljen brak i usvajanje djece istospolnim parovima. O takvim pravima hrvatske LGBT udruge do sad se nisu usudile formulirati zahtjev, no inicijativa „U ime obitelji“ otvorila im je prostor za dati ga u javnu raspravu. I sam Ustav o braku doduše već i sada nešto govori. U članku 61. stavku 2. stoji da se brak i pravni odnosi u braku, izvanbračnoj zajednici i obitelji uređuju zakonom. Radi se o Obiteljskom zakonu, u kojem u članku 5. stoji da je brak zakonom

uređena životna zajednica žene i muškarca. Isti taj zakon, u članku 3., propisuje da je izvanbračna zajednica životna zajednicu neudane žene i neoženjenog muškarca, koja traje najmanje tri godine ili čak i kraće, ako je u njoj rođeno zajedničko dijete. U Obiteljskom zakonu ni riječi o istospolnim zajednicama. Njih normira Zakon o istospolnim zajednicama iz 2003. godine, prema kojem je to životna zajednica dviju osoba istog spola koje nisu istovremeno u drugom braku, izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine. Uostalom, da se u Ustav i unese odredba o braku kao zajednici muškarca i žene, istospolnim zajednicama i dalje bi moralo biti zakonom priznato jednakopravnost učinaka njihove zajednice bračnoj. Daljnje je stoga pitanje kako pobornici referenduma doživljavaju simboličnu definiciju u Ustavu kad ona nema efektivnu vrijednost u pravnom sustavu. Nemoguće je ne zaključiti da su, bivajući nesvjesni širih okolnosti, mnogi potpisnici referenduma, vjerujući da zastupaju svoje vrijednosti, nastupili kao povodljive ovčice.

IZRAVNA KONTRA PREDSTAVNIČKE DEMOKRACIJE

Da bi državni referendum mogao biti raspisan na nacionalnoj razini potrebno je prikupiti potpise minimalno 10 posto od ukupnog broja birača u Hrvatskoj i to u roku od 15

dana. Neosporna je činjenica da je značajan broj hrvatskih građana iskazao volju podržati referendumsko pitanje. Pozitivno je što su zadnjih nekoliko godina udruge građana katoličkog usmjerenja počele iskazivati zanimanje za građanski angažman i organiziranost širi od tematike Domovinskog rata, što im je dugi niz godina bila osnovno područje angažmana. Demokracija ugošćuje različite ideološke opcije, uvjerenja i stavove. No, demokracija ne smije trpjeti teror većine nad manjinom. Stoga pustiti malene da žive svoju različitost i ne bi trebalo biti teško. To uostalom uči i Biblija, ali ne čini se da to zagovaraju okupljeni „U ime obitelji“. Do sada su glasači u Hrvatskoj na nacionalnoj razini na referendum izlazili daleke 1991. godine, kada su se izjašnjavali o raskidanju državno-pravnih veza Hrvatske sa SFRJ. Pokušalo se referendumima rušiti prijedlog Zakona o radu, izbjeći ulazak Hrvatske u NATO, zahtijevati izmjenu Ustavnog zakona o suradnji s Haaškim sudom. No, referendumi tada nisu bili raspisani, što zbog toga jer je prijedlog zakona povučen, jer nije bilo dovoljno sakupljenih potpisa, ili stoga što je ga Sabor ranije mogao, ali i nije morao raspisati. Trenutni pak Ustav propisuje da je Hrvatski sabor dužan raspisati referendum o prijedlogu za promjenu Ustava ako to zatraži deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj. Članak 87.

Liberalne pro-europske vrijednosti tolerancije, zaštite manjina, jednakosti i nediskriminacije su tek deklaratorne prirode još uvijek daleko od srca i umova hrvatskih građana

stavak 5. Ustava, ali i članak 8. Zakon o referendumu i drugim oblicima osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave propisuju da je odluka donesena na referendumu obvezatna. U ime obitelji ima očito budne i revne pravnike u svom timu, koji su bili svjesni da su amandmanima na Ustav iz 2010. olabavljeni zahtjevi u pogledu izašlih građana na državni referendum. Naime, kako bi se osiguralo da u društvu politički apatičnih i institucijama razočaranih građana referendum o pristupanju Hrvatske EU ipak uspije i bude pravno valjan, promjena Ustav propisala je da se odluke na državnom referendumu donose većinom

Demokracija ugošćuje različite ideološke opcije, uvjerenja i stavove, ali ne smije trpjeti teror većine nad manjinom

glasova birača koji su pristupili referendumu. Nakaradno je, u najmanju ruku, što isto pravilo ne vrijedi na referendumima koji se održavaju u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, gdje je opstao zahtjev da za valjanost referenduma na njega mora pristupiti većina od ukupnog broja birača upisanih u popis birača jedinice lokalne samouprave, odnosno jedinice područne (regionalne) samouprave u kojoj je raspisan referendum. Upravo iz tog razloga dubrovački referendum o gradnji golf kompleksa na Srđu, prvi lokalnom referendumu u Hrvatskoj raspisan na inicijativu građana, nije uspio. Na njega izašlo tek 31 posto građana s pravom glasa. Odluči li Ustavni

sud da je referendumsko pitanje i zahtjev za referendumom u skladu sa zakonom, Hrvatski sabor dužan je raspisati referendum kojem zahtjeva „U ime obitelji“ i svi građani s pravom glasa moći će iskazati slažu li se ili ne s referendumskim pitanjem. Bez obzira na ishod referenduma i činjenicu da je odluka donesena na referendumu obvezatna, konačnu odluku o mijenjanju Ustava donosi Hrvatski sabor, koji je predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti. Upravo takva formulacija nadležnosti Sabora stoji u članku 70. Ustava. Osim toga, odluke o promjeni Ustava donose se dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika u Hrvatskom saboru (članak 138. Ustava). Čini se da nam slijedi ustavna kriza jer ne postoji zakonom propisana procedura kojom bi automatizmom referendumaska odluka naroda postala dijelom zakonodavstva. Prema tekstu Ustava, o njegovoj promjeni odlučuju isključivo zastupnici dvotrećinskom većinom. Članak 74. Ustava osim toga propisuje pak da zastupnici u Hrvatskom saboru nemaju obvezujući mandat. Dakle, niti stranka s čije su liste izabrani, a još manje glasači ili građani koji su se većinom izjasnili u o društveno prevladavajućem mišljenju, nemaju pravo sugerirati na koji će način zastupnici glasovati o prijedlogu promjene Ustava, zakona ili imenovanja.

Š/SEKS MORA VAN!

I dok veliki ustavni znalac Šeks, želeći se vjerojanto prijetvornički dodvoriti sve glasnijem ultradesničarskom diskursu, prvi iznio stav kako se Ustav mijenja temeljem referenduma, imenica slična njegovu prezimenu izletjela je odlukom Ustavnog suda van iz obrazovnog procesa. Osim

po pitanju braka, društvo se podijelilo i oko četvrtog modula zdravstvenog odgoja pod naslovom „Spolno-rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje“. I toj je odluci i hajki na zdravstveni odgoj prethodila slika nametnute društvene tradicionalnosti. U svijetu u kojem mladi u danu provode više vremena sa svojim mobitelom nego u razgovoru s mamom i tatom, teško da bi priča s nastavnicima o odgovornom spolnom ponašanju doprinijela protuprirodnim seksualnim sklonostima kako to iz Crkve tvrde. Političke i svjetonazorske opcije koje, u slučaju ukidanja zdravstvenog odgoja, slave dobivenu bitku svoga svjetonazora u borbi s pobornicima obraćanja na svjetonazor rodne ideologije, izbijaju svojoj djeci mogućnost stjecanja znanja o spolnosti u obrazovno-odgojnoj instituciji. Isto to znanje će radoznala mladež sama lako naći, steći i iskusiti. Za njih to jest dobivana bitka, ali i zasigurno dugoročno izgubljen rat. U svijetu koji je svakim danom povezaniji, isprepleteniji, različitiji i pluralniji, inzistiranje na tradicionalnim vrijednostima ima smisla samo ako ih je moguće ne deklaratorno, već bezrezervno živjeti. Referendum o braku koji je sada i vjerojatno još zadugo u našem zakonu zajednica tek muškarca i žene, protjerivanje seksa iz školskog gradiva te polarizacija društva na dva suprotstavljena ideološka bloka upućuju na zabrinjavajuću retradicionalizaciju društvenih vrijednosti. I isto vrijeme i osvjetljavaju činjenicu da su tzv. liberalne, ali i tijekom proteklih godina gorljivo zagovarane pro-europske vrijednosti tolerancije, zaštite manjina, jednakosti i nediskriminacije tek deklaratorno usvojene, a još daleko od srca i umova hrvatskih građana. ■

PO(S)LOVNI MENTALITET: ŽIVOT NA DUG I TAKO U KRUG

Slobodno tumačenje obaveza prema državi, bilo da je riječ o računima za struju ili porezima, govori ponešto o socijalnoj situaciji u društvu, ali još više i o (dis)kontinuitetu pravne države. Jer, predugo je važio princip - poslovali u kunama, dinarima ili eurima - nije problem valute nego po(s)lovnog mentaliteta: ako se zadužim do dva milijuna, to je moj problem, ali ako se zadužim preko 20 milijuna nečega, to je onda problem države! Dakako, dio krivnje je i na samoj državi...

Piše:
HRVOJE
PRNJAK

Ne znam kako vi, ali nisam od onih koji mogu nanovo gledati, ili točnije, emocionalno proživljavati nešto čemu sam se, primjerice, veselio prije više od 20 godina. To vrijedi i za nekad hitoidnu "Top listu nadrealista", i zato tu supotpisujem rečenice koje je na istu temu svojedobno izrekao makedonski pisac Goran Stefanovski, objašnjavajući kako je neke emocije jednostavno "potrošio". Neke stvari vremenom postanu kao previše puta podgrijavana juha. Ali, mora se priznati da sljedeća vijest zvuči kao da je ukradena iz neobjavljenog scenarija te nekoč izvrsne serije koja se pokazala gotovo vidovitom u svojim najapsurdnijim dijelovima. Jer, kad čujete da je prva dionica sarajevske obilaznice završena nakon šestogodišnjih radova, čovjek pomisli da ga to netko zafrkava. Pogotovo ako znamo da je dužina te dionice - pet kilometara. Dakle, u prosjeku se gradilo manje od kilometra ceste koja odgovara autoputu godišnje, što je ozbiljna kandidatura vjerojatno i za Guinnessa. Eto, trebali su biti gotovi već do kraja travnja, ali su ih vremenski uvjeti dodatno poremetili...

Podsjeća li vas to na nešto? Sigurno da gotovo svaka

općina ima "svoj Obrovac", većih ili manjih razmjera. A to će reći da nam nisu za sve krivi ti famozni "neki drugi", kojima volimo pripisivati i sve svoje propuste. Evo, recimo, tko nas je učio da ne plaćamo poreze ili račune za struju? Jeste li ikad čuli da je netko s ovih prostora to radio u Njemačkoj ili Švicarskoj? A kako to da nije?!

I dok se broj poreznih dužnika u Hrvatskoj smanjio nakon objave tzv. Linićevog popisa srama, a porastao je i broj onih koji su zatražili reprogramiranje dugovanja te vrste, u Srbiji svjedočimo reprogramiranju - dugova za struju. Kasni nešto više od milijun potrošača koji imaju tu lošu naviku da - iz raznih razloga - "umjereno kasne s plaćanjima". Nešto više od 500.000 potrošača spada u "neredovne platiše": na poziv Elektroprivrede Srbije da plate dugove odazvalo se svega nešto više od 100.000 domaćinstava. U petom mjesecu, Elektroprivreda je diljem Srbije isključila 15.664 dužnika za struju, od čega čak 13.647 iz kategorije kućanstava, dok su ostali privredni subjekti. Istodobno, u javnosti se povela rasprava - je li Srbija izašla iz recesije ili nije (s obzirom na rast industrijske proizvodnje od 5,2 posto i BDP-a od 1,9 posto u prvom kvartalu ove godine), odnos-

no, kada će se statistika "preliti" u stvarni život, tako da njezine blagodati osjete i građani. A onda je kao "točka na i" stigla ocjena MMF-a, koji je nakon dvotjednog studiranja situacije konstatirao da će Srbija, ako ne učini ništa na fiskalnoj konsolidaciji, godinu završiti s proračunskim deficitom od 8 posto BDP-a i rastom javnog duga na preko 65 posto BDP-a.

DISKONTINUITET PRAVNE DRŽAVE

Naravno, vratimo se prozaičnijim stvarima, tj. dugovanjima za struju, ima tu i socijalno ugroženih obitelji, koje jednostavno ne mogu uredno podmirivati račune, ali ima i onih koji su zapravo primjer višegodišnje loše prakse u kojoj očitito nisu svi jednaki pa, eto, ni kad je riječ o struji. Naime, srbijanski su mediji naširoko pisali o dvojici "zaštićenih dužnika" - o vladiki Mileševske eparhije Filaretu i muftiji Moameru Zukorliću sa Sandžaka. Vladika Filaret je svojim ljudima zabranio da plaćaju struju potrošenu u crkvama i manastirima pod njegovom ingerencijom, uz navodno obećanje da će on osobno regulirati dug s tadašnjim ministrom. Muftija Zukorlić vjeruje u drugog Boga, ali s vladikom Filaretom dijeli uvjerenje kako ne treba platiti struju, dok za kamate ne želi niti

Vladiku Mileševske eparhije Filareta i muftiji Moameru Zukorliću sa Sandžaka spajaju dvije stvari, vjera u Boga i neplaćanje računa za struju. Vladika Filaret je svojim ljudima zabranio da plaćaju struju potrošenu u crkvama i manastirima pod njegovom ingerencijom, uz obećanje da će on osobno regulirati dug s tadašnjim ministrom, a muftija Zukorlić s vladikom Filaretom dijeli uvjerenje kako ne treba platiti struju, dok za kamate ne želi niti čuti, jer mu to brani šerijatski zakon, u kojem ne postoji kamatni obračun

čuti, jer mu to brani šerijatski zakon, u kojem ne postoji kamatni obračun! Iz Elektroprivrede odgovaraju kako ovaj put neće biti popusta, da ih ne zanimaju imena, nego samo stanje brojila... Rasplet će biti zanimljiv, u svakom slučaju.

Slobodno tumačenje zakonskih obaveza građana uvijek ponešto govori i o (dis)kontinuitetu pravne države, u svakom slučaju. Jer, predugo je važio princip - poslovali u kunama, dinarima ili eurima, svejedno, nije problem valute nego po(s)lovnog mentaliteta - ako se zadužim do dva milijuna (u već nekoj valuti), to je moj problem, ali ako se zadužim preko 20 milijuna, to je onda državni problem! Dakako, dio krivnje je i na samoj državi, zbog same mogućnosti postojanja primjera kao što su ovaj vladikin i muftijin.

Kad je riječ o porezima u Srbiji, obaveze najvećih dužnika iznose oko 305 milijardi dinara, a nenaplativo je čak 281,7 milijardi. Budu li u državnu kasu porezi i carine do kraja godine pristizali sadašnjim tempom, račun će biti za skoro 30 milijardi dinara "tanji" nego lani, izračunali su stručnjaci. Od ljeta kreće i potraga za milijunašima koji nisu prijavljivali svoje prihode: do sada se svojom voljom javilo manje od 1000 građana Srbije koji su priznali da im imetak prelazi 35 milijuna dinara. No, poreznici vjeruju da ih ima još barem toliko... Podbacuju i prihodi od PDV-a: u prva tri mjeseca stiglo je 348 milijardi dinara, što najavljuje minus od 19 milijardi dinara u odnosu na prošlogodišnje prihode istog tipa...

Da biste uopće došli u poziciju da ubirete poreze, valjda trebaju postojati i nekakvi obrti, poduzeća... U Hrvatskoj je u protekle četiri godine, od

kraja 2008. do kraja 2012. broj aktivnih obrta smanjen za čak 16.000! U 2013. godinu ušli smo s blokadama računa više od 67.000 poslovnih subjekata, ukupno teških 42,5 milijardi kuna. I zato, valja se nadati da predsjednik Vlade i SDP-a Zoran Milanović misli najozbiljnije kad u svojim javnim istupima poručuje da aktualna Vlada "ima za cilj napokon uvesti reda u državi; i da neće koketirati s bilo kakvim populizmom". Isto kao što bi za Srbiju bilo ljekovito da je prvi potpredsjednik Vlade Aleksandar Vučić mislio najozbiljnije kad je izjavio da on i premijer moraju "razgovarati i vidjeti kako izliječiti srpsku ekonomiju pa makar i izgubili naredne izbore"...

KULTURA NEPLAĆANJA

Međutim, kako uskladiti aktualno začepeljivanje rupa iz kojih curi na sve strane - mislim na predstečajne nagodbe i reprogramiranje dugova građana za struju - sa stalnim pričama o potrebi povećanja izvoza, samim tim i restrukturiranja ekonomskog modela, odnosno s pričama o "milijunskim investicijama koje samo što nisu", iz Kuvajta, Katara, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Rusije i tko zna odakle sve... Jer, nemoguće je dugoročno izići iz krize bez izlaska iz začaranog kruga nerješavanja "kulture neplaćanja", na primjer.

I zato neke sličnosti neće nestati niti ulaskom Hrvatske u EU, od prvog dana srpnja. Među ostalim, i zbog toga što Hrvatska još uvijek nije, suprotno direktivama EU-a, donijela zakone za zaštitu siromašnih potrošača. A njih ne nedostaje niti u budućoj članici EU-a: samo na području Splita, od početka

godine do sredine svibnja registrirano je više od 1100 obustava isporuke električne energije. Treba reći i to da većina nakon iskapčanja iz mreže ažurno riješi svoja dugovanja, no što ćemo s onima koji su ipak ostali u mraku, u 21. stoljeću bez električne energije?

Ima još podataka ekonomskog apsurdna do kojeg smo se sami doveli, a zbog kojih se čovjek naprosto pita - dobro, pa kako ove države uopće opstaju? Evo, primjerice, u čak 33 općine u Srbiji, ili svakoj trećoj, na šalterima banaka ili pošta isplaćuje se više mirovina nego plaća, dakle, ta je relacija neodrživa. Odnos broja radnika i umirovljenika u Srbiji iznosi jedan prema 0,95, što je daleko od funkcionalnog odnosa. Službeno, mirovinu prima milijun i 703.140 osoba, a situacija je najnepovoljnija na jugu, u Knjaževcu, gdje živi 10.657 umirovljenika, a radi samo 6832 građana. U Zaječaru je 16.129 zaposlenih i 18.260 umirovljenih...

EU članstvo teško da će u nekoj neposrednoj budućnosti bitnije popraviti situaciju i u Hrvatskoj: ovdje na jednog umirovljenika dolazi samo 1,18 zaposlenih koji uplaćuju doprinose za mirovinsko. U proteklih pet kriznih godina broj osiguranih smanjio se za 172.000 osoba, a istodobno se broj umirovljenika povećao za 70.000... A još početkom devedesetih imali smo jednog umirovljenika na tri zaposlena! No, prijevremena umirovljenja i rat su učinili svoje: uostalom, samo je 638.152 umirovljenika u starosnoj mirovini... Trenutno je 56.615 umirovljenika mlađe od 54 godine... Nego, tko je ono spomenuo bolje sutra, a da nije u već nekakvoj kampanji?■

SVE MILANOVE ŽENE

U izbornu je utrku Bandić doveo žene. I kako sam kaže, "ponudio" ih na izbore, a gospođama pustio da same pokažu što nude. Više-manje sve su žene izdeklamirale po što su došle, ali začudo, o politici nije bilo niti riječi...

Piše:
ĐURĐA
KNEŽEVIĆ

Jedan od ključnih instituta demokracije su izbori. Parlamentarni ili lokalni, svejedno, na njima biramo osobe za koje vjerujemo da će provoditi, ili se barem zalagati za politiku koju su proklamirale, a nama je, kao biračima, baš ta i takva politika prihvatljiva. Slijedi zaokruživanje brojeva na glasačkim listićima, to jest izbor određene političke opcije. Što međutim kad nam se ne nudi određenu političku opciju, to jest, kada se svima nudi sve? Zagreb je u tome najbolji primjer, ali ni drugi ne zaostaju mnogo. Tako će se, primjerice, istovremeno otvarati i zatvarati deponije oko Zagreba, zadržavajući

ih uglavnom otvorenima. Isto će se činiti i s cijenama vrtića, to jest, podizat će ih se i spuštati po miloj volji i prema potrebi. Prijateljvat će se i pomagati sirotim tajkunima (jednom je tako poklonjen dvorac, kako siromah ne bi ostao bez krova nad glavom, drugom je dopušteno da sruši pola Cvjetnog trga i stalno mu se i dalje pomaže uređivanjem trga na kojem se nalazi siromaškov shopping mall). To, naravno, ne znači da se jednako prisno ne prijateljuje s onima s ruba grada, s onima bez kanalizacije, koju će im se obećavati, s onima koji su bespravno izgradili kuće, a da ih gradska vlast nije ni pokušala u tome spriječiti, pa će i njima

obećati legalizaciju. S Romima također, kad i ako zatreba. Zala-gat će se za ekologiju, čist i zdrav grad, očuvanje zelenih površina, što neće smetati da se ugrozi ze-lena pluća grada, Medvednicu, natjeravši brežuljak da prizna da je alpski masiv pogodan za ski-janje. Usput će zabetonirati što god se da, među ostalima i preli-jepu livadu pred Nacionalnom sveučilišnom knjižnicom, tik uz Savu. Za neupućene, Sava je ri-jeka koja protječe Zagrebom i ko-jom uobičajeno teče mnogo vode. Dakle, prvo će zelena livada, tik uz Savu (kojom, ponavljamo, teče voda) biti zabetonirana, pa će na tom mjestu biti podignute, očigledno neophodne, fontane.

To su naprave iz kojih pršti i šiklja voda, da bi građani pored rijeke Save uživali u vodi. Podizat će se cijene javnog prijevoza i vrlo brzo potom ih spuštati. Otvarat će skloništa za žene, ali to gradonačelnika neće omesti da podrži i na vlasti u gradu održi suradnika i naravno, prijatelja, koji je uživao u striptizu. Brinut će se za kulturu i istovremeno se recimo nabavivati spomenicima po gradu kao da igra omiljenu igru iz djetinjstva, kamena s ramena. Ako treba, hitnut će recimo gromadu Nikole Tesle usred grada, pa ga nakon nekog vremena možda hitnuti i natrag, gdje se prije nalazio, na livadu u Institutu Ruđera Boškovića. Nakazu od spomenika Marku Maruliću (u stvari spomenik divovskoj žabi) hitnuo je pred staru Nacionalnu sveučilišnu biblioteku i ne smjera je hitnuti natrag u talionicu, što uopće ne bi bilo loše. Primit će predstavnike LGBT populacije, dati im gradski prostor na korištenje, ali će zabraniti plakat za Fine mrtve djevojke, predstavu s motivom lezbijске ljubavi, na kojem se dvije Madone, zamislite, grle. Ima toga mnogo više, svi to znamo... i u tome i jest naš problem. Svi znamo i to bi bilo sve.

KUPI ME, PRODAJ ME

U nekom samo malo razumnijem sistemu, pola od nabrojanoga dovelo bi svakog psihijatra-amatera do zaključka da se radi o shizofreniji. Moguće, moguće, ali vratimo se politici s kojom smo počeli. Ako netko dakle nudi baš sve, kako je prikazano, u stvari ne nudi ništa, to jest ne nudi određenu političku opciju, koja se temelji na recimo analizi stanja, određenom političkom stavu, ideji što bi se na temelju toga htjelo učiniti, što bi bilo korisno a što štetno, što jest a što nije u interesu grada i građana... Pa ipak, nešto se tu nudi. Pogledajmo samo malo pažljivije ovaj nasumični izbor iznesenih primjera, samo prividno shizofrenih, i vidjet ćemo da u svakom slučaju pojedinačno svatko nešto dobiva. Međutim, dobitak na jednoj strani je gubitak na drugoj, dok je u svemu najvažnije vezivanje kupnjom. Ako si dobio gradski prostor za svoje aktivnosti, i to, važno je istaknuti, ne temeljem objektivnih potreba, prema utvrđenim pravilima i svemu onome što bi za takve prilike trebalo proceduralno postojati, nego voljom jedne osobe, onda, primjerice, u trenutku kad se događa istinski kulturni i politički skandal kakav je bio upravo onaj s plakatom za Fine mrtve djevojke, nemaš mogućnosti da politički reagiraš. Jer ćeš

naravno, isto tako voljom iste osobe, taj prostor i izgubiti. Smjesti li se sirotog tadjkuna u Kulmerov dvorac, onaj tko mu je to omogućio, također bez poštivanja ikakvih javnih i zakonskih pravila igre, imat ćeš u njemu vjernog i osobito moćnog pomagača, i to ne samo u vrijeme izbora. Darivaš li obilato Katoličku crkvu imat ćeš najbolje mjesto predizborne kampanje, to jest oltar, pa čak i crkveni ambon, ovisno o veličini donacije. Deponije će se malo otvarati, malo zatvarati, jednom će se usrećiti jedne a unesrećiti druge, i onda obrnuto, i redom dalje u krug, jedni sretni, drugi nesretni... Rješavanje pak pitanje deponija tražilo bi jasan ekološki i politički jednoznačan stav, a važnije od toga za tu vrstu "politike", time bi se usrećilo sve ali nikoga kupilo. I u ovim izborima gledali smo gore opisane igre i cirkus bez granica u kojima je konkurencija žestoka, ali nitko kao gradonačelnik Pogane Vlaka (ex-Zagreb) Mile Bandić. U izbornoj je utrci, na iznenađenje samo onih koji još nisu shvatili fenomen, doveo žene. I kako sam kaže, "ponudio" ih na izbore, izrazivši se u najmanju ruku nespretno, a u pristojnijim (i to doslovno) državama i blasfemično. Ponuđač je potom pustio gospođe da same pokažu što nude.

SVE MILANOVE ŽENE

Sandra Švaljek, makroekonomistica i bivša ravnateljica Ekonomskog instituta krenula je s citiranjem Margareth Thatcher i za sebe u drugoj rečenici ustvrdila da je "bez političke ambicije". Ova Sandra nije ona druga Sandra (Bagarić), također s liste, koja samo pjeva, pa niti ne mora biti upućena u pitanja ekonomije i politike, dok bi to Sandra Švaljek morala biti. Ako dakle makro-ekonomska Sandra misli savjetovati svog Ponuđača Bandića slijedom ekonomske politike M. Thatcher, onda smo stradali do kraja. Nade ipak ima, jer je gospođa "bez političkih ambicija", pa će Zagrepčani proći ako ne dobro, onda barem jeftinije ako Sandra Švaljek samo pokupi ono zbog čega je eventualno ušla u paket Bandićeve "ponude". U ponudi se našla i bivša pravobraniteljica za djecu Ljubica Matijević Vrsaljko, koja kaže: "Ne znam kome je palo na pamet pozvati me, ali vjerujem da je to zato što je moj rad bio prepoznat." Nema Ljubica pojma, ne sjeća se niti da joj je prošle godine ponuđač Bandić, putem svoje komisije za dodjelu stupidne nagrade za Zagrepčanku godine, o čemu sam svojedobno pisala, dodijelio upravo tu

nagradu. Tko tebi nagradu, ti njemu lojalnost. Pa onda dodaje čudesno zanimljivu rečenicu "Kod Bandića sam prepoznala nešto što nije imanentno kod drugih, a to je socijalna osjetljivost." Na socijalnu osjetljivost Milana Bandića stvarno ne treba tratiti vrijeme, to jest nemoguće je, jer se ne bi imalo na što. Baš isto kao i u gospođe Vrsaljko, koja je svoju "socijalnu osjetljivost" pokazala prije više godina, kada je kao odvjetnica Autonomne kuće Zagreb na sudu branila silovatelja maloljetnice. Slučaj je bio vrlo okrutan, a gospođi Vrsaljko nije palo na pamet da socijalno osjetljiva, kakvu ju je bog dao, možda otkloni obranu silovatelja, dok djeluje kao odvjetnica skloništa za žene žrtve nasilja. Gospođa Milana Vuković Runjić je iskreno i neposredno, ravno u kamere obrazložila interese svojeg dućana, u obrani opstanka kojeg joj je nedavno pomogao upravo Milan Bandić. Još je stavila i mogućnost eventualnog zalaganja za kulturu u Zagrebu, udarivši oštro po mjesnim centrima za kulturu, pa reče: "U gradu postoji desetak kulturno-informativnih centara različitih namjena koji ne koriste sve svoje potencijale." Vesna Kusin je nedavno izgubila posao u Klovčevim dvorima, moguće Bandić nešto tu pomogne, Sandra Bagarić bu pjevala, Almira Osmanović bu i dalje plesala... Više-manje sve ove žene su izdeklamirale po što su došle, o politici tu nije bilo riječi. Sad samo čekamo da neka feministička grupa prebroji koliko je to žena na izbornim listama i zaplješće fantastičnom rastu broja, postotaka... Ovaj konglomerat pojedinke, ili kako bismo ljepše rekli, skupljenih kao 'ugledni' začini, doista nije ovdje zbog politike, kako uostalom i same kažu, već zbog nekog užeg, partikularnog interesa, najčešće ipak vlastitog. Također bi bilo glupo i naivno vjerovati da one baš sada u Bandiću otkrivaju određenu političku opciju koja je podudarna sa njihovom. Niti je Bandić ima, niti su one tu zbog te nepostojeće politike. Njegovo je da kupi sve koga i što može u jednu i jedinu svrhu, održanja na vrlo lukrativnoj vlasti. I da i dalje neprekidno nastavlja kupovati, jer takvi, kupljeni, ionako su lojalni samo dok se hrani njihov pojedinačni interes. "Lojalnost većine nije proizlazila ni iz kakva ideološkog uvjerenja – štoviše, stalno se iznova kupovala sustavnim podmićivanjem putem socijalnih dobročinstva.", kako glasi opis jednog, srećom nedosegnutog totalitarnog primjera.■

Margina bez ROMantike

Udio romske djece u predškolskom odgoju niži je od njihovog udjela u ukupnom stanovništvu, a kao vrh krupnog ledenog brijega, iz godine u godinu ponavlja se podatak zbog kojega se Hrvatska osramotila u Strasbourgu: broj segregiranih razrednih odjela 'samo za Rome' se ne smanjuje

Piše: SRĐAN DVORNIK

Nedavno su se navršile tri godine otkako je Evropski sud za ljudska prava u Strasbourgu (ECtHR) ustanovio da je odvajanje učenica i učenika Roma u zasebne razredne odjele po hrvatskim osnovnim školama protupravna diskriminacija. To se činilo bez zakonske osnove, a kada je stupio na snagu Zakon o suzbijanju diskriminacije – i protiv zakona, koji segregaciju izričito određuje kao oblik (zabranjene) diskriminacije. Vlada već gotovo tri godine podnosi (ne baš određene) izvještaje Odboru ministara Vijeća Evrope o tome što čini 'po tom pitanju', a krajem prošle godine usvojila je novu Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma, u kojoj je jedan od ciljeva i dokidanje segregiranih, isključivo 'romskih' razrednih odjela. Isto tako, već se godinama u ministarstvu obrazovanja kroz posebnu bazu podataka prati ostvarivanje ciljeva uključivanja djece i učenica/učenika Roma u redovno obrazovanje, zadanih dvama programskim dokumentima prije desetak godina (Nacionalnim programom za Rome i Akcijskim planom Desetljeća za uključivanje Roma). Kroz sve te godine, mnogo se toga jako promijenilo. Dok je u školskoj godini 2002/03 osnovne škole pohađalo samo 1.500 učenica i učenika Roma, na početku ove školske godine bilo ih je već 5.173 – gotovo tri i pol puta više. U predškolskim programima, bilo u dječjim vrtićima ili u predškoli, posljednjih pet godina nalazi se između 500 i 800 djece Roma za koju troškove pokrivaju javni fondovi. Nekima od njih ti su programi dobrodošla priprema za osnovnu školu, jer tu mogu poboljšati znanje hrvatskoga i upoznati neke od zahtjeva koje će im kasnije nametati škola. I u srednjoškolskom obrazovanju broj učenica i učenika Roma gotovo je utrostručen (od 170 njih u go-

dini 2006/07 do 480 upisanih početkom ove školske godine). Čak i simboličan broj od desetero studenata Roma koliko ih je 2006/07 studiralo po hrvatskim visokoškolskim ustanovama sada je gotovo utrostručen (na 29). Svi redoviti učenici i učenice, kao i studentice i studenti, dobivaju mjesečne stipendije te, ako je potrebno, i stimulaciju za smještaj u učeničkom ili studentskom domu.

SEGREGACIJA U ŠKOLAMA

Sve to, dakako, ima i drugu stranu. Udio romske djece u predškolskom odgoju niži je od njihovog udjela u ukupnom stanovništvu (uzimajući kao osnovu, dakako, ne broj od 16.975 Roma koji su se tako deklarirali u posljednjem popisu stanovništva, nego realističnu procjenu da pripadnika te manjine u Hrvatskoj ima oko 40.000), i po obuhvatnom istraživanju koje je prije godinu i pol proveo UNDP upola je manji nego u većinskoj populaciji – 21% naspram 45%. A upravo je predškolski odgoj i obrazovanje važan preduvjet da se romska djeca, unatoč mnogim hendikepima što ih uvjetuje marginaliziran položaj velikog dijela te etničke kategorije, kako tako snađu u osnovnoj školi i probiju se do njenog završetka. S tim završavanjem pak stvari stoje slabo. Oficijelni podaci ne iskazuju točan broj romskih učenika i učenica koje završavaju osnovnu školu, ali navodi godišnji broj onih koji školu napuste prije kraja: taj broj prati porast broja upisanih, pa je od 136 njih 2008/09 porastao na 189 prošle školske godine. Taj broj sigurno nije potpun, ali i ovako je visok ako se uzme da čini gotovo trećinu jednog godišta romske djece upisane u toj školskoj godini. Tome treba dodati i broj učenika i učenica koje ponavljaju razred, a on po školskoj godini (u

posljednjih pet godina) iznosi blizu 600. Uz to se može čuti i o relativno velikom broju izostanaka, što oficijelni podaci ne pokazuju. Donekle slični podaci, u umanjenom mjerilu, važe i za srednje škole, u koje se ne upiše niti 10% mladih Roma i Romkinja koji pohađaju osnovnu školu. Kao vrh tog krupnog ledenog brijega, iz godine u godinu ponavlja se podatak zbog kojega se Hrvatska osramotila u Strasbourgu: broj segregiranih razrednih odjela 'samo za Rome' se ne smanjuje. Iz godine u godinu, kreće se oko 50 (školske godine 2008/09 bilo ih je 52, 2009/10 44, 2010/11 53, 2011/12 52, da bi se ove školske godine broj vratio na 50). Štoviše, ni spomenuta nova nacionalna strategija, koja aktivnosti za prevladavanje marginalizacije Roma planira do 2020. godine, ne predviđa dokidanje segregiranih razreda prije te zadnje, 2020. godine! Naizgled, ako od oko 2.000 razrednih odjela u kojima po Hrvatskoj sjede i učenice i učenici Roma ima 'samo' njih pedesetak u kojima su pripadnici i pripadnice ove etničke manjine segregirani, to ne djeluje tako strašno. Ali ako po jednom odjelu u prosjeku ima 20 učenica i učenika, to znači da ih je hiljadu, ili čitava jedna petina, izloženo segregaciji. Istini za volju, neki od tih odjela obuhvaćaju samo Rome naprosto zbog toga što su neke područne škole smještene u naselja u kojima i žive samo Romi, ali većina je plod segregacije.

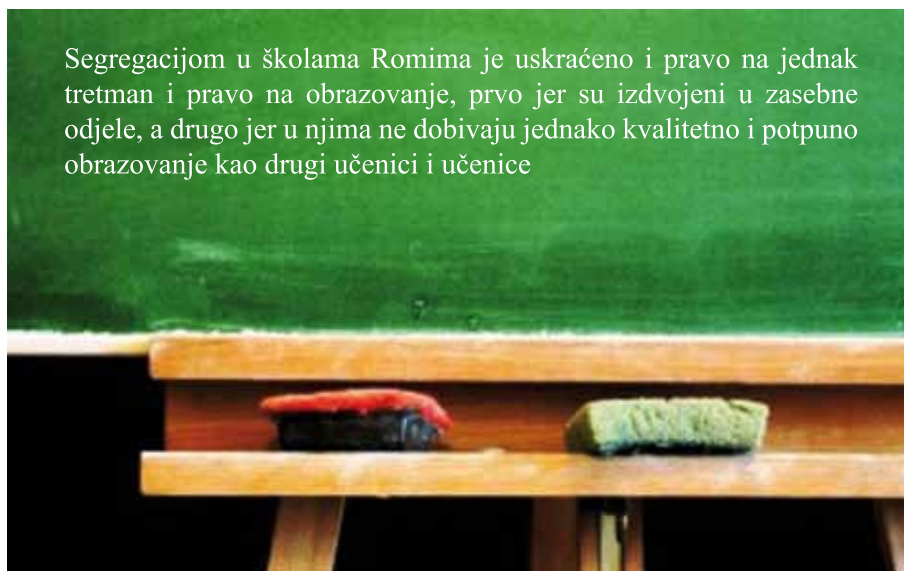
„POSEBAN TRETMAN“ ZA ROME

Odakle tolika inercija ovako diskriminatorskog djelovanja sistema, unatoč svim tim posebnim programima, po kojima se doista i djeluje, te, na kraju krajeva, unatoč posve jednoznačnoj presudi ECtHR, po kojoj prosvjetne vlasti Hrvatske jesu povrijedile neke temeljne odred-

be najvišeg evropskog normativnog akta o ljudskim pravima? Naime, da podsjetimo, učenicima i učenicama Romima time je uskraćeno i pravo na jednak tretman i pravo na obrazovanje, prvo jer su izdvojeni u zasebne odjele, a drugo jer u njima ne dobivaju jednako kvalitetno i potpuno obrazovanje kao drugi učenici i učenice (što god da se misli o kvaliteti tog obrazovanja općenito). Za to, po nalazu suda, nije bilo nikakve pravne osnove. Čak i ako se uvaži ono na što se pozivala hrvatska država – da nepoznavanje hrvatskog jezika tvori objektivnu, ozbiljnu barijeru punom sudjelovanju mladih Romkinja i Roma u obrazovnom procesu – pa se prizna da je za takve učenike bio nužan poseban tretman, sud ni u tome ne vidi opravdanje i ispriku za tretman kakav je mnogim romskim učenicima i učenicama stvarno pružen. Ako se, naime, jedno pravo (ovdje pravo na jednakost) donekle i ograniči radi ostvarivanja drugog legitimnog cilja, tj. pojačanog učenja hrvatskoga kako bi se ostvarilo drugo pravo – pravo na obrazovanje, tada je država trebala osigurati ne samo da učenice i učenici u izdvojenim odjelima pored učenja hrvatskoga dobivaju i potpuno obrazovanje kakvo nastavni programi predviđaju za sve, nego i da se što prije, čim se prevlada jezički hendikep, ti učenici i učenice vrate među ostale. Unatoč ovim jasnim konstatacijama, država ne samo da ne

Država ne samo da ne predviđa
brzo ukidanje segregacije Roma
u školama, nego se na to nije
obavezala čak ni u akcijskim
planovima koje je trebala
podastrijeti ministarskom odboru
Vijeća Evrope

predviđa brzo ukidanje segregacije, nego se na to nije obavezala čak ni u akcijskim planovima koje je trebala podastrijeti ministarskom odboru Vijeća Evrope koji je nadležan za praćenje provođenja presude. Umjesto toga, težište je stavila na obavezu pomoći u učenju hrvatskoga te na individualno procjenjivanje i praćenje uspjeha svakog učenika i učenice. Nažalost, izgleda da ministarski odbor s tim nema problema. Ali to ne znači da problema nema. Odgovor na pitanje

Segregacijom u školama Romima je uskraćeno i pravo na jednak tretman i pravo na obrazovanje, prvo jer su izdvojeni u zasebne odjele, a drugo jer u njima ne dobivaju jednako kvalitetno i potpuno obrazovanje kao drugi učenici i učenice

odakle tako uporno održavanje segregacije, ali i mnogih manje vidljivih oblika diskriminacije (koji povremeno izbiju na površinu kada većinski roditelji negdje nasilno spriječe uključivanje Roma ili kad neki poslodavac odbije primiti na praksu "Cigane"), ne leži samo u 'normalnom' šlamperaju u provođenju relativno dobrih programa, nego i u pogrešnoj koncepciji.

PREDRASUDE I ODBOJNOSTI

Ona je pogrešna prije svega po tome što se problem integracije romske manjine u obrazovni sistem praktički ipak svodi na nedostatan poznavanje jezika (čemu se povremeno pridodaje i neke sociokulturne prepreke kao što su nedostatak 'higijenskih navika' ili 'socijalnih vještina', o disciplini da i ne govorimo). Kao što pokazuju mnogi, višestruko provjereni podaci, taj je problem znatno širi, i obuhvaća siromaštvo, nezaposlenost, oskudne stambene uvjete (uključujući i nedostatak vodovoda i kanalizacije, pomoću kojih bi romska djeca mogla prakticirati spomenute 'higijenske navike'), nipošto na zadnjem mjestu, konstantnu izloženost predrasudama i obojnosti. Dijete koje mora sudjelovati u mnogim poslovima nužnima za održanje egzistencije obitelji, koje u pravilu nema svoj prostor za učenje, čitanje i pisanje zadaća, doista će često izostajati iz škole i neće moći ispunjavati školske obaveze. Uz skrb o obrazovanju, to traži i mnogo angažiraniju socijalnu skrb, podršku obiteljima te mnogo angažiraniju borbu protiv predrasuda i diskriminacije. Ali čak i tako reducirani problem, sveden na jezik, nije postavljen

kako valja. O obrazovanju jedne manjine čiji dio ima poteškoća s većinskim jezikom već se desetak godina raspravlja a da se praktički ne spominje zakonski uređeno obrazovanje na jeziku i pismu nacionalne manjine. Ono što funkcionira za Srbe, Čehe, Talijane, Mađare ili Židove izgleda da ne može funkcionirati za Rome. Država je – jednom rečenicom u Nacionalnom programu iz 2003. – tu opciju otpravila tvrdeći da Romi takvu mogućnost "nisu tražili", zanemarujući činjenicu da romska zajednica, pri postojećem stanju obrazovanosti, socijalnih i ekonomskih teškoća te opravdanog straha od predrasuda i isključenosti, nema ni kapaciteta da efektivno zahtijeva to svoje pravo. Nešto je o tome rekao i Evropski sud, kada je odbacio mogućnost da to što se romski roditelji nisu bunili protiv segregacije znači prešutan pristanak. Odricanje od jednog prava, smatra sud, iziskuje svjesnu odluku, ozbiljno razmatranje opcija i informiran izbor. K tome, to se pravo uz ovakvu indolenciju države čini i teško dohvatljivim, jer država, unatoč deset godina starim proklamacijama, nije još učinila ništa na obrazovanju nastavnih kadrova koji bi bili sposobni provoditi nastavu na jezicima romske manjine. Nekad zamišljeni u romantičnom ozračju, kao slobodne lutalice koje pjevaju i plešu, i s lakoćom se nose sa životom, Romi su i dalje na margini, ali bez romantike. Promjena ima, jer društvo se barem više ne ponaša kao da ga se njihovim uvjetima života ne tiču, ali do punog razumijevanja problema, a nekmoli do njihova isto tako ozbiljna rješavanja put je još dug. ■

SLOVENIJA

Slovenija povećava stope PDV-a

Umjesto kriznog poreza, od 1. jula Slovenija će povećati obje stope PDV-a, nižu s trenutnih 8,5 na 9,5 posto, a višu s 20 na 22 posto, a krizni porez ostaje kao mogućnost ako se do kraja godine ne ostvare ciljane uštede u javnom sektoru, najavila je premijerka Alenka Bratušek. Osnovni cilj programa financijske stabilizacije i reformskog

programa je fiskalna stabilizacija i oporavak gospodarstva. S novim stopama PDV-a i nekim drugim naknadama Slovenija računa na dodatni proračunski prihod od 540 milijuna eura. S druge strane, na osnovi lanjskog interventnog zakona o rezovima i uštedama koji vrijedi i u ovoj godini očekuju se proračunska ušteda oko 380 milijuna eura.■

HRVATSKA

Hrvatska i još tri države poduprle projekt TAP

Hrvatska, Crna Gora, Bosna i Hercegovina te Albanija poduprle su realizaciju projekta Transjadranskog plinovoda, (TAP), kojim bi se dovodio plin iz Azerbajdžana, kroz Grčku i Albaniju te ispod Jadranskog mora, do južne Italije. Podršku tom projektu te su zemlje dale nekoliko tjedana prije nego što će konzorcij Shah Deniz 2 odabrati kojim će plinovodom dopremiti prirodni plin u Europu – TAP-om ili Nabucco West-om. TAP-om se želi transportirati 10 milijardi prostornih metara plina. Taj projekt natječe se s Nabucco West projektom, kojim se plin želi dopremiti do Austrije, a taj konzorcij čine aus-

trijski OMV, mađarski MOL, turski Botas i rumunjski Transgaz. Dioničari TAP-a su švicarska energetska kompanija Axpo, norveški Statoil i njemački E.ON Ruhrgas. Konzorcij Shah Deniz 2, predvođen BP-om, Statoilom, azerbajdžanskim SOCAR-om i Totalom, planira početi izvoziti plin od početka 2019. godine, a do kraja lipnja namjerava odabrati projekt plinovoda kojim će transportirati plin u Europu. Premijer Zoran Milanović istaknuo je da, što se energetike tiče, za Hrvatsku od posebnog interesa TAP, jer bi omogućio sigurniju opskrbu plinom nekoliko zemalja jugoistočne Europe - Hrvatske, Crne Gore, Bosne i Hercegovine te Bugarske.■

BOSNA I HERCEGOVINA

Godišnjica smrti Alije Sirotanovića

Prije 23 godine, 13. maja 1990., preminuo je jedan od najpoznatijih svjetskih i jugoslaven-skih rudara, Alija Sirotanović. Sirotanović je bio udarnik i junak socijalističkog rada, koji je 24. jula 1949. oborio svjetski rekord u kopanju uglja. Alija je tada, sa svojih osam komorata, za osam sati rada iskopao 152 tone (253 kolica) i oborio dotadašnji rekord Rusa Alekseja Stahanova za 50 tona. Jama u kojoj je srušen rekord bila je poznata kao "Rov vojvode Putnika". Anegdota kaže da je jedino što je Alija tražio od Tita bila - veća lopata. Napravljena je specijalno za njega i nazvana

"sirotanovička". Tako je Sirotanović postao živa legenda i simbol pregalaštva radničke klase - kičme režima. Odlikovan je i Ordenom junaka socijalističkog rada, a dobio je i brojne druge nagrade i priznanja. Također, njegov lik je odštampan i na novčanici od 20.000 dinara, puštenoj u opticaj 1987., a povučenoj u monetarnoj reformi Ante Markovića. Jedna mala ulica na periferiji Breze, kod koje je rođen 1914. u selu Trtoriči, nosi ime Alije Sirotanovića, a u krugu rudnika stoji njegova bista. Grupa „Zabranjeno pušenje" posvetila mu je i pjesmu pod nazivom "Srce, ruke i lopata". Sirotanović je umro u 76. godini u siromaštvu.■

MAKEDONIJA

Makedonci četvrti po ljubaznosti

Ledom prekriveni Island s populacijom od 319.000 ljudi najtoplija je zemlja na svijetu, a Islandane u gostoprimstvu i otvorenosti prema ocjeni turista slijede Novozelandski, Marokanci te Makedonci, otkrilo je izvješće Svjetskog ekonomskog foruma (WEF) u sklopu analize Indeksa o putovanju i turističkoj konkurentnosti u 2013. Stručnjaci otkrivaju da će turisti najviše neugodnosti s lokalnim stanovništvom doživjeti u Boliviji, Venezueli, Ruskoj Federaciji i Kuvajtu. Od evropskih zemalja, turisti su najmanje prijateljskim

ocijenili stanovništvo Bugarske i Slovačke. SAD se, unatoč statusu najpopularnije svjetske turističke destinacije, nalazi tek na 102. mjestu prijateljskih zemalja za turiste od ukupno 140 država. Od zemalja u regiji, kao gostoljubivi, otvoreni i srdačni ocijenjeni su Makedonci, ali i stanovništvo BiH te Austrije. Top 10 najsrdajnijih zemalja: Island, Novi Zeland, Maroko, Makedonija, Austrija, Senegal, Portugal, Bosna i Hercegovina, Irska, Burkina Faso. Top 10 najmanje srdačnih zemalja: Bolivija, Venezuela, Ruska Federacija, Kuvajt, Latvija, Iran, Pakistan, Slovačka, Bugarska, Mongolija. ■

SLOVENIJA

Petrol najveći po prihodima, Krka po dobiti

Tristo najvećih slovenskih poduzeća u prošloj godini prihodovalo je ukupno 35,86 milijardi eura, što predstavlja 42,5 posto ukupnih prihoda slovenskog gospodarstva. Ukupna neto dobit najvećih iznosi 424,1 milijuna eura, što predstavlja 78,3 posto ukupne dobiti slovenskog gospodarstva, piše Delo. Na ljestvici 300 najvećih slovenskih poduzeća u 2012. prvo mjesto po ostvarenim prihodima pripalo je Petrolu dok je najveću dobit ostvarila Krka. Prihode veće od milijardu eura ostvarili su samo trgovac naftnim derivatima Petrol, Holding slovenske elektrane (HSE), elektroener-

getska kompanija Gen-I, trgovački lanac Mercator i farmaceutska kompanija Krka. Tih pet poduzeća zajedno je ostvarilo 25,8 posto ukupnih prihoda tristo najvećih slovenskih poduzeća, odnosno 10,9 posto ukupnih prihoda slovenskog gospodarstva. U tristo najvećih slovenskih kompanija lani je bilo zaposleno 26,1 posto svih zaposlenih u slovenskom gospodarstvu – u prosjeku 420 radnika po poduzeću. Najveći poslodavci su Mercator, Pošta Slovenije, Gorenje, Krka i Telekom Slovenije. U tim kompanijama zaposleno je 21 posto svih zaposlenih u tvrtkama na listi, odnosno 5,5 posto svih zaposlenih u slovenskom gospodarstvu. ■

SRBIJA

Telekom Srbija najbolje posluje među regionalnim telekomima

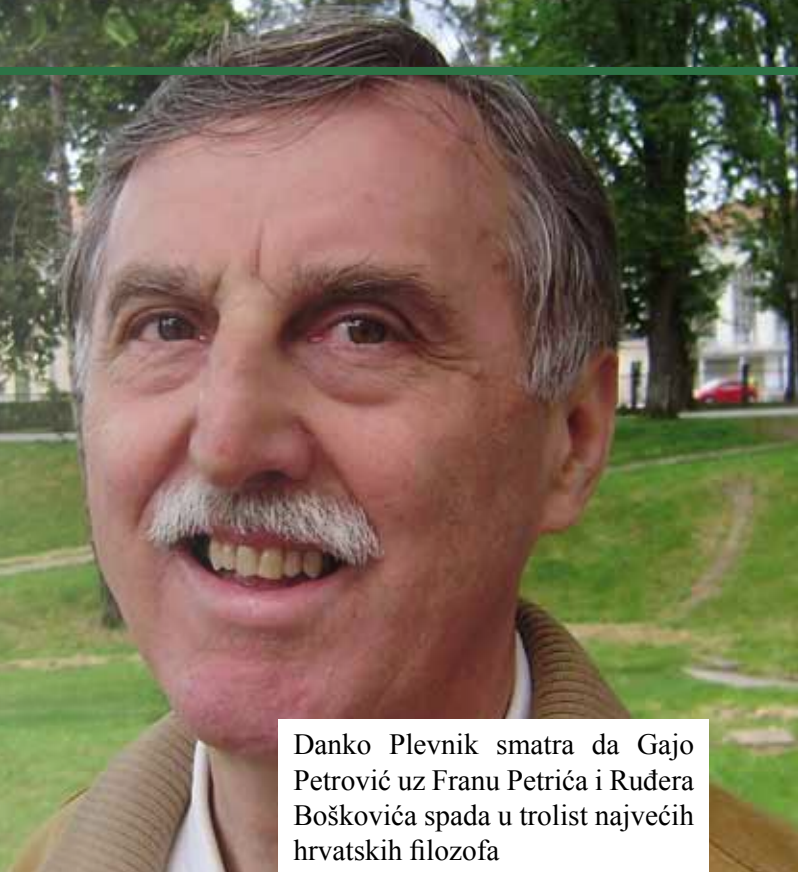

Portal iCapital objavio je kratku analizu poslovanja regionalnih telekoma u prvom kvartalu ove godine. Najveći srbijanski telekom operater Telekom Srbija izvijestio je u petak o rastu dobiti u prvom kvartalu godine na preko 4,0 mlrd RSD (36m EUR), u usporedbi s gubitkom od preko 1,0 mlrd RSD u istom razdoblju prošle godine. Većinski državna

kompanija također je napomenula da očekuje nastavak pozitivnog trenda, što bi trebalo osigurati rast dobiti na kraju godine za preko 25%, pod uvjetom da se tečaj dinara zadrži na ovoj razini. Telekom Srbija ove godine planira investirati preko 20 mlrd RSD u polaganje oko 1.800 km optičkih linija kako bi povećala broadband kapacitet. U prvom kvartalu 2013. Telekom Slovenije je ostvario 1,7%

niže poslovne prihode u iznosu 190,5m EUR, najvećim dijelom zbog kontinuirano opadajućih fiksnih i mobilnih prihoda uzrokovanih migracijom korisnika na nove, jeftinije pakete koji uključuju veći broj usluga. Hrvatski telekom je u prvom kvartalu ove godine iskazao pad prihoda za 6,1% na 1.695m HRK, ponajviše uslijed 8,4% nižih prihoda od glasovnih usluga. ■

Gajo Petrović: Filozof koji je “prerano” gledao šire i globalnije od ostalih

Danko Plevnik smatra da Gajo Petrović uz Franu Petrića i Ruđera Boškovića spada u trojicu najvećih hrvatskih filozofa

„Današnji filozofi nisu se suprotstavili nacionalizmu i tuđmanizmu na način na koji su se praksisovci odupirali staljinizmu i titoizmu“ - ističe poznati novinar, politički analitičar, publicist i književni kritičar Danko Plevnik povodom 20 godina od smrti velikog filozofa Gaje Petrovića

Razgovarao:
MILAN
JAKŠIĆ

U Karlovcu je ovih dana, povodom 20 godina od smrti Gaje Petrovića, održan međunarodni simpozij o njegovom liku i djelu. Lino Veljak, nekada Petrovićev asistent na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, ocijenio je Petrovića kao „najznačajnijeg filozofa poniklog na tlu Hrvatske“, a najveći živi filozof Jurgen Habermas našao je za shodno da učesnicima simpozija pošalje pismo u kojem Gaju Petroviću izdvađa kao „značajnog filozofa 20 vijeka.“ Petrović je osnovao čuveni list Praxis i Korčulansku ljetnu školu. O Gaji Petroviću razgovaramo s Dankom Plevnikom, istaknutim novinarom, političkim analitičarom, publicistom i književnim kritičarom koji je i osobno jako dobro poznao tog velikog filozofa.

Kad ste upoznali svog bivšeg sugrađanina Gaju Petrovića? Što ste otkrili u njegovoj filozofskoj misli da Vas je toliko impresioniralo? Što je za Vas kao mladog čovjeka i studenta filozofije značio list Praxis?

- Kao većina Karlovčana i ja sam prvo čuo za Gaju Petrovića, liječnika po kojemu je njegov nećak i budući filozof dobio ime. Prvih šest godina života proveo sam u neposrednoj blizini liječnikove ambulante na Baniji 2, u zgradi gdje je bila ljekarna u kojoj je radila Terezija Sinkovec, čiji me je sin često vodio u posjet toj kući. Gajini roditelji bili su Branko Petrović, plodni graditelj mnogih karlovačkih zgrada i Vera Gjačić. Pored Gaje, rođenog 2. ožujka 1927., imali su i sina Svetozara, rođenog četiri godine kasnije, jednog od najznačajnijih književnih teoretičara u regiji, ko-

jeg sam također imao priliku upoznati. O Gaji sam dosta slušao od našeg kućnog prijatelja Berislava Anzića koji s njim išao u gimnaziju i hvalio ga kao odlikaša jer su zajedno maturirali u VIII. A razredu 1945. godine. Dvadeset godina kasnije upisao sam se u tu istu gimnaziju. Tada sam u rukama držao prve brojeve *Praxisa* koje mi je poklonio susjed Đorđe Batinić student filozofije u Sarajevu, oduševljenim svojim profesorom, također jednim rođenim Karlovčaninom Vanjom Sutlićem. *Praxis* mi je otkrio drugačije razmišljanje o istoj stvarnosti. To su bili i dani inicijacije u filozofiju i upoznavanje s misaonim i društvenim intencijama filozofa Gaje Petrovića. Otkrio sam pokretačku snagu refleksije i počeo razmišljati o studiju filozofije, svjestan da onaj tko želi izabrati mišljenje kao način

života, mora prihvatiti povremeno ili trajno izopćenje iz nemisaonog društva. Za maturalnu sam radnju odabrao temu iz filozofije - Empirizam i racionalizam, za što mi je osnovna literatura bila *Engleska empiristička filozofija* Gaje Petrovića. U usporedbi s antičkom i marksističkom filozofijom, empiristička filozofija za mene je bio jedan posredan uvod u analitičku filozofiju, originalniji i osobniji pristup starim činjenicama. Ono što je Petrović konstatirao o Francisu Baconu i njegovim idolima: tribus, specus, fori i theatri uvelo me je u razumijevanje odnosa ideja i društva, pa sam kasnije Petrovićevu koncepciju praxisa shvaćao poput Baconova Novum organona kojim svaka misao završava akcijom. Iako su od Bacona protekla stoljeća, društvena i javna misao nije se otkrila predrasudama plemena, špilje, medija i akademizma. Na studij Jugoslavenskih jezika i književnosti i filozofije na zagrebačkom Filozofskom fakultetu upisao sam se 1969. No mada sam bio podložan utjecaju kritičkog marksizma Praxisovih filozofa i iznimno cijenio Marxove *Rane radove*, gotovo da nisam posjećivao predavanja iz marksizma. Najviše vremena i zanimanja posvetio sam kolegijima povijesti grčke filozofije i filozofiji i kršćanstvu Branka Bošnjaka, a poslije teoriji spoznaje, odabranim problemima ontologije i teorijskoj filozofiji Gaje Petrovića. Dok nas je Bošnjak upoznavao s etimologijom grčkih i latinskih pojmova, Petrović je na ploči ispisivao engleske i njemačke termine, ne bez cigarete. Petrović je otkrivao filozofijsku razliku između drveta i šume kod Martina Heideggera, nikada ne zlorabeći njegove političke slabosti. Kod svakog ga je filo-

zofa uvijek zanimao isključivo potencijal slobodnog i utemeljenog promišljanja, a njegovo tumačenje Wittgensteina od logike matematike do (ne)izrecivosti mistike ostalo je nenađmašeno. U dogovoru s Vanjom Sutlićem preveo je Wittgensteinov *Tractatus Logico-Philosophicus*. Kako je njegov otac Branko bio poliglot, poznat po prijevodu Ilje Erenburga s ruskog, Gajo je na hrvatski prevodio s engleskog, ruskog i njemačkog, često puta i obratno, pa bi se moglo govoriti i o njegovom plodnom prevodilačkom opusu te i o uredničkom radu budući da je uredio i podosta zbornika.

Kako su izgledali ispiti kod Gaje Petrovića?

- Ispiti nisu bili samo puko odgovaranje na postavljanja pitanja jer je on vrlo brzo razabirao koliko je tko doma s gradivom, pa se nakon te eksploratorne predigre, razgovor prelijevao na šire društvene i političke teme. To se nastavilo po hodnicima i izvan zgrade, pa sam mu tako jednom prigodom dao svoju poemu "Revolucija revolucije" za *Praxis* koja nikada nije izišla jer je *Praxis* bio zabranjen. Kao filozofu koji je tražio da se i revolucija misli, takav mu je moj stav - da bi i revoluciju trebalo revolucionirati - odgovarao. I nakon što sam 1973. diplomirao filozofiju, vraćao sam u njegov kabinet kao svom bivšem profesoru i sugrađaninu, da čujem novosti iz svijeta filozofije, dobijem od njega kakvu knjigu na poklon ili ga zamolim za uslugu.

Gajo Petrović Vam je dao i preporuku za posao kad ste završili fakultet?

- Kako se u ožujku 1974. raspisao natječaj za mjesto srednjoškolskog profesora filozofije, on je u preporuci od

19. ožujka napisao da sam u toku cijelog studija pokazivao izuzetan interes i smisao za filozofiju i s najvišim ocjenama položio sve ispite filozofije kao drugog predmeta. "Napose treba istaći da se kandidat bavio filozofijom i izvan propisane studijske građe, tako da njegovo poznavanje filozofije premašuje znanje onih studenata kojima je filozofija prvi glavni predmet, ali se u svom studiju orijentiraju samo na savladavanje obavezne građe. Na osnovu svega rečenog smatram da drug Danko Plevnik ima sve uvjete za nastavnika filozofije u srednjoj školi, te preporučujem da se izabere u to zvanje." To je bio preveliki kompliment koji je obojici smetnuo s uma činjenicu da je Petrović bio disident i da je izvan fakulteta bio proskribiran. U vezi fakulteta i njegove autonomije treba spomenuti njegov hrabar istup kada je prilikom studentskih demonstracija 1968. zabranio policiji ulazak u prostore fakulteta. Zbog "nepopustljivosti u obrani studenta i kritici političke birokracije", kako je konstatirao Veljko Cvjetičanin, bio je nekoliko dana u kućnom pritvoru te isključen iz SK, a protiv njega i Kangrge bile su podignute dvije prekršajne kazne. Gajo Petrović nije bio samo konzistentni logičar nego i idealist. Kada su mu na studiju u Lenjingradu nakon kupanja u bazenu ukrali hlače, on se nije žestio već je to prihvatio u skladu s tadašnjim društvenim opredjeljenjem Rusa: nije posrijedi krađa, govorio je u obranu kradljivca, nego taj čovjek jednostavno nema osjećaj privatnog vlasništva.

Je li istina da ste na odsluženju vojnog roka u Školi rezervnih oficira u Karlovcu glasno razmišljali o Petrovićevoj kritici dogmatizma i prakticirali Praxis, te zbog toga kao duhovni dezertjer završili u kažnjeničkoj jedinici u Gospiću?

- U rujnu 1974. otišao sam na služenje kadrovskog roka u vojarnu ŠRO u susjednu ulicu od mog stana u Karlovcu. Nakon odsluženja prve polovice, izbačen sam iz te vojarnice. Prije skidanja uniforme pitomca morao sam kapetanu Čedi Radanoviću, zapovjedniku te škole, odgovoriti na četiri pitanja: zašto sam antititoist, hrvatski nacionalist, praksisovac i vicaroš. Poznati karlovački vicaroš bio je moj otac Zvonko pa se vicamaherstvo još i moglo korelirati s antititoizmom, ali logički skup hrvatskog nacionaliste i praksisovca bio je teorijski nespojiv. Vjerojatno sam u vojarni hvalio Petrovića, koji je bio jedan od glavnih urednika *Praxisa* od 1964. pa do njegova okončanja 1974., žaleći

... Imao sam privilegij i sreću da se s Gajom prijateljem već prigodom mogega prvog posjeta Odsjeku za filozofiju na zagrebačkom sveučilištu. U meni su se duboko urezala mnogostruka sjećanja na skupinu zagrebačkih filozofa prakse, jer je tu školu, neusporedivo s bilo kojom drugom školom, sačinjavao velik broj jedinstvenih osobnosti. Te profilirane glave nisu se odlikovale tek svojim filozofskim ili sociologijskim radovima niti samo svojim istovremeno i ispravnim i tolerantnim i borbenim uvjerenjima. U tim su se licima odražavale markantne crte egzemplarnih životnih povijesti. Sve su njih obilježavale historijske i političke sudbine ratnog i poslijeratnog razdoblja, kao i hrabrost te kreativnost pomoću kojih su preradili ta iskustva. U tim se kolegama utjelovilo jedinstvo filozofije i svjesne političke egzistencije. Budući da se u njima utjelovljivalo ono najbolje od hrvatskog duha, oni su sebe razumijevali kao Jugoslavena i suprostavljali su se kobnom nasljeđu borniranoga nacionalizma. U tome se očituje sadašnja aktualnost njihova mišljenja s obzirom na izazove na koje Evropa danas mora naći odgovor... **Vodeći europski intelektualac, njemački filozof Jürgen Habermas o Gaji Petroviću**

prestanak njegova izlaženja i podržavao Praxisov credo kritike svega postojećeg, što je za pravovjerne komuniste tada bila crvena krpa. To su bile godine kada su kritički marksizam i komunistički marksizam bili u hladnom ratu, a režimski mediji omogućavali samo napade na praksisovsku teoriju i njene filozofe.

Poznato nam je da ste u to vrijeme bezuspješno pokušavali organizirati Petrovićevo predavanje. Imali ste tada problem i s policijom?

- Nakon izгона u kazneni puk u Gospić, vratio sam se 1975. u Karlovac i tražio posla, ali su mi molbe završavale u košu jer se brzo proširila priča o mom izbacivanju iz ŠRO. Prihvaćao sam kritičku filozofiju *Praxisa*, ali moja poema nije nikada bila objavljena. Ipak, ako sam takvo negiranje svog postojanja doživljavao ja koji dotada nisam u tom smislu ništa objavio, kakve li su tek udarce primali filozofi *Praxisa* s velikim opusima? S tim sam se ubrzo pobliže upoznao nakon što sam zaposlio u Gradskoj knjižnici "Ivan Goran Kovačić" u Karlovcu. Radeći u Studijskom odjelu, pokrenuo sam ciklus predavanja Tribina četvrtkom na kojoj su nastupali kulturni, društveni i znanstveni djelatnici ponajprije iz Zagreba. Budući da je profesor Branko Bošnjak imao vikendicu u Zvečaju, a kako sam bio jedan od njegovih uspješnijih studenata jer kada sam početkom sedamdesetih boravio pola godine u Düsseldorfu s namjerom da ostanem, pisao mi je pisma

Petroviću su ideološke primjedbe upućivali Vladimir Bakarić radi njegovog kritičkog pristupa marksizmu i socijalizmu, a hrvatski proljećari zbog kritičkog pristupa nacionalizmu

i pozivao da se vratim i završim studij, pa je znao svratiti k meni u Karlovac. Izložio sam mu ideju da nastupi na toj tribini. Bio je dosta skeptičan, ali je pristao. Održao je 8. siječnja 1981. predavanje u Gradskoj knjižnici "Ivan Goran Kovačić". Bio je to opći uvod u filozofijsko mišljenje. Sjećam se kako su ga neki beogradski vojnici, studenti filozofije, pitali zbog čega ne govori filozofija što je po njima bilo etimologijski bliže originalu, a on uzvratilo da bi se po toj logici onda trebalo izgovarati *philosophia*.

Bez obzira što je u sadržajnom smislu to bilo humanističko predavanje, u formalnom je smislu bilo dvojbeno jer ga je ipak održao jedan praksisovac pa su društveno-političke organizacije počele postavljati pitanje kako se to uopće smjelo dogoditi. Zbog nebudnosti sam bio pozvan u Službu državne sigurnosti na informativni razgovor, gdje su mi predložili da ih obavještavam o sadržaju rasprava na svojim Tribinama četvrtkom. To sam rezolutno odbacio i kazao da bi bilo bolje da se o tome što se događa u Gradskoj knjižnici informiraju direktno te kao zagovornici drugačijih ideja na licu mjesta polemiziraju s neistomišljenicima. Naravno, da su to shvatili kao provokaciju. O tome Bošnjak nije znao ništa, pa je u razgovoru na Filozofskom fakultetu obavijestio Gaju Petrovića o svom gostovanju u Karlovcu. Nekoliko mjeseci kasnije susreo sam Gaju i njegovu suprugu Asju pred svojom zgradom u Karlovcu i pozvao ih u stan. Započeli smo razgovor o mogućnosti da slično predavanje u svom rođenom gradu održi i Petrović, a potom otišli u Gradsku knjižnicu da obiđu prostorije predavaonice. Ma koliko sam se trudio i objašnjavao motive i potrebe Petrovićevog javnog predavanja, nisam dobio dozvolu. Društvena i ideološka cenzura ovoga je puta bila spremna. Strah od nerežimskih intelektualaca bio je još uvijek dominantan. Tu sam nepravdu prema Gaji Petroviću dugo osjećao osobno i obećao sam si da ću je kad tad ispraviti. Ovaj skup posvećen Gaji Petroviću spada u tu ispriku.

Kakva su Vaša novinarska iskustva s Gajom Petrovićem?

- Već 1985., godinu dana nakon što sam se zaposlio u hrvatskom izdanju *Komunist*, počeo sam forsirati teme iz filozofije prikazima knjiga i razgovora s filozofima. Tako sam 18. listopada napravio intervju s Jürgenom Habermasom pod nazivom "Politička filozofija Jürgena Habermasa. Povijesno nadopunjavati oblike komuniciranja". Sljedeće, 1986. godine, 19. prosinca objavio sam razgovor s Karl-Ottom Apelom "Za etiku organiziranja zajedničkog djelovanja" koji je održao predavanje na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Jasno, taj intervju i prevoditeljicu Nadeždu Čačinović, organizirao mi je Gajo Petrović, u čijoj sam sobi i mimo takvih povoda znao kopati po knjigama na njegovim policama. Prethodni razgovori s Habermasom i Apelom poslužili su mi kao poticaj na mnogo složeniji poduhvat: razgovor s Gajom

Gajo Petrović, kao vrhunski svjetski intelektualac, nije mogao dozvoliti etničku diferencijaciju kao kriterij svoje refleksivnosti. Kada su mu uz ime na jednom dokumentu na Filozofskom fakultetu stavili oznaku Srbin, on je vlastoručno dodao "i Hrvat"

Petrovićem za *Komunist* 27. veljače 1987. pod naslovom "Za realizaciju istinski humane zajednice". Najveći dio razgovora bio je njegov pledoaje o *Praxisu* i njegovoj ulozi u otklonu od marksizma prema Marxovoj misli te individualizmu "praksista". Premda je *Komunist* spadao u tzv. *sleepy publication*, tjednik kojega se nije moglo kupiti na većini kioska, a kojega je partijska vrhuška tretirala kao zapisnik, preferirajući publicitet masovnih medija, takvo je podcjenjivanje imalo dobru stranu jer kao nevažna, ova

novina nije posezala za cenzurom. Intervju je tadašnji glavni hrvatski ideolog Stipe Šušar odmah ocijenio kao "čisti antikomunizam", dok ga je Ivica Račan, član Predsjedništva CK SKJ okarakterizirao kao "pravu stvar". Već tjedan dana nakon izlaska ovog intervjua, 3. ožujka, vodeći zagrebački politički tjednik *Danas* otpočeo je publicističku rehabilitaciju praksisovaca tekstem "Bivši marksisti", smatrajući da je razgovor s Petrovićem u *Komunistu* bio nova partijska linija, a ne osobna odluka novinara, a 19. travnja je to učinio i beogradski *Nin*.

Bilo je, koliko nam je poznato, neslaganja oko tog intervjua i u samoj redakciji Komuniste?

- Da to nije bila glasnost i perestrojka, odmah je dokazala beogradska središnja redakcija svih izdanja *Komuniste* koja je zabranila njegovo objavljivanje u osam republičkih i pokrajinskih izdanja, te izdanjima na manjinskim jezicima. To je bio veliki udarac kolegama iz srbijanskog izdanja, pa je Slobodan Kljakić došao u Zagreb, napravio novi razgovor s Petrovićem te ga objavio 31. srpnja. Da bih dočarao antikomunističkim Ivicama i Maricama da je u svim režimima osvajanje slobode stvar i osobnog angažmana, pokazao sam još jednom, radeći poslije toga u Beogradu intervju s proskribiranim srbijanskim misliocem Nikolom Miloševićem koji je bio na ledu zbog knjige *Marksizam i jezuitizam*. Nakon objavljivanja intervjua s Petrovićem nastavio sam niz razgovora s hrvatskim misliocima od Predraga Vranickog i Vanje Sutlića do Blaženke Despot i Žarka Puhovskog. Petrovićev intervju za *Komunist* otopio je led oko praksisovskih filozofa, a meni pospješio kućno prijateljstvo s obitelji Petrović. Gajo i Asja bili su riznica sjećanja, mišljenja i procjena kulturne, ponajprije filozofske, situacije u Hrvatskoj i regiji. Njihova međusobna ljubav i poštovanje omogućila im je da prolaze njegova teška politička i zdravstvena stanja i u doba totalitarizma i u doba tranzicije. Nastavio sam s podrškom njegovom liku i opusu prikazom njegovih *Odabranih djela* u četiri sveska, 1987. pod naslovom "Aktualnost i potencijalnost Marxove misli", 29. svibnja.

Uobičajeno je ovdje kod nas - pogotovo u zadnjih dvadeset i nešto više godina - upitati koje je nacionalnosti bilo tko a kamo li netko posebno važan, kako bi se takvu osobu „ako je naš“ čvršće prigrllilo vlastitom jatou ili joj se „ako je njihov“ oduzelo njezine

Učesnici simpozija o Gaji Petroviću (u prvom redu Danko Plevnik i Lino Veljak)

esencijalne vrijednosti. Kako je Gajo Petrović doživljavao svoju nacionalnost?

- Kada su mnogi mislioci prestali javno misliti, Petrović i Kangrga zauzimali su se, na posredniji ili neposredniji način, za obnovu baštine hrvatsko-srpske koalicije. U *Slobodnoj Dalmaciji* od 6. ožujka 1991. izvijestio sam o osnivanju Foruma Srba Bele Krajine, Gorskog kotara, Pokuplja i Žumberka na čiji su sastanak pozvani među ostalim upravo Petrović i Kangrga, ali se nisu odazvali njegovom *Apelu jugoslavenskoj i svjetskoj javnosti o stanju i opredjeljenju srpskog naroda ovih prostora*. Gajo si kao vrhunski svjetski intelektualac nije mogao dozvoliti etničku diferencijaciju kao kriterij svoje refleksivnosti. U ljubljanskom *Delu* sam 25. svibnja 1991. naveo kako je Gajo Petrović tim povodom kazao da nema iskustva biti "srpski intelektualac", već samo intelektualac.

U tome sam mu 1993. dao podršku u svojoj knjizi *Hrvatski obrat* navevši anegdotu kada su mu uz ime na jednom dokumentu na Filozofskom fakultetu stavili oznaku *Srbin*, on je vlastoručno dodao "i Hrvat". Te godine, 13. lipnja, je i preminuo, nakon dugogodišnje borbe s Hodgkinovom bolešću, koju je tokom deset godina prihvatao stoički, i ne obazirući se nastavio svakodnevno misliti i raditi.

Kako su hrvatski proljećari gledali na Gaju Petrovića i njegovu filozofsku misao – krajem 60-tih i početkom 70-tih, a kako njegovi kolege filozofi u Hrvatskoj i šire, te predvodnici nabujalog nacionalnog vala među intelek-

tualcima takvog profila krajem 80-tih i početkom 90-tih godina?

- Petroviću su ideološke primjedbe upućivali Vladimir Bakarić radi njegovog kritičkog pristupa marksizmu i socijalizmu, a hrvatski proljećari zbog kritičkog pristupa nacionalizmu. Praksisovci nisu bili antinacionalisti, nego internacionalisti, pa za njih kategorije jezika i nacije nisu mogle biti krajnji cilj razvoja društva i čovječanstva, već samo faza razvoja prema zajednici veće socijalne pravde i znanstvenog razvoja prema ujedinjavanju svijeta. Oni su "prerano" gledali šire i globalnije, nadilazeći tada aktualna nacionalna pitanja, što se proljećarima činilo subverzivnim. Povodom 80-te obljetnice njegova rođenja, 10. ožujka 2003. održana je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Međunarodna konferencija "Lik i djelo Gaje Petrovića" na kojoj sam prisustvovao i tim povodom uspoređivao hrvatske filozofe u otporu totalitarizmu i nacionalizmu. Petrović je na konferenciji uvršten u trolist najpoznatijih filozofa – Frano Petrić - Ruđer Bošković - Gajo Petrović. Prema poslijeratnoj "komandirovki" Petrović je s Ivanom Kuvačićem i nekolicinom studenata otišao na studij filozofije u Lenjingrad i Moskvu, gdje se logički suprotstavljao premisama teorije odraza. Njegovo inzistiranje na poštovanju zakona logike dovelo ga je nakon povratka iz SSSR-a u sukob s ideološkim dogmatizmom Borisa Žihlerla, zbog čega je mogao zaglaviti na Golom otoku da ga nije spasio Milovan Đilas, čiji je brat studirao zajedno s Gajom u Moskvi. ■

„Bolje je da se ponekad dogode i konflikti, ali i spremnost svih nas da ih razrešavamo, nego da se odvija „mir zbog mira“. I u prirodi se dešavaju konflikti između godišnjih doba. Zato treba da postoji jedna zdrava napetost života“

Dve stvari privlače pažnju iz Uskršnje poslanice beogradskog nadbiskupa Stanislava Hočevara: da su naši krajevi uključeni u veliku istoriju duhovnog oslobađanja čovečanstva, ali budući da smo toga bili premalo svesni i da nismo dovoljno sarađivali s tim velikim darom Neba – nije se rodilo ni dovoljno plodova Duha. Druga stvar koju je nadbiskup, između ostalog, naveo u poslanici, glasi: „Naše

hodočašće u Niš 20. i 21. septembra biće ispovedanje žive vere“.

Kada ste pominjali naše neiskorišćene šanse i hodočašće u Niš na centralnu proslavu jubileja Milanskog edikta da li ste mislili i na katolike i na pravoslavne vernike?

- Na sve nas. Mnoge ljude sam, recimo, po Sloveniji ispitivao o Nišu. Znali su samo o Čele-kuli. Ne znaju da je tamo rođen car Konstantin. Ko zna da je mladi Sveti Ambrozije bio u Sremskoj Mitrovici, da je

tu napredovao, da se kao biskup vratio? Ko zna da je Sveti Atanasije, tako važan svetac, hodao tuda? Da je u Nišu boravio više od mesec dana za Uskrs? Vidite, bio je uvek nekakav prekid. Bilo je previše diskontinuiteta sa istorijom. Prekid rimskog razdoblja, onda prvog razdoblja dolaska Slovena... Nismo uspeli da napravimo jedan, ja volim da kažem, „organski rast“. Mi Sloveni nismo baš voleli Rimljane, pa smo mislili da istorija počinje s nama. Tek u poslednje vreme se govori

koliko je rimskih careva ovde rođeno. Imamo izvanredno mnogo arheoloških nalazišta koja nisu dovoljno spremna. Unutar crkava, takođe, svako govori o sebi, umesto da predstavljamo te bogate ličnosti koje bi nas nadahnjivale. S druge strane, da li danas ima dovoljno sinergije među svim hrišćanima? Zašto se toliko obaziremo na poteškoće koje su bile u Prvom i Drugom svetskom ratu, za vreme rađanja nacionalnih država? Ne smemo biti slepi za sve ono veliko na našim prostorima.

Kada to kažete, mislite li na polemike pojedinih vernika i velikodostojnika SPC i Katoličke crkve o pitanju da li proslava Milanskog edikta ima ekumenski karakter ili ne?

- Ne vidim tu velike stvari i polemike, ali priznajem da bismo mogli više zajedno ako bismo se stvarno dugoročnije pripremali. Ne možemo odmah, kako neki misle ekumenski, zajedno da slavimo liturgiju. Ali može da se učini mnogo drugih stvari. Nije ekumena samo u liturgiji, već i u načinu života. Da svako može da pruži i da zajednici ono što poseduje.

U tom svetlu, kako ocenjujete trenutne odnose između SPC i Katoličke crkve?

- Moramo svi priznati vrlo realistično da se svi nalazimo u novoj situaciji. Ako pogledamo kako je bilo sa SPC za vreme Jugoslavije, svi pravoslavni su živeli zajedno. I odnos između katolika i pravoslavaca je u brojevima bio mnogo uravnoteženiji. Sada je vreme refleksije, vreme nove rekapitulacije čitave istorije. Nažalost, često se pojedinci istrčavaju, nema dovoljno refleksije, pa svako naglasilo samo jednu dimenziju, koja je možda stvarna, ali nije integralna. I to su ti problemi. Zato ja ne dramatižujem te poteškoće. Bolje je da se ponekad dogode i konflikti, ali i spremnost svih nas da ih razrešavamo nego da se odvija „mir zbog mira“. I u prirodi se dešavaju konflikti između godišnjih doba. Zato treba da postoji jedna zdrava napetost života.

Kako komentarišete činjenicu da je prvi put na ustoličenju pape Franje bio i carigradski patrijarh Vartolomej, ali i da je jevanđelje, po papinoj želji, čitano na grčkom jeziku? Da li je to znak za novi zamah u bogoslovskom dijalogu Istočne i Zapadne crkve?

- Sasvim je logično da je došao vasseljski patrijarh. Živimo u vreme globalizacije, vernici se mnogo sele i migracija je snažan fenomen današnjice.

Ne možemo se ponašati kao da se ništa nije promenilo. Samo zajedničkom saradnjom možemo odgovoriti na izazove novog vremena. Zato je to po meni veoma dobro. Samo treba ići tim putem dalje.

Mislite li da je odnos priznatih crkava i verskih zajednica s državom u Srbiji u krizi, jer se zalažete za nove mehanizme strukturalnog dijaloga?

- Kada se zalažem za mehanizam strukturalnog dijaloga to znači da crkve i država moraju imati redovne strukture po kojima sistematski i kontinuirano vode dijalog. Naročito kada je reč o velikim vrednosnim pitanjima. Pomislite samo na bioinženjering, bioetiku... Ne može svako ko istražuje ljudske ćelije da čini sve šta hoće. Nije čovek nad tvorcem. I, vidite danas, kao da moderna tehnika preuzima ulogu Boga, da ponovo stvara čovečanstvo. Crkve su upravo zato tu, da govore o tim duhovnim i etičkim pitanjima. U nemačkom parlamentu su uvek predstavnici Katoličke i Protestantske crkve. Tu su njihovi službenici na raspolaganju svim parlamentarima. Oni imaju svoje prostorije gde parlamentarci mogu doći i na molitve.

Da li ste zato konstatovali da je naš parlament zatvoren za predstavnike crkava, gde bi one mogle da iskažu svoje stavove?

- Kada je reč o velikim duhovnim, verskim, kulturnim, etičkim pitanjima – treba da smo u stalnom dijalogu. Ne mislim samo na parlament. Na svim velikim mestima, gde ljudi čekaju voz ili avion, zašto ne bi mogli pronaći prostor gde bi čovek mogao da se sabere, da pročita Sveto pismo, ili da sretne nekog sveštenika. Nije reč o nametanju vere. Jednostavno, nema slobode, ako nema izbora.

Hašim Tači je bio na inauguraciji pape Franje i zatražio je priznanje Kosova. Za sada Sveta stolica ne menja stav, ali čuju se glasovi da je to privremeno i da će priznanje ipak uslediti. Od čega će zavisiti eventualna odluka da Vatikan prizna Kosovo i da li će do toga uopšte doći?

- Ne znam da li je gospodin Tači to rekao ili nije. Sveta stolica, sigurno, ne daje nikakve znakove da bi se nešto promenilo. To je nešto sasvim sigurno i za nas veoma važno, za čitavu Katoličku crkvu. Ponavljam, za sada nema nikakvog znaka o promeni stava Svete stolice o pitanju priznavanja Kosova.

Poglavar Anglikanske crkve arhi-

episkop Kenterberija Džastin Velbi je nedavno rekao da njegova crkva treba da pokaže ljubav prema Hristu i da pomogne siromašnoj pravoslavnoj braći, pre svega na Kipru, u Grčkoj i Srbiji. Da li i kako Katolička crkva može da pomogne Srbiji?

- Ona i pomaže. Retko se objavljuje koliko je „Karitas“ samo učinio za Srbiju u najtežim vremenima i koliko se Sveta stolica zauzima za to. Da li znate koliko srpskih studenata studira uz pomoć stipendija Katoličke crkve? Mogli bismo o tome mnogo razgovarati, ali Katolička crkva o tome ne voli previše da govori, već da čini stvarno dobro.

Kako ste zadovoljni restitucijom, povratkom oduzete crkvene imovine?

- Moram reći da mi je žao države koja tu nije pokazala svoju snagu. Upravo je naša Beogradska nadbiskupija najmanje do sada dobila u povratak, iako je po broju vernika najsiromašnija.

Šta bi država mogla odmah da učini?

- Sigurno može staviti zamensku restituciju, pronaći neke druge zgrade ili placeve. Od kasarni do praznih stanova.

Katolička zajednica u Srbiji je nacionalno šarolika. Da li ste zadovoljni položajem Katoličke crkve i njene zajednice u Srbiji?

- Bogatstvo šarolikosti nije još dovoljno ukomponovano u stvarnost Republike Srbije. To bogatstvo koje postoji, pre svega u Vojvodini, ne možete videti, da tako kažem – u zajedničkom loncu Srbije. I toga bogatstva ima izvanredno mnogo. Znamo da su baš katolički sveštenici dali najveći doprinos da je Vojvodina postala prvo deo Jugoslavije, pa onda deo Srbije. Obično se o tome ne govori, ali bi zato bilo logično da te vrednosti koje postoje počnu da se vrednuju. I da mi svi zajedno stvaramo onaj interni dijalog koji će Srbiji omogućiti da ona u međunarodnom dijalogu bude jača. Naglašavam, kada govorimo o evropeizaciji Evrope, onda to ne znači da se samo mi priključimo zapadnoj Evropi ili da nas prihvate u EU, već to znači i da Zapad mora bolje da upozna Istok, da te vrednosti bolje uvažava, da ih pozna. To nedostaje. Sada se samo govori o harmonizaciji zakona, ali zakon može biti čista tehnika, ako se ne poznaje dovoljno duh. Mi hrišćani bi trebalo mnogo jače da sarađujemo, upravo u korist te iste Evrope. Ako hrišćanstvo nije dovoljno životvorno, ako bi postalo anemično, to bi na neki način umrtvilo i kulturu Evrope. (Politika)■

Na igralištu

Piše:
DUNJA
NOVOSEL

I zašla sam s Malenim tog popodneva poslije ručka da se igramo loptom na igralištu, i nismo slušali ni ja ni on da će nam druga djeca pokvariti zabavu. Maleni je moj nećak, i nek mu za potrebe ovoga teksta to tepanje posluži i kao ime. Inače je riječ o jednom krasnom, bistrom i zaigranom djetetu od osam i pol godina koje, sunce milo, uvijek misli da i njegova tetka još ide u školu, i da su skoro vršnjaci. Jer djeca žive u svom svijetu igre i mašte, i spremna su otvoriti šarena vrata svakome tko im se čini dobrodušan i nasmijan, pa onda i taj automatski postane dijete. Jer djeca su neopterećena i bezbrižna, pa sve one teške i tmurne stvari koje toliko opterećuju odrasle ljude, ne pos-

toje u njihovu svijetu. Jer djeca su po svom određenju dobra i neiskvarena, pa ako i načuju koju ružnu i lošu riječ, ona se raspline kao vještica iz Čarobnjaka iz Oza kad ju poliješ vodom, jer je neodrživa pored te neukaljane čistoće dječje duše. Jer djeca su svugdje ista, iako ne žive svugdje u istim uvjetima, ni jednako lijepo ni lako. Tako bih barem ja odgovorila da me netko pitao o djeci, kao u onim njihovim programima nedjeljom ujutro, par trenutaka prije nego smo Maleni i ja stigli na igralište. A onda se dogodilo nešto što nas je oboje rastužilo, iako možda ne na isti način. On je, tri puta mlađi od mene, bio naviknut na takvu situaciju, pa se njegova tuga, iako kratkotrajnija od moje, slegla na neku raniju. Mene je ova moja pogodila

kao oštar i neočekivan udarac pod rebra, ili možda prije ubod, jer me i sad za ružna vremena neočekivano zaboli. Ono što nisam spomenula, jer ne bi trebalo biti bitno za čitavu priču, ali itekako je bitno, jest to da Maleni živi u Vukovaru, odnosno njegovoj okolini. A to je bitno jer najednom baca sasvim novo svjetlo na stvari. Jer, tamo djeca ne otvaraju šarena vrata baš svakome. I svakako nisu neopterećena. A pritom ih i kvare. A o jednakim uvjetima tamo teško da može biti riječi, kad se stalno svugdje naglašava da tamo žive građani prvog i drugog reda, žrtve i agresori, ponositi i posramljeni, glasni i oni koji trebaju biti tihi. Što bi sve, obzirom na priču grada Vukovara još donekle bilo i razumljivo, ali nije razumljivo da

ta priča traje više od dvadeset godina i ostavlja se u emanet djeci. Nije razumljivo da se generacije truju i odgajaju na mržnji i podjelama. Nije razumljivo da se onaj šareni dječji svijet boji u crno i sivo, i da se vještice ne žele rasplinuti. Jer, ako usadiš u dijete zrno mržnje, ono je neće razumjeti, ali će je pustiti da raste i razvija se s njim kao njegov sastavni dio. I uvijek će se naći tu netko stariji da mu je pomogne tumačiti i održavati, dok dijete za to ne stasa samo. A tada je već kasno da se mijenja i pokuša rastrgati taj bršljan što ga je obavio čvrsto poput zmije. Jer ga osjeća svojim i njeguje ga, mada nikad možda sasvim ne shvati što on znači, i ne zapita se je li mogao, i kako je mogao, živjeti bez njega.

Odlutala sam, eto, s igrališta. A zapravo se svo vrijeme s igrališta nismo ni makli. Malenom je dosadilo pucati mi penale na gol kad nijedan nisam uspjela odbraniti, ali bio je dovoljno uviđavan da mi to ne nabije na nos, pa je samo predložio da idemo na ljuljačke. Meni je to čak bilo vrlo zabavno, ali i moj je entuzijazam splasnuo kad sam primijetila kako čeznutljivo pogledava četvoricu dječaka njegovih godina koji su na drugoj polovici nogometnog terena natjeravali loptu (sigurno su mu se činili prikladnijim društvom od skoroodrasle tetke). Pokušavam se sjetiti kako sam ja razmišljala njegovih godina, ali čini mi se da sam se uvijek dodvoravala starijima i da mi je bila najveća čast kad bi mi ukazali povjerenje i pustili me u svoje društvo. Pa čak i kad mi je sedam godina stariji bratić Ozren rekao da sam glupa k'o ponoć i da bi me trebalo dati objesiti jer sam uporno odbijala shvatiti pravila bele koja mi je tumačio. Umjesto da se naljutim ili plaćem cvala sam od ponosa jer je uopće u startu pomislio da sam dorašla s njime igrati belu.

Maleni je tako gledao drugu djecu, a nije im prišao da se igra s njima. Kad sam se nevoljko u sebi pomirila s činjenicom da su mu oni interesantrije društvo od mene, veselo sam ga pitala zašto ne ode igrati nogomet s drugom djecom (veselo, da ne pomisli da sam se uvrijedila, onda nikad ne bi otišao.) Sumnjičavo me promotrio i odgovorio: „A, da, baš će mi oni dozvoliti da se igram s njima.“ Zašto ne bi, zar ih ne poznaješ, pitala sam ja, jer su se u moje vrijeme sva djeca igrala u parku i na igralištu, a

ne kao sad ispred playstationa, i sva su se naravno i poznavala, a poznavala su čak i djecu s obližnjih igrališta, pa su jedna drugima išla na gostovanja. „Aaa, on-aaako, znaam“ odgovorio je on mršteći se. Ja sam po drugi put bila u zabludi. Najprije sam mislila da se ne igra s njima kako ne bi povrijedio mene, a sada sam naivno mislila da se srami prići djeci koju poznaje samo iz viđenja. A hoćeš da ih ja pitam da li te primaju u igru?, nisam odustajala, misleći da mu time činim uslugu. „Neka, sjedni ti, sam ću ih pitati.“ naglo se osokolio Maleni, samo da ja kao delegat ne bih išla pregovarati. Pa sam ga lijepo poslušala i ostala sjediti na ljuljački s koje sam ih mogla promatrati. Čula sam kako im je, idući prema njima, doviknuo „Jel' mogu ja igrati s vama?“, a s druge strane se čuo muk. Četiri druga djeteta promatrala su ga bljedo kao da im je tražio kubni korijen iz osamdeset jedan.

Ako usadiš u dijete zrno mržnje, ono je neće razumjeti, ali će je pustiti da raste i razvija se s njim kao njegov sastavni dio. I uvijek će se naći tu netko stariji da mu je pomogne tumačiti i održavati, dok dijete za to ne stasa samo

Nakon dugih trenutaka neizvjesnosti, kad sam se i ja već počela osjećati nelagodno, mada sam kao jedini razlog ovom oklijevanju vidjela činjenicu da je peti, pa ih ima neparan broj i teško će se podijeliti u ekipe, jedan je, a u kog su ostala trojica strepeći gledala, dozvolio s kratkim „Ajde.“ Međutim, umjesto da počnu natjeravati jednu od dvije lopte koje su sad imali, jer je Maleni donio svoju, oni su jednu raspucali u komšijsko dvorište i sad su se prepirali tko će je donijeti. S mjesta na kom sam sjedila nisam ih baš mogla najbolje čuti, ali sam nakon koje dvije-tri minute vidjela da prema dvorištu ide pridošlica. Nisam tada znala je li to bio njegov junački čin ne bi li se dokazao novom društvu, ili neki njihov obred inicijacije, no nisam se htjela miješati u dječju igru. Međutim, kad se Maleni vratio s loptom, umjesto

da ga potapšu po leđima i konačno krenu igrati taj nogomet zbog kog su bili tamo, oni se i dalje nisu micali od gola i krenuli su u neke nove rasprave. Čula sam ovog mog kad je već razočarano pitao „A dobro, a kad ćemo više igrati?“, međutim drugi se dječaci nisu micali, tek su još nešto nerazgovjetno promrmljali, a čula sam i kako se zavjerenički smijulje. Nato se Maleni okrenuo, pokupio svoju loptu, došao do mene i pružio mi drugu šansu: „A da opet mi igramo?“ A oni? -pitala sam. „Oni su glupi.“ rekao je snuždeno, i vidjelo se da nema ni najmanju namjeru objašnjavati mi zašto su glupi. A ja sam poštovala njegovu šutnju. Međutim, kad su ova četvorica počela namjerno napucavati loptu na našu polovicu terena, a do maloprije se nisu htjeli igrati, i meni je već dozlogrdilo. Još nešto o djeci, što ne bih rekla u mikrofon za dječji program nedjeljom: ona nekad znaju biti bez ikakva opravdanog razloga okrutna. No, kao i sve loše stvari koje su kadra usvojiti u tim ranim godinama kad su prijemčivi poput spužve, i ova pokora dolazi iz odraslog svijeta, njihove najbliže okoline, koju slušaju što priča ili je imitiraju. Ta se povremena dječja okrutnost uglavnom manifestira među grupom i obruši se na jednog izdvojenog ili novopridošlog. A to nikada nisam trpila, i vidjevši kako raspucavaju onu loptu, kao da sam se vratila dvadeset godina unazad, i kao da sam osjetila neku nijansu bijesa i odbojnosti spram nepravdi, točno u onom obliku i koncentraciji za koje sam mislila da su i ostali tamo negdje u djetinjstvu, mada, razumije se, i danas osjećam odbojnost spram nepravdi, a znam osjetiti i bijes.

No prije nego zaboravim gdje sam i koliko imam godina, te se obrušim na ove male hijene, kako sam ih sada vidjela, jer su napali mog nećaka i druga u igri, pozvala sam njega sa strane da ga pitam jesu li mu ova djeca maloprije štogod ružno rekla. „Aaa, ma nee, pusti to.“ i dalje je ostajao samozatajan. Ali ja više nisam mogla poštovati njegov zavjet šutnje samome sebi. Kaži mi molim te što su ti rekli, i zašto se niste igrali skupa! Znaš da ti ne smije nitko ništa ružno reći, kao što ni ti ne smiješ nikome reći ništa ružno – hrabrila sam ga što sam smirenije mogla, iako uopće nisam bila smirena, jer se i u meni naivnoj sad probudio crv sumnje i strahovala sam

od mogućeg odgovora. Konačno, sjela sam se da se ne igramo na igralištu u Zagrebu, već u Vukovaru. Dok sam čekala da mi odgovori, u sebi sam se potajice nadala da su moje sumnje neosnovane i da su, na primjer, bili ljubomorni na njegovu novu loptu. Međutim, moje je nadanje bilo kratkog vijeka, jer je Maleni konačno izlazio: „Pa kad se oni meni rugaju jer sam Srbin.“ To je bio prvi oštar udarac pod rebra, jer ja još uvijek želim vjerovati da devetogodišnjaci žive u šarenom svijetu gdje se još ne dijele po nacionalnosti, vjerskoj pripadnosti ili boji kože.

Drugi udarac je bio tuplji, ali je duže i bolio: Maleni je to rekao posramljeno. Da se razumijemo, nije se on sramio što je Srbin, ili što nije Hrvat. Ta njegova posramljenost kao da je proisticala iz onoga što je vidio: moje lice užasnuto njegovim odgovorom. Kao da mi je pročitao misli, i sramio se u ime one djece, što sam na ovakav način saznala da se i oni dijele, i odrastaju tako rano, potaknuti nekim gorkim pričama što nadiru u njihov dječji svijet tako često i silovito, kao horda vještica, i onda ih ne možeš sve istovremeno politički voditi da se rasplinu. Kako li je samo izgedao u tom trenutku! I odraslo (za što ne znam je li dobro), i razumno, i vrlo, vrlo tužno. „I još su mi se rugali jer navijam za Zvezdu.“ htio je valjda čitavu stvar prenijeti na sportske terene kako bi je obezazlenio. A kako znaju da navijaš za Zvezdu? Imaš loptu od Barcelone. „Paa, rekao sam im gde živim. Pitali su me.“ (U dijelu grada gdje prevladava srpsko stanovništvo.) „Pa sam ja njima rekao za Dinamo. I Hajduk.“ pokazuje da se dostojno branio. Ti sad gospodine lijepo ideš kući - gurkam ga u šali s oniskog tobogana kog je davno prerastao i s kog ne može pasti - A ja ću ih pitati zašto su ti se rugali.

Nikako mu to nije po volji i čini sve da bi me uvjerio da svoje probleme može riješiti sam i da nije potrebno da se miješam. A meni se već sviđa što se iz takvog društva povukao i nije se spuštao na njihov nivo, ali ne mogu podnijeti što su ga rastužili. A tako smo veselo pošli na igralište! A i zanima me da osobno čujem, premda od toga strahujem, kako razmišljaju ta djeca, i možda, samo možda, mi se ukaže prilika da ih od nekih stvari razuvjerim. I

dok Maleni nevoljko odlazi kući, još uvijek ponavljajući da je bolje da ih ništa ne pitam, ja polazim preko igrališta do četiri devetogodišnjaka, i pravo da kažem, uopće mi nije lako. Pomalo nesigurno hodam, ali nastojim da to ne primijete, da ne narušim vlastiti autoritet. Oni ipak ne primjećuju, gledaju me ustrašeno i bljedi kao kreč. Jedan čak viče, prije nego sam išta pitala: „Nismo mi ništa, nismo mi ništa.“ Ostali njegove riječi potvrđuju kimanjem glave. Svi osim jednoga. Taj mi se bezobrazno ceri dok im prilazim. Nemam pojma u stvari što ću im reći, jer nisam pripremljena na ovakve situacije. U stvari, jesam, u odraslom svijetu, ali nikad o takvim stvarima nisam razgovarala s djecom. Samo o Štrumpfovima, Bobu Graditelju i Milencetu Prasencetu. Premda, nešto mi govori da ovi nisu fanovi Milenceta Prasenceta.

Kako sam im već prišla, odlučim da je najbolje staloženo (i naivno) upitati zašto nisu dali Malenom da se igra s njima. Jedan odgovara „Ja mu nisam ništa branio.“ Drugi: „Ja mu nisam ništa rekao.“ Treći uplašeno šuti. A četvrti se pokvareno ceri. On se samo htio igrati s vama - nastavljam ja - i čula sam kako vas je lijepo zamolio. Zašto se onda niste igrali, i zašto se on vratio tužan? Je li mu tko šta ružno rekao? „Ja mu nisam ništa rekao.“ opet nije ništa rekao, a onaj se i dalje ceri. Onda su krenula neuvjerljiva dječija uvjeravanja s tri strane kako oni nisu ništa prvi, nego je on njima rekao da su glupi, pa su onda tek oni njemu - a ja znam da nije, ne što je moj, nego što je brojčano u manjini. Nije toliki ni provokator ni hrabrica. A što su oni onda njemu? Tri strane zabezegnuto šute, a četvrta cereća se javlja: „Kome nije dobro odavde, nek slobodno ide. Ovdje žive Hrvati, a Srbima ako ne odgovara, neka idu. Mi smo se rodili u Hrvatskoj.“ Pero (9). O, krasno! I ja sam se naime rodila u Hrvatskoj. I dečkić koga su maloprije otjerali. Svi smo se rodili u Hrvatskoj, dakle Hrvatska je naša domovina, zna li to? „Ja samo kažem, Srbima ako ne odgovara neka idu“ nastavlja Pero (9) i reflektira indoktrinaciju svoga oca Josipa (33). Nije dakle ništa kriv, ali se po tvrdoći glasa dok izgovara to uvjerenje, kao i po onom neprestanom iritantnom cereku koji nije nimalo dječji, vidi da će biti hulja kad poraste. A što to uopće znači, biti - Hrvat? Ili Srbin?

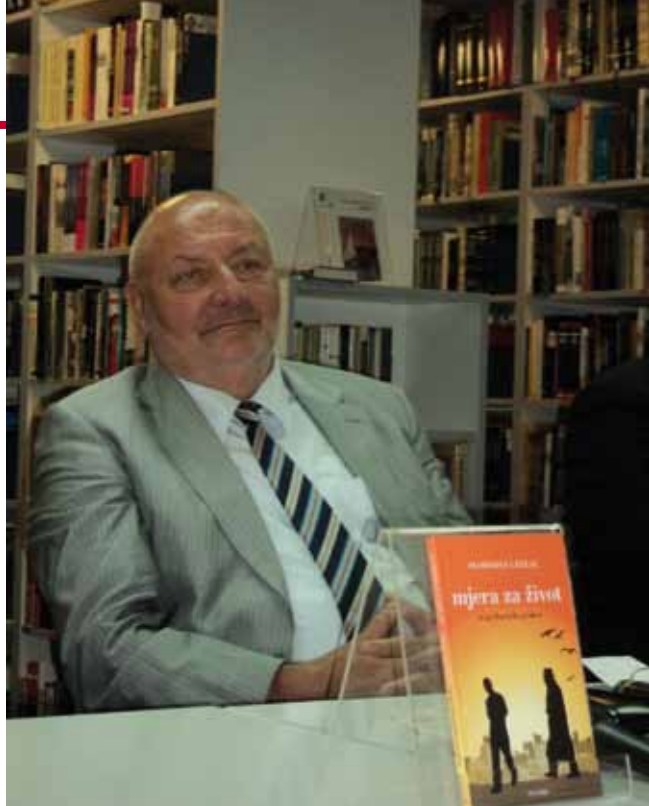
Što mislite? - mirno pitam četvorku. „Pa, znamo što znači biti Hrvat, to smo Bogu hvala naučili još u prvom razredu osnovne škole!“ ponosno se uključuje Onaj što nije ništa rekao. Znači, da očevi ne budu usamljeni u svojim stremljenjima, zdušno se trudi Škola. A reci mi Pero- okrećem se ja neimenovanom ali evidentnom vođi grupe, jer svi gledaju u njega - što je sa svim onim Talijanima, Česima, Mađarima, Slovencima, Romima koji su se rodili u Hrvatskoj, jel i oni treba da odu? „Kakvim Talijanima?“ zbunio se veliki vođa. A, njih vam nisu u školi spominjali? Pero je zbunjen postojanjem ovog šarolikog mnoštva. Izraz lica ga odaje da razmišlja jesu li svi ovi nekakva podvrsta Srba, ili su samo neki ne-Hrvati nezavisno od Srba, i predstavljaju li onda kao takvi neprijatelja, i šta da se, dođavola, onda radi s njima?! Da li da idu ili da ostanu?? Vidi se još da bi najradije skoknuo kući do čaće da se posavjetuje, pa da me onda nadmudri odgovorom.

A i ja bih sad već skoknula do njegovih roditelja pa da ih pitam s kojim pravom ovako odgajaju djecu, i upropaštavaju ih za cijeli život. Ali njihovo dijete je njihova briga. A čija su briga djeca jednog grada, zemlje, svijeta? Čemu ih učimo, i koje im vrijednosti naglašavamo kao bitne? Da budemo poštenji, u tom je gradu, samo u nekoj drugoj njegovoj četvrti, moglo doći i do obrnute situacije. Četiri su dečkića što navijaju za Zvezdu mogla uzeti na zub malog Hajdukovca. Iako ima Barceloninu loptu. Ista bi to tuga bila. Da, za mene ista. A za mnoge golema i strašnija, jer bi u njihovim glavama to bila „djeca agresora“. Iako su njihovi očevi (33) za vrijeme rata bili isto tako djeca. Ali su već tada bili agresori.

Polako uviđam da od ovog razgovora nema nikakva hajra. Njih sam vjerojatno samo zbunila - oni su djeca što ponavljaju ono što čuju, dovoljno dugo dok u to ne počnu i vjerovati, a ja sam se samo rastužila, jer „svet ne možeš pesmom spasiti.“ Ni lijepom riječju, ni šarenilom dječjeg svijeta, ni osmijehom, ni iskrenom vjerom u jednakost. Njih možeš gajiti u nekom svom mikrosvijetu kao rijetke biljke za koje ti se ponekad čini da su još jedino tebi važne. Ali možda te to pokušavanje da ga spasiš održi na životu.■

MJERA ZA ŽIVOT

Nije baš česta pojava na se na promociji neke knjige traži stolica više, a upravo se to dogodilo na predstavljanju knjige Slobodana Uzelca "Mjera za život, iz probacijske prakse"

Mr. Darko Tot u ime bivših studenata prof. Uzelca podsjetio je na njegove zasluge u promoviranju često zanemarenih naučnih disciplina u oblasti penologije, a posebno u probaciji koja kod nas nije bila adekvatno vrednovana.

Govoreći o knjizi prof. Uzelca publicist i novinar dr.sc. Danko Plevnik kao veliku vrijednost knjige istakao je kako je ona svojevrsna autobiografija autora, koji je primjere iz svoje prakse probacijskog stručnjaka prenio u naizgled, lagano čitljivo štivo iz kojeg je vodljivo koliko je gorak kruh i težak život onih kojima je probacija struka i posao. Mišljenja je da bi knjiga bila dobra osnova za film. Naglašavajući stručne kompetencije prof. Uzelca poentirao je s mišlju da bi Uzelac koji je bio potpredsjednik Vlade trebao biti premijer, jer bi onda manje ministara i drugih političara bilo u Remetincu.

Vidno ganut interesom za svoju knjigu prof. Uzelac je i na predstavljanju knjige izrekao vječite dileme struke: Imamo li mi pravo njima nametati svoje stavove. Cinizam počinje kod djece. Mislimo da smo uvijek u pravu, pa im dijelimo savjete. A kako to tek izgleda kod punoljetnog čovjeka. Kako u probacijskom odnosu uspostaviti situaciju među ljudima. Znam što ne treba. Ne treba savjetovati. Pusti ga da bira i pomaži mu. On, a ne mi, nosi proces.

Knjiga je ovo autora kojeg su probacijski poslovi zapali 70-ih godina prošlog stoljeća. Bio je u sretnoj poziciji pristupiti im s valjda svakoga mogućeg polazišta, od znanstveno-nastavnoga do praktičnog, uključujući i dugogodišnje vlastito osobno iskustvo vanjskog suradnika probacijske službe. Ta se pozicija pojavila i kao ishodište ideje o ovoj knjizi koja će biti nezaobilazna u teoretskom izučavanju i praktičnoj primjeni u svakodnevnoj probacijskoj praksi, a posebno u postdiplomskom studiju "Probacijski tretman" koji je prof. Uzelac pokrenuo na Filozofskom fakultetu u Splitu, a u saradnji s Pravnim, Medicinskim i Ekonomskim fakultetom istoga Sveučilišta. ■

Tekst i foto:
NIKOLA
CETINA

Poveliki prostor u knjižari "Bogdan Ogrizović" u zagrebačkoj Preradovićevoj ulici bio je pretijesan da primi sve zainteresirane za predstavljanje jedne nesvakidašnje knjige i njenog autora prof. dr.sc. Slobodana Uzelca koji se nakon izleta u politiku vratio svojoj struci socijalnog pedagoga u kojoj je postigao značajne naučne rezultate, posebno vezane za penologiju, nauku koja proučava uzroke, porijeklo i razvoj kazne, njenu primjenu i djelovanje na kažnjenike.

Knjigu je u svojoj biblioteci Socijalna edukacija izdala mlada, ali poletna izdavačka kuća Plejada čiji se nakladnik i urednik Ilija Ranić zahvalio prisutnima na velikom interesu za predstavljanje ove knjige o probaciji, temi dosta nepoznatoj široj javnosti pa autor u Uvodnim napomenama navodi: Probacija je danas općepoznati stručni pravni, točnije pravno-penološki, termin iza kojega se krije stručni, ali i osobni ljudski odnos u kojem odgovarajuće obrazovani stručnjak za prirodu ljudskog ponašanja pruža kontinuiranu pomoć prekršitelju zakona, sa ciljem da dotični prekršitelj uspije odoljeti iskušenjima nove povrede zakona... Probacijska se pomoć ne odvija ni u kakvoj specijaliziranoj ustanovi, dakle ni u odgovornom domu za maloljetne niti u kaznionici za punoljetne, već u najvećoj mogućoj od svih učionica, u životu. A taj se život odvija u njegovoj obitelji, školi, radnom mjestu, krugu znalaca i prijatelja, na ulici, stadionu, kafiću. Iz tog života djeluju iste one, a nerijetko još snažnije, silnice koje su prvotno dovele dotičnog čovjeka do kršenja zakona... A u probaciji, koja se u pravilu veže uz uvjetnu osudu ili uz prijevremeni, tzv. uvjetni otpust iz zatvora, istinska prepreka djelovanja tih silnica nisu ni zatvorski zidovi ni režim zatvorskog života. Jedina pouzdana prepreka ponovnom kršenju zakona je dotični čovjek sam. U danoj situaciji probacijski službenik ili pak pod nazivom vanjski suradnik probacijske službe ima zadaću pružiti osuđeniku neophodnu stručnu i šire ljudsku pomoć.

Profesor na Učiteljskom fakultetu u Splitu prof. dr. sc. Milan Matijević govoreći o knjizi simboličnog naslova "Mjera za život" evocirao je svoje uspomene na dane kada je i sam radio na probaciji maloljetnih delikvenata. Danas kao predavač probacije ističe kako se ova knjiga čita kao roman iako je to nezaobilazni priručnik za praksu.

Libanonizacija Sirije

Paradigma rata u Siriji nepovratno se promijenila iz sukoba režima i pobunjenika za vlast u cijeloj zemlji u građanski rat vjerskih i etničkih skupina za kontrolu nad što većim dijelom teritorija. Priča o Siriji kao unitarnoj, nacionalnoj državi je završena. Buduće uređenje zemlje morati će uvažiti teritorijalne podjele nastale tokom rata, a Alaviti, Suniti i Kurdi već su osvojili područja na kojima će biti dominantni, mada su točne granice još podložne ratnoj sreći u nastavku sukoba i političkim dogovorima nakon njega

Piše:
GORAN
MRDAKOVIĆ

Građanski rat u Siriji guta ljudske žrtve nesmanjenim tempom. Po procjeni Ujedinjenih Naroda u nešto više od dvije godine sukoba poginulo je oko 80 hiljada ljudi, milijun i po ih je sigurnost potražilo preko granice, a više od dva milijuna su izbjeglice unutar zemlje. Razvoj događaja ovog proljeća daje razloga za zaključak da sukob ulazi u novu i još mračniju fazu. Snage lojalne predsjedniku Basharu al Assadu, sada već dominantno sastavljene od Alavita i uglavnom očišćene od ostalih grupacija koje čine populaciju Sirije, izvele su uspješne napade na niz manjih ali strateški značajnih naselja u rukama pobunjenika. Zauzimanje tih mjesta nisu pratile samo brutal-

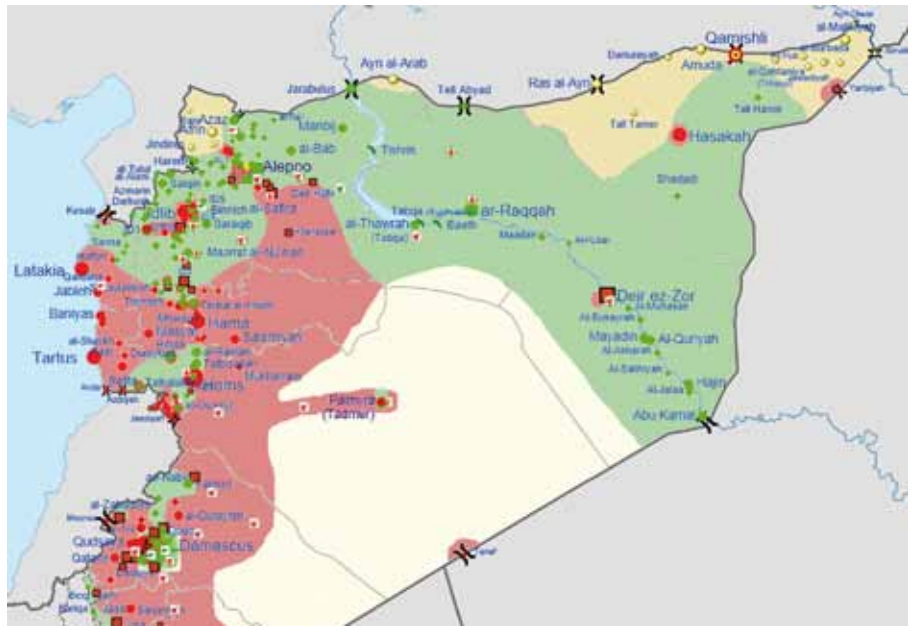
nosti i zločini do sada uobičajene za ovaj sukob. Masakri civila ovaj put su bili dio sustavnog, unaprijed planiranog čišćenja sunitskog stanovništva naseljenog na mjestima koje su režimske snage željele trajno osigurati za sebe. To je znak da se paradigma rata u Siriji nepovratno promijenila iz sukoba režima i pobunjenika za vlast u cijeloj zemlji u građanski rat vjerskih i etničkih skupina za kontrolu nad što većim dijelom teritorija.

BORBA ZA OPSTANAK

Katalizator te promjene bila je velika i uglavnom neuspješna ofanziva koju su režimske snage poduzele prošlog ljeta. Napadi na urbana područja pod kontrolom pobunjenika donijeli su malo napredovanja na terenu uz ve-

like gubitke u ljudstvu. Da bi uspostavio vojnu nadmoć na nekoliko ključnih točaka poput Alepa i Damaska, režim je morao povući svoje trupe iz ostatka zemlje i izložiti se protivničkim napadima na mnogim mjestima. Pobunjenici su to iskoristili i do početka ove godine zauzeli većinu naseljenog područja Sirije. Postalo je jasno da predsjednik Assad ne samo da nema dovoljno snaga da uspostavi kontrolu nad većinom teritorija i uglavnom neprijateljski raspoloženog stanovništva, nego u pokušaju da to izvede opasno riskira da svoje vojne snage izloži porazu, a svoju političku karijeru brzom i neslavnom kraju. Umjesto vlasti nad cijelom zemljom, odlučio je ograničiti se na vodstvo nad Alavitima, vjerskom skupinom kojoj pripada većina

preostalih pripadnika režimskih vojnih i političkih struktura, uključujući samog predsjednika. Alaviti su, usprkos svojoj relativnoj malobrojnosti (12% populacije), u posljednjih 40 godina bili glavni stup režima. Ne samo da ih je to na osobnoj i interesnoj razini vezalo za strukturu vlasti, nego ih je učinilo nepopularnima među većim dijelom ostale populacije koja danas uglavnom podržava pobunjenike. Tu postojeću podjelu stvorenu ciničnom politikom vlasti rat je potencirao nasiljem, mržnjom i strahom. Danas se čak i oni Alaviti koji preziru Assada svrstavaju uz njega, opravdano strahujući od mogućih posljedica pobunjeničke pobjede. Režim je brutalnim metodama gušenja pobune i proračunatom eskalacijom nasilja uspio identificirati sebe sa cijelom vjerskom zajednicom, osiguravši si tako opstanak. Političku reorganizaciju pratila je vojna. Vojska je do početka ove godine kroz gubitke, dezertiranja, otpuštanja ili zatvaranja nepoželjnih svedena na homogenu silu od oko 70 tisuća pouzdanih vojnika i nadopunjena desetcima hiljada pripadnika alavitskih paravojnih snaga. U obuci i organizaciji paravojske značajno su pomogli Iran i Hezbolah, koji su poslali nekoliko tisuća iskusnih instruktora i boraca. Alaviti raspolažu daleko većim količinama naoružanja nego što imaju ljudi koji bi ga mogli koristiti, i u odnosu na protivnika gotovo apsolutnom prednošću u tenkovima, artiljeriji i borbenim zrakoplovima. Reorganizirana i očvrstnuta vojna sila upregnuta je u ostvarivanje nove strategije formiranja manjeg dijela Sirije u kompaktan i lako branjiv teritorij pod potpunom kontrolom režima. On bi konkretno obuhvaćao priobalne brdske krajeve koji su dom većine Alavita na zapadu, Damask i većinu njegovih predgrađa na jugozapadu te teritorij koji ta dva područja spaja. Upravo je na tom spojnom dijelu režim pokrenuo posljednju ofanzivu. Sistematski masakri civila 'krive' vjerske pripadnosti izvršeni su na onim mjestima koje su ključne za trajno osiguravanje kompaktnosti i povezanosti buduće teritorijalne jedinice. Glavna strategija teritorijalnog zaokruživanja nadopunjena je zadržavanjem pobunjenika u bitci za nekoliko isturenih ali za obje strane bitnih točaka, poput gradova Idliba i Alepa. Bolje je, kada to dopuštaju taktičke okolnosti, destruktivne borbe voditi na području gdje živi neprijatelj ili miješana populacija nego u vlastitim selima i gradskim četvrtima. Strategija zadržavanja sadržava još jednu surovu komponentu. Svako selo

Crveno područje uglavnom kontrolira režim, zeleno pobunjenici, smeđe Kurdi a svijetlo je slabo naseljena polupustinja

ili kvart koji pobunjenici osvoje režim neizostavno zaspe zračnim i artiljerijski udarima. Uništavanjem infrastrukture i povećavanjem broja izbjeglica značajno se komplicira uspostava pobunjeničke vlasti i potkopava njeno funkcioniranje. To što takav postupak rezultira velikim brojem mrtvih civila i još većom vjerskom mržnjom za predsjednika Assada je beznačajna, ili čak dobrodošla činjenica.

ESKALACIJA NASILJA

Sukobi se rijetko odvijaju po planovima samo jedne strane. No pobunjenici vjerojatno neće biti u stanju promijeniti temeljni okvir građanskog rata u koji je Sirija već potonula. Oni doduše uza sebe imaju većinu populacije. Suniti čine oko 60% stanovnika, koji su nakon dvije godine stradanja surovom logikom rata ujedinjeni u podršci pobuni. Ako Alavitima pridamo savezništvo dijela kršćana i drugih manjina koje se boje sunitске dominacije, populacijska prednost pobunjenika je otprilike 3 naprema 1. Usprkos tome, njihovi izgledi za potpunu pobjedu drastično su umanjeni bitnim nedostacima. Nedostaje im teško naoružanje kakvog protivnička strana ima u izobilju. Za sada nema izgleda da bi ratni plijen iz osvojenih vojnih baza režima ili strana pomoć mogli značajnije promijeniti takvo stanje. Organizacija i taktika jedinica na terenu još su na relativno niskom stupnju. No njihov temeljni problem je razjedinjenost. Oslobodilačka vojska Sirije koja oku-

plja sekularne i umjereno islamističke pobunjenike zapravo je sačinjena od niza regionalnih i ideoloških grupa različite borbene snage i često upitne discipline i međusobne koordinacije. Čak i tako labava organizacija ne obuhvaća veliki broj islamističkih skupina okupljenih u dvije vlastite krovne organizacije. Krajnji ekstremisti iz Jabhat Nusre, usko povezane sa Al Quaidom, stoje izvan svakog oblika formalne suradnje i koordinacije. To nije spriječilo pobunjenike da u obrani svojih naselja nanesu vladinoj vojsci niz poraza. Vjerojatno će biti u stanju osvojiti većinu isturenih položaja koje režim drži unutar uglavnom sunitских područja. Ali za uspješan napad velikih razmjera na kompaktan alavitski teritorij kojega će braniti homogena i bolje naoružana protivnička vojska rascjepkani i neorganizirani pobunjenici u ovom trenutku nisu sposobni. Kombinacija nemoći da se protivnik do kraja vojno pobjedi, želje za osvetom zbog okrutnosti režimskih snaga i vjerskog fanatizma dijela pobunjenika mogao bi dovesti do eskalacije zločina i sa njihove strane. Time bi se podjela Sirije na područja kojima vladaju vjerske ili etničke zajednice još više učvrstila. Hoće li znatan dio stanovništva koji je za sada ostao na pogrešnoj strani tih granica opstati u svojim domovima, uvelike ovisi o brzini kojom će rat biti okončan. Nadajmo se da će to biti vrlo brzo. Sirijski sukob ušao je u fazu kada loša situacija može postati samo još lošijom. ■

Gdje živi najviše milijunaša?

Iako bi većina vas na pitanje gdje živi najviše milijunaša na svijetu odgovorili New York, London ili Monako, stvarno stanje potpuno je drugačije. Najnovije istraživanje londonske nezavisne tvrtke WealthInsight pokazalo je kako je prijestolnica današnjih bogataša ipak Tokio. Nova studija ove londonske nezavisne istraživačke tvrtke pokazala je kako je Tokio preuzeo primat na listi gradova s najviše stanovnika čija imovina prelazi milijun dolara. Po njihovim podacima u Tokiju živi čak 461.000 milijunaša. Nakon njega slijedi New York s 389.000, zatim London s 281.000, Pariz s 219.000 i Frankfurt s 217.000 više nego

imućnih građana. Najveći razlog zbog kojeg se upravo Tokio našao na tronu jest gusta naseljenost. Dok su bogataši u Americi raštrkani po brojnim gradovima, u Japanu je populacija milijunaša koncentrirana većinom u glavnom gradu. U prilog tome govori i podatak da više od petine japanskih milijunaša živi u Tokiju, dok u New Yorku živi svega sedam posto svih američkih milijunaša. Što se tiče budućnosti procjenjuje se da bi Kina (3,3 milijuna) mogla zasjesti na poziciju ispred sadašnjeg Japana (2,2 milijuna), koji je sada na drugom mjestu, odmah ispod SAD-a (7,7 milijuna). U toj situaciji Peking bi preuzeo vodstvo nad Tokijom. ■

KOMBAJN SKUPLJI OD FERRARIJA

Privatna konzultantska kompanija iz New Yorka, Reputation Institute, objavila je istraživanje o 100 kompanija koje imaju najveći ugled u svijetu. Istraživanje je provedeno na 15 tržišta među ukupno 55.000 potrošača, a procjenjivao se ugled koji kompanije imaju s potrošačima kroz nivo povjerenja, divljenja, poštovanja i dobrog osjećaja kojeg potrošači imaju prema kompaniji. Istraživanje je pokazalo da najveći ugled uživa BMW, slijedi Walt Disney, a na trećem se mjestu nalazi Rolex. Četvrti je Google, a na petom se mjestu nalazi Daimler

(Mercedes-Benz). Na šestom je mjestu Sony, sedmi je Microsoft, na osmom je mjestu Canon, na devetom Nestle, a na desetom je mjestu Lego. Od 11. do 25. mjesta mjesta su redom zauzele ove kompanije: Intel, Apple, Volkswagen, Adidas, Johnson & Johnson, Samsung, L'Oréal, Nike, Colgate-Palmolive, Philips Electronics, Michelin, Amazon.com, Giorgio Armani grupa, IBM i Kellogg. Zanimljiv je podatak da su lani Apple i Volkswagen bili u prvih deset najuglednijih kompanija. Ove godine su među prvih deset zato dospjeli Švicarci - odnosno kompanije Rolex i Nestle. ■

Muške gaće sa mirisom mošusa i kruške

Zaboravite na miris pamuka. Zahvaljujući kompaniji „Le Slip Français” muškarci će uskoro moći nositi donji veš koji miriše na mošus i kruške. Proizvođač donjeg veša iz Francuske osmislio je novu liniju „Indomitable” (neukrotiv) koja nudi svjež miris i do 30 pranja. Iako će

vlasnici donjeg veša i dalje morati redovno da ga peru, kompanija obećava da će mikrokapsule u tkanini širiti miris ravnomjerno prilikom svakog pranja. Iz kompanije uvjeravaju skeptike da su mošus i kruška vrlo muževni mirisi, a nisu previše jaki. Mirisne slip gaćice će se prodavati za 35 eura a bokserice za 40. ■

Najstariji čovjek na Himalaji

Japanac Yuichiro Miura (80) postao je najstariji čovjek koji je osvojio najviši vrh na Zemlji - Mt. Everest. Na vrh Himalaje popeo se sa svojim sinom inače liječnikom Gotom. Miura je ovim pothvatom nadmašio jednog muškarca iz Nepala koji se popeo na najviši vrh svijeta 2008. kada mu je

bilo 76 godina. Japanac, koji je prije samo dvije godine slomio kuk zbog čega je i operiran, pripremao se tako što je hodao tri puta tjedno s 25-30 kilograma tereta na leđima. Najviši svjetski vrh visok 8.848 metara osvojio je i dva puta prije, 2003. godine kada mu je bilo 70 godina i 2008. kada mu je bilo 75. ■

Otkriven mozaik star 1.700 godina

Živopisni mozaik nastao prije 1.700 godina otkriven je u jednom kibucu u Izraelu, na mjestu planiranom za izgradnju autoputa. Mozaik ukrašen paunovima, golubovima i vinskim amforama potiče iz perioda između 4. i 6. vijeka. Očuvan je skoro netaknut usprkos tome što je ležao nekoliko centimetara ispod polja u kibucu Beit Kama u okrugu B'nei Šimon oko 100 km od Jeruzalema. Otkriven je na mjestu drevne saobraćajnice zajedno sa ostacima naselja iz

bizantijske ere koje se prostiralo na 6.000 kvadratnih metara. Mozaik je dio poda neke velike javne zgrade napravljen od crnih, bijelih i crvenih pločica i ima vrlo složen dizajn. U uglovi-ma su amfore, a između su parovi paunova i golubova koji ključaju zrna grožđa. Pronađeni su i bazeni, sistem kanala i cijevi ispred zgrade što je u to vrijeme bilo prilično skupo. Arheolozi kažu da su u okviru naselja postojale crkva, stambene zgrade i skladišta, javna zgrada i bazeni, a oko njih su bile farme. ■

Čovjek puž nosi svoju kuću na leđima

Liu Lingchao je Kinez koji živi tamo gdje ga noge odnesu. On i njegov neobični pokretni dom. Kud god da krene, Kinez Liu Lingchao sa sobom nosi svoj dom kućicu od bambusa, najlona i plahti tešku 60 kilograma. Kako sam priča, selidba je jedan od najvećih stresova u životu, ali ne više i za njega. Kako Liu preživljava? Putuje po Kini i prikuplja boce za reciklažu, a kako

bi uštedio novac i ne trošio isti na putne troškove, on svoju kuću nosi sa sobom i za idućim poslom. Liu je porijeklom iz južne kineske provincije Guangxi, a svoju mobilnu kućicu napravio je prije pet godina i još uvijek mu dobro služi. 'Mogu se seliti gdje god poželim. Lagana je to odluka', priča on. 'Na taj način štedim novac tokom puta. Osjećam se slobodno, mogu ići gdje poželim i živjeti neovisno o drugima', rekao je na kraju Liu. ■

Nasmiješite se, molim

SPAČEK JE ODVEZAO POSLJEDNJI KRUG

Benzin onog vremena nije bio neka značajna stavka u budžetu. Sjećam se onog kad smo svi imali pravo na 40 litara mjesečno. O, bilo je to zlatno doba pumpaša!

Piše:
JOVAN
HOVAN

Nikada nisam patio od skupih odijela, automobila, stanova, mjesta u pravilnicima o nagrađivanju, života na visokoj nozi, druženja s poznatim ličnostima, za mene se uvijek govorilo kako sam mlad, da se život preda mnom tek otvara. Govorilo se da sam perspektivan, „ma kad ti napišeš, to je napisano!“, ja se nisam tukao za poziciju ni za svoje mjesto u pravilniku ni za status pa sam tako nekako i prošao u životu. Redakcije su bacale oko na mene, „dođi kod nas, bit će ti bolje, imat ćeš više slobode, veće mogućnosti, više prostora“, ali ne, ja sam se bio zakačio za dnevni „Vjesnik“, to je bila moja hiža. Drugi su nosili, a ja sam se zanosio.

Kad sam konačno došao do svojih 30 kvadrata, u kojima i danas živim, odlučio sam kupiti auto. O, bio je to spaček, „ružno pače“, kišobran na kotačima, a imao je jednu veliku osobinu, mogao se kretati po načelu: i puž polako ide pa ipak stigne. I drugi moj automobil bio je spaček, i treći spaček, tako sve do broja sedam. Drugi su kupovali poznate marke, konjske snage, automobile koji pet sekundi nakon starta samo što ne polete, koji razdaljinu od točke A do točke B prelaze za samo toliko i toliko minuta, a ja sam se vozio u mom spačeku, koji jest da nije bio brz ali je zato mnogo trošio, na 100 kilometara čak i da para cipela. Moram priznati da su me kad sam odlazio na zadatak s tim automobilom

ljudi manje cijenili: i ti si mi neki novinar! A tek punice!

Čero moja, zar nisi mogla nikog boljeg naći?

U Ogulinu sam morao parkirati čak u trećoj ulici kako punica ne bi došla na loš glas.

Uvijek je bila mrka, neprijatna sebi i drugima. Govorila je mirno i s visoka, kao što govore lađari na lađama i konjanici na konjima. Svatko od njih držao je glavu visoko, oštro je gazio, slobodno gledao, dobro jeo, lijepo se nosio, nikog se nije bojao niti stidio, radio je što hoće, imao je što želi.

Grijanje mu je bila jača strana, mučila ga je ta siva lede na violina dahom glečera i snježnih ravnica. Ono malo toplog zraka tuklo je na šofer šajbu da se ne zaledi, da se ne zamagli.

NI DA MAKNE

U zimskim mjesecima paljenje mu je bilo uz sve druge još jedna slaba strana. Onda smo ga gurali, pa na kleme, a kad bi jednom krenuo više nije znao stati. Malo je kršio propise, na pumpnim stanicama dok sam sipao benzin motor je morao raditi. Jednog petka popodne na pumpi kod Novog Mesta ugasio sam motor a kad sam htio krenuti, cvrc, ni da makne! Em petak, em popodne. Goru situaciju nije mogao smisliti ni najgori neprijatelj.

Lupite po anlaseru – posavjetovao me je jedan vozač.

Lupio sam i motor je upalio. Moj mehaničar mi je objasnio da je to bila incidentna situacija. Benzin je u to vrijeme bio benzin, nije bilo onog supera, olovnog, bezolovnog, još kasnije 95 pa 98, pa plavi, tad su auti gutali sve, daj što daš samo neka je rezervoar pun.

Benzin tog vremena nije bio neka značajna stavka u budžetu, to je postao tek kasnije. Sjećam se onog kad smo svi mogli dobiti po 40 litara za mjesec – o, bilo je to zlatno doba pumpaša i tko tad nije napravio kuću, nikad ni neće. Taj posao otvarao im je sva vrata, čak i neka za koja se vjerovalo da su lažna, nacrtana na zidu, pošto se nikad nisu otvarala nekom tko je pošteno kucao na njih.

Ljudi su mi zavidjeli na mojim minijaturama: lako je tebi kad imaš mali stan pa ti je stanarina mala... lako je tebi kad tvoj auto malo troši... čak su mi zavidjeli što nemam vikendicu, koja je njima „silom nametnuta“. Uvijek ista priča: ja kriglu, on ciglu, i na kraju mene proglasiše gazdom a njih „tvrdošerom“.

Na mom spačeku uvijek nešto nije radilo: ili žmigavci, ili kratka svjetla, a jednom me je kod Karlovca zaustavila policija i pitala što imam od zimske opreme:

Vunene čarape i duge gaće – odgovorio sam spremno.

A poznato je da sistem počinje svjetlom na biciklu, pješačkim prijelazom i znakom o križanju s cestom koja ima prvenstvo prolaza.

S naših cesta odavno je nestala solidarnost. A prije ako je vaš spaček stao nije bilo kolege koji se ne bi zaustavio da pita što je bilo i može li pomoći. Obično nije mogao, ali ljudi ne kažu uzalud da je ljepše plašiti se u društvu.

BUDUĆNOST SE NIJE DRŽALA DOGOVORA

Spaček me je vodio na mnoge mitinge, koji su tada bili u modi. Sjećam se nekih cveba: proširili smo našu cestu, sada je šira nego duža... Napravili smo vam deset kilometara cesta, pet kilometara da dođete do grada i pet da se vratite kući.... Prije dvadeset godina dogovorili smo se kakva nam budućnost treba ali se budućnost nije držala govora.... Ni na Zapadu nije sjajno, i tamo pojedinci žive kao mi.

Kad bi me netko pitao rekao bih, a pošto me nitko ne pita sam kažem: taj moj spaček bio je kao kontejner na kotačima.

Ako hoćeš upaliti svjetlo, ispumpa se prednja guma; ako daš malo jači gas, otvori se prtljažnik; ako upališ radio, ugasi se motor. On je skakao po cesti, a svaki reflektor bacao je svjetlo na drugu stranu, jedan je osvjetljavao jarak uz cestu a drugi grane. Jednom sam ga pokušao oprati i da nisam znao plivati bojim se da bih se udavio. Što je najgore, one četke su tako stisnule moj auto da se suzio, prednji lijevi kotač iskočio je naprijed pa je podsjećao na lovačkog psa u trku.

Spaček je uvijek bio spaček, i na tri kotača pa i bez kotača, a Mercedesu kad skinete onu zvijezdu izgleda nekako kuso, kao tiganj bez drške.

Gume mu nisu bile važne. Vozio je on i na ćelavim gumama, i zimi na ljetnim i po ljeti na zimskim, meteorologija nije mnogo utjecala na njega. Volio sam ga jer se nikad nisam žurio. Jedno vrijeme imao sam i ortake, svake noći neki mladići posuđivali su ga i vozili se s njim. Ostavio sam im poruku da kad se već voze mogli bi napuniti rezervoar. Dva, tri dana kasnije to su i učinili, ostavili mi dvije vanjske gume, punu kantu benzina i pismo u kojem je stajalo: Baš si ti laf! Više nećemo!.

I nisu, održali su obećanje. Ali da su došli i rekli mi smo ti i ti, možete li mi posudi auto, ja bih im ga posudio.

Ženidba je za mene bila kobna. Supruga je stalno gledala kroz prozor i primjećivala tko je sve kupio i kakav auto, a nas će još malo prestizati djeca na romobilu. Zaboravila je kako smo po najvećoj mečavi prošli preko Gornjeg Jelenja kad su mnogi završili u grabi.

Spaček ili ja! – glasio je ultimatum.

Riješio sam se spačeka, što je bila moja životna pogreška. Poslije se i ona riješila mene pa sam opet došao na početak, ali ti automobili više se nisu proizvodili, sišli su s trake. Od jedne glumice kupio sam WV „bubu“, s tim što je ona kvalitetu odglumila. Tad sam naučio pravilo: s policijom ne druguj, s glumicama ne trguj. Otišao sam mom mehaničaru da se pohvalim poslom stoljeća a on me onako u rukavicama pitao: Tko je u tvojoj porodici najluđi poslije tebe?! A onda je počeo nabrajati:

Moraš kupiti nove gume.

Morao sam.

Trebaš nabaviti nov akumulator.

Trebao sam.

Moraš uzeti druge sjedalice.

Uzeo sam.

Trebaš promijeniti mjenjač.

Promijenio sam.

Morao bi naći desni far.

Našao sam.

Podove moraš zaštititi!

Zaštiti sam.

Pragovi su ti truli, vidi da ih nekako saniraš.

Sanirao sam.

Rezervoar ti je pun smeća, moraš ga očistiti.

Očistio sam.

Bilo bi dobro da ga pofarbaš.

Pofarbao sam ga.

Fergazer bi morao zamijeniti.

Zamijenio sam.

Zbog žene nikad nisam zažalio, ali za spačekom jesam. S njim nikad nisam imao problema osim u hladnim zimskim jutrima kakva se do ove godine gotovo nisu proizvodila. Uložio sam u „bubu“ toliko novca da sam za nju mogao kupiti pravi auto. A ja sam glumičinom osmijehu povjerovao, riječi nisu bile važne već osmijeh....

NIKOLA PAŠIĆ

U ANEGDOTAMA

4

Dok su anegdote o piscima i drugim umjetnicima svojevrsno svjedočanstvo o popularnosti ne samo samog umjetnika, već i o prihvaćenosti i značaju njegovog djela, pa i o njegovom mjestu u kulturi određene sredine ili naroda, dotle anegdote o političarima, liderima i vođama postaju sredstva same politike

Pripremio: Milan Jakšić

Nikola Pašić u anegdotama, knjiga Milovana Vitezovića, iznenađuje ljepotom spontanog humora mada se tako nešto teško moglo očekivati od čovjeka čije je isklesano lice optočeno dugom brađom prije upućivalo na osobu nesklonu šalama. Anegdote povezane s dugogodišnjim predsjednikom Vlade Kraljevine Srbije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, nadimak mu je inače bio Baja, svakoga mogu nasmijati mada je on uvijek bio ozbiljan što najbolje govori o kompleksnosti njegove ličnosti. Vitezović je u uvodu knjige, između ostalog, napisao: „Pisac koji nije ušao u anegdote svoga naroda i jezika, uveliko je mrtav i za života“. Vitezović je jedan dio anegdota našao ispisane u formi koja odgovara takvom načinu izražavanja, a ostale je bilježio prelistavajući raznovrsnu građu o Nikoli Pašiću.

Uskršnji poklon

Brana Cvetković, čuveni humorista i tvorac humorističkog pozorišta „Orfeum“ pravio je stalno prigodne kuplete. Tako je za predstave u vreme Uskrsa pravio stihove u kojima je darovao uskršnja jaja na ime namenjena, pa i za predsednika srpske vlade Nikolu Pašića zvanog Baja:

„A za našeg dragog Baja

Dva mu jaja,

A preko njih nešto treće,

Mnogo veće –

Magareće!“

Ovaj poklon govori više o političkoj širini primaoca nego li o ukusu darovaoca.

Nikola Pašić i pitanje soli

Nabavljala Uprava monopola veću količinu soli iz inostranstva. Postojale su dve ponude, iste po ceni, ali stručnjaci nisu mogli da se slože koja so je po kakvoći bolja. Neki su naslućivali da je ovom neslaganju uzrok korupcija. Tako je cela stvar došla i pred ministarski savet.

Predsednik vlade bio je u to doba Nikola Pašić. I, posle duže diskusije po tom pitanju, on je predložio:

„Pa ovaj, ja mislim da će najbolje biti da nam pošalju i jednu i drugu so, pa ćemo mi sami, gospodo ministri, so ovde da probamo...“

Šta čita predsednik vlade

Sekretar Srpske socijaldemokratske partije i urednik Radničkih novina bio je jednom predstavljen predsedniku srpske vlade Nikoli Pašiću:

„A Vi ste taj, Tucović! Čitam ja Vas! Imate oštro pero i britku pamet!“

„Gospodine Predsedniče, nisam znao da čitate opozicionu štampu!“ – upitao je Tucović.

„Svaki pravi predsednik vlade mora da čita opozicionu štampu, jer ono što njegovi pišu zna unapred!“

Vezane ruke

Saopštili Nikoli Pašiću da su se raniji poslanici Aleksa Žujović i Pera Komita izdvojili iz radikala i da će na izborima istaći zasebnu svoju listu.

„Ovaj, a jesu li oni već u šumi?“ – pitao je Pašić.

Tucovićev pasoš

Sekretar Srpske demokratske partije u jednom trenutku razočaranja u svoje partijske drugove, koji su hteli da ga ožene sa jednom radnicom, sa kojom je imao prolaznu ljubavnu aferu, odlučio da podnese ostavku i da otputuje u Berlin, gde bi okončao doktorat. Međutim, Ministarstvo inostranih poslova odbije da mu izda pasoš.

Pokušavajući da reši svoj problem, Dimitrije Tucović ode u audienciju kod predsednika vlade Nikole Pašića.

„Što vam ovi moji ne daju pasoš?“ – upita Pašić na Tucovićevu žalbu.

„Kažu da neću pričati lepo o Srbiji.“

„Hoćete li?“

„O srpskoj buržoaziji nikad neću ništa lepo pričati!“ – Tucović je ostao dosledan svojim opredeljenjima.

„To sam, ovaj, i mislio!“ – reče Pašić i potom uze komad hartije, na kome ispisa:

„Dati Tucoviću pasoš. Neće pričati lepo o Srbiji, ali će pričati! Pašić.“

Naknadna štamparska greška

Nušić je 1906. godine bio urednik „Samouprave“ i jednog dana Nikola Pašić mu pošalje članak, koji je bio uperen protiv Austrije, s naređenjem da se odmah štampa. Taj se članak završavao: ... i iz svega s toga jasno i vidi da je Austrija stalni krvolok Srbije.“

Pošto je „Samouprava“ u ono vreme bila vladin organ, austrijski poslanik odmah uputi protestnu notu, tražeći objašnjene šta treba da znači ona reč „krvolok“?

Pre nego što je odgovorio na notu, Pašić pozove urednika „Samouprave“ i naredi mu da donese ispravku u prvom narednom broju i neka kaže da je to bila štamparska greška.

„A koja greška, gospodine ministre?“ – zapitao je urednik.

„Pa to, ovaj, ti sam pronađi, zašto si urednik i zašto si Nušić? Greška mora da bidne...“

Celu noć je Nušić lupao glavu kako da izmisli štamparsku grešku, i sutradan – izašla je ova ispravka:

„U prethodnom broju omakla nam se u uvodnom članku jedna štamparska greška, koja je pokvarila ceo smisao. Poslednja rečenica treba da glasi: „... i iz svega toga jasno se vidi da ja Austrija stalni krvotok Srbije.“

Odgovoru na austrijsku notu bio je samo priložen jedan primerak „Samouprave“.

Karađorđe i većina

Kada je na jednom vajarском konkursu za Karađorđev spomenik bio izaban projekt Paška Vučetića, ona je vajara primio i Nikola Pašić i zatražio da mu da neka objašnjena o nagrađenom delu.

Vajar Vučetić je Pašiću objasnio da će spomenik imati nekoliko figura: glavna je figura Karađorđa i nekoliko figura iz naroda.

„Ovaj, to je lepo što se neko setio Karađorđa i naroda.“ – rekao je Pašić: „Jedino, ovaj, neka figure budu u većini... Nije Karađorđe s malo naroda mogao da podigne, ovaj, ustanak...“

KAKO SU I ZAŠTO DŽEVAD PREKAZI I PREDRAG PAŠIĆ “ZABORAVILI”
KOJE SU NACIONALNOSTI, JESU LI ZBOG TOGA “JUGONOSTALGIČARI” I
PRIJETI LI IM SUDBINA MATE PARLOVA I VELJKA ROGOŠIĆA

OD VELIKOG HRVATA, SRBINA ILI ALBANCA DO VELIKOG SPORTAŠA - DUG JE PUT

Piše: HRVOJE PRNJAK

Nezgodno je to kad se čovjek čitav život bavi sportom, bez ikakve primisli o politiziranju svoje životne strasti, ali se onda jednom naprosto probudi u nekoj od “ladica” u koje se, nepisanom zakonitošću nacionalnih podjela, od devedesetih naovamo trpaju i živi i mrtvi. I tzv. obični ljudi, i znanstvenici, umjetnici, estradnjaci, kao i sportaši. Iako nećete čuti da netko traži dobrog “parketara ili vodoinstalatera Hrvata”, ili da za hitnu operaciju štitnjače ili bubrega traga za “dobrim kirurgom isključivo srpske nacionalnosti”, nego valjda trebamo dobrog majstora, liječnika ili zubara - ipak su brojni zaslužnici nekadašnjeg društva proteklih godina po logici zatvaranja vidika u granice provincijskog dvorišta svedeni na razinu njihove etničke pripadnosti. Ako je bilo kakvih “nedoumica” oko određivanja etničke pripadnosti, to gore za takve pojedince, pogotovo ako se nisu sami jasno i glasno deklarirali. Tako je jedno vrijeme i kod nas genijalac svjetskih razmjera, Nikola Tesla, očito bio postao samo tamo neki Srbin, jer ga dugo gotovo nitko nije spominjao, dok mu se u Srbiji, po istoj toj logici zbog koje je u Hrvatskoj bio zanemarivan, odavala počast na najrazličitije načine, sve do imenovanja surčinškog aerodroma po njemu. Ipak, treba i to kazati, posljednjih se godina i u Hrvatskoj situacija mijenja po tom pitanju, pa se može govoriti o svojevrsnoj “rehabilitaciji”, novom otkrivanju Tesle...

No, sport se još uvijek nije posve oporavio od promjene kriterija važnosti nekog rezultata, pri čemu sportski rezon odavno nije jedini. Nekad slavljani od svih, danas su reducirani, kao i njihova slava, na granice novonastalih država.

PRIČA PRVA

Evo, recimo, taj čuveni Mate Parlov, nekadašnji boksački šampion porijeklom iz okolice Imotskoga, zlatni olimpijac iz Muenchena 1972., svjetski prvak u poluteškoj kategoriji po WBC verziji 1978. godine. Kada je prije nekoliko godina u Prološcu, nedaleko Imotskoga, trebalo novoj dvorani dati ime, netko se sjetio baš - Parlova. Pa kako i ne bi, Parlov je umro baš te, 2008. godine, a obitelj mu je inače vukla korijene iz obližnjih Ričica. Ali, netko drugi je od lokalnih političara primijetio kako je pomalo nezgodno što je Parlov bio “jugoslavenski prvak”, ujedno i prvi boksački profesionalac koji je postao prvak svijeta s papirima neke komunističke zemlje, tj. našli su mu sto mana koje ga nisu činile dovoljno velikim da dvorana ponese njegovo ime. Tko mu je kriv što nije bio prvak Ruande, nego baš Europe i svijeta, i to pod zastavom SFRJ! Nešto slično se nedavno dogodilo u Kaštelima, nedaleko Splita, nakon što je preminuo plivački maratonac Veljko Rogošić. Lokalna Komisija za spomenobilježja i imena trgova i ulica trebala je raspraviti prijedlog potpredsjednika Gradskog vijeća Kaštela da nova dvorana u Kaštel Sućurcu ponese Rogošićevo ime. Kad ono, svih šest članova Komisije izjasnilo se - protiv prijedloga! Istina, kasnije se moglo čuti izgovore u stilu, ma izgradit ćemo mi i bazen, pa će Rogošić ipak dobiti primjerenu počast, no neslužbeno se moglo čuti da Rogošić, kao nekadašnja jugoslavenska sportska zvijezda zapravo nije najbolji odabir za tu počast, a čini se da je “presudilo” to što je Rogošić - pazite sad! - dobio od Tita ručni sat za preplivani maraton Vis-Split... Tako mu i treba kad, zamislite, nije htio plivati

za Ruandu ili Mozambik, nego baš za tu mrsku Jugoslaviju, i to u Titovo vrijeme!

PRIČA DRUGA

Dževad Prekazi, nekadašnji nogometaš beogradskog Partizana i splitskog Hajduka, rođen u Kosovskoj Mitrovici, danas živi u Beogradu. Njegova se osobnost ne može strpati u ladicu koja mu pripada rođenjem u obitelji albanskih muslimana, i zato je baš njegova sudbina dobar je primjer uspostave nekih novih kriterija i pokazatelj stupnja politiziranosti današnjeg sporta. Neće za sebe kazati da je žrtva, ali, kako sam zna reći, “nije popamti preimenovane ulice u Beogradu, a ulice svoje Mitrovice više ni ne poznaje”. “Imam mnogo prijatelja iz rodnog grada. Ali gotovo nijednog koji živi u Mitrovici. I Srbi i Albanci su se raštrkali po svijetu. Pobjegli su odande... To je tragedija. Došli su u grad tko zna koji ljudi. Ja nisam tamo bio od 1997. godine. Kad mi danas netko kaže Sjeverna ili Južna Mitrovica, ja šutim. Ne želim ni pričati o tome. Ne znam ja za dvije Mitrovice”, kazat će Prekazi. Obiteljske kuće na Kosovu više nema. “Da, zapalili su je. Ne interesira me ni tko ni zašto. Svugdje ima budala. Moju majku, brata s njegovom ženom i troje djece u dva navrata su spasili ljudi koji su ih pitali: ‘Što ti je Preki?’. I spasili ih. Svugdje ipak ima i dobrih ljudi... Moj dobar prijatelj je nedavno umro u Mitrovici. Nisam mogao na tu sahranu”, dodaje Prekazi. Novi kriteriji i isključivo gledanje kroz optiku nacionalne pripadnosti nije njegov “film”. “Ne razumijem to, kao ni kad netko kaže da je Partizan bio muslimanski tim. Tko je živio u toj Jugoslaviji? Kakve to veze ima? Pa valjda su u Partizanu igrali - nogometaši.

Zar je toliko bitno tko si i što si? Ja sam Albanac. I što sad? Moja je žena Srkinja. I što sad? Ne razmišljam o tome. Ako poštuješ čovjeka, poštuješ i njegovu vjeru. Moja vjera je Che Guevara. Za dobrobit čovječanstva", dodaje Prekazi, nogometaš čiji ideali sežu u vrijeme kada sportski profesionalci nisu kratili vrijeme gotovo samo igrajući PlayStation, već su ih očito zanimale i neke druge stvari. Dio igračke karijere je proveo u SAD-u. "To je bila avantura koja je kratko trajala... Ja sam skupljao ploče, soul i blues. Oni me tamo pitali: Zar se to sluša i kod vas? Rekoh, ma slušalo se kod nas prije nego kod vas! U Americi sam za cimera imao jednog tamnoputog nogometaša. Hoću ga zagrliti, čovjek se preplaši. Gdje će bijelac njega zagrliti... A ja ga molio da me vodi u svoje klubove, da uživo slušam dobar soul, a on mi reče da se plaši toga. Eto koliko smo bili napredniji od njih tada u tom smislu". Nakon Amerike, iz turskog Galatasaray, vidjevši koje je nacionalnosti, ponudili su mu i državljanstvo, kako bi ograničenu kvotu stranaca u tom slučaju mogli popuniti s još jednim stranim igračem. "Vidjevši da sam muslimanske vjeroispovjesti, ponudili su mi papire. Nisam htio, ni pod razno. Rekao sam: Moja jedina vjera je Che Guevara", nastavlja Prekazi svoju priču. "Prestao sam igrati kad je počeo taj naš bratoubilački rat. Nisam više imao volje... Kad sam odlazio iz Istanbula, rekli su mi, jesi lud, zašto ideš tamo gdje je rat? Kad smo došli u Beograd, svi su me opet pitali - jesi lud?", kazat će Prekazi.

PRIČA TREĆA

Predrag Pašić Paja rodio se u Sarajevu, na Koševu, pa tu treba tražiti i uzrok njegove kasnije vezanosti uz tamošnji stadion, a to je i razlog zašto je igrao baš za "Sarajevo", a ne recimo za "Željezničar". Pašić je kasnije postao i jugoslavenski reprezentativac, a netipičnost je pokazao kada je, po završetku karijere, otvorio galeriju, a ne recimo kafić, restoran, butik, kako je običavala većina nogometaša. Poslije je pokrenuo Nogometno-sportsku školu Bubamara kroz koju, kako zna reći, želi dobiti prije svega dobre ljude, ne samo dobre nogometaše. Otud i ideja, koju će mnogi možda i cinično ismijati, da polaznici škole nose dresove koji će imati elemente dresa obaju velikih sarajevskih klubova, kako bi se klinici od ranih nogu učili snošljivosti i fair-playu. Životnu dramu proživio je početkom rata, odnosno, srpskih napada na Sarajevo. Rođen je u obitelji sarajevskih pravoslavaca, ali

Priča Predraga Pašića uvrštena je u dokumentarni serijal "Buntovnici nogometa" ("Les rebelles du foot", 2012., u produkciji Gillesa Rofa), u kojemu ulogu naratora ima legenda "Manchester Uniteda" Eric Cantona, sastavljen od pet poučnih priča o nogometu u funkciji nekih viših ideala, borbe za ljudska prava, demokraciju ili otpora političkim jednouljima. Ostali glavni akteri tog filma su Didier Drogba iz Obale Bjelokosti, Čileanac Carlos Caszely, Rachid Mekhloufi iz Alžira i Brazilac Socrates

nije mu na pamet palo da napušta svoj grad. "Rođen sam u Sarajevu i Sarajlija sam. Nisam mogao napustiti svoj narod; narod koji mi je pomogao da postanem nogometna zvijezda. Za mene nije bilo dovoljno snažnog razloga da odem, pa sam tokom rata ostao s obitelji u Sarajevu", znao je kazati. Njegov brat je odlučio drukčije, pridružio se srpskoj strani, što je Predragu i te kako zagorčalo život te dodatno urušilo svijet kakvoga je poznavao do tada. U inat svim ograničenjima, pokrenuo je multietničku školu nogometa. "Za nas je bilo važno da su u školi iz svih sarajevskih zajednica, kao i prije. Vani je postojala mržnja između njihovih očeva i političara, ljudi su ubijali jedni druge, ali u školi smo bili zajedno... Nikad neću zaboraviti dan kad je otvorena škola, kad je došlo tih 200 dječaka", sjeća se ovaj nogometaš, koji se i dan danas još uvijek ne može načuditi i koliko se loše energije može širiti upravo preko sporta. Upravo zbog svega toga Pašićeva priča je uvrštena u dokumentarni serijal "Buntovnici nogometa" ("Les rebelles du foot", 2012., u produkciji Gillesa Rofa), u kojemu ulogu naratora ima legenda "Manchester Uniteda" Eric Cantona, sastavljen od pet poučnih priča o nogometu u funkciji nekih viših ideala, borbe za ljudska prava, demokraciju ili otpora političkim jednouljima. Ostali glavni akteri tog

filma su Didier Drogba iz Obale Bjelokosti, Čileanac Carlos Caszely, Rachid Mekhloufi iz Alžira i Brazilac Socrates. U takvom se društvu našao Pašić. Možda će netko odmahnuti rukom, i kazati, ma to je neki stari jugonostalgicar, "komunjara" ili što već, ali sljedeća Pašićeva izjava mogla bi razoružati svaku drskost i diskvalifikaciju te vrste: "Putujući kao nogometaš po svijetu, imao sam dosta prigoda za putovanja, da vidim druge države, upoznam ljude i religije. U nekim zemljama sam vidio crkve. U drugima samo džamije, ili samo sinagoge. Ali, samo u svom Sarajevu, mogao sam vidjeti sve te građevine. U samo 400 metara čuo sam zvukove džamija, crkava... Taj prizor me činio sretnim i ponosnim, da je moj grad otvoren za sve, s istoka ili zapada. Osjećam da me je Sarajevo oblikovalo kao osobu i zato vjerujem u zajedništvo". Istina, kazat će i da su danas i njegovo "Sarajevo" - misleći na nogometni klub - i grad nešto drugo u odnosu na ranije doba. "Na žalost, ljudi koji vode danas nogomet i klub imaju neke svoje kriterije. Oni misle da je svijet krenuo od njih, a sve što je ranije bilo, uništeno je", kazat će. Međutim, ono što bi nekom bio razlog za ravnodušnost ili tek cinizam, njemu je očito pokretačko gorivo. U inat svim ograničenjima i ofsajd-zamkama života. ■

INSTITUCIJE I ORGANIZACIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I PRAVA NACIONALNIH MANJINA

► Pučki pravobranitelji

Štiti ustavna i zakonska prava građana pred državnom i lokalnom upravom, te središnje tijelo nadležno za suzbijanje diskriminacije
Opatička 4, Zagreb
Tel: +3851 48 51 855
Fax: +3851 63 03 014
E-mail: ombudsman@ombudsman.hr
www.ombudsman.hr

► Savjet za nacionalne manjine RH

Krovno tijelo koje povezuje institucije i interese nacionalnih manjina na državnoj razini
Mesnička 23, Zagreb
tel. 01/4569-286
fax. 01/ 4569-297
e-mail: savjet.nac.manjine@vlada.hr
www.savjet.nacionalne-manjine.info

► Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH

Stručna služba Vlade koja se bavi zaštitom, promocijom i poštivanjem ljudskih prava i prava nacionalnih manjina u RH
Mesnička 23, 10 000 Zagreb
Tel: 01 4569 358
Fax: 01 4569 324
E-mail: nacionalne.manjine@vlada.hr

► Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava

Promiče zaštitu ljudskih prava, demokratskih institucija i vladavine prava, te pomaže žrtvama kojima su ljudska prava ugrožena
Miramarska 11b, Zagreb
Tel: +3851 46 13 630
Fax: +3851 46 13 650
hho@hho.hr
www.hho.hr

► Srpsko narodno vijeće

Nacionalna koordinacija vijeća srpske nacionalne manjine i manjinska samouprava Srba u Hrvatskoj
Ilica 16, Zagreb
Tel: +3851 48 86 368
Fax: +3851 48 86 372
E-mail: ured@snv.hr
www.snv.hr

► Srpski demokratski forum

Najstarija organizacija Srba u Hrvatskoj koja se bavi zaštitom i promocijom ljudskih prava i prava nacionalnih manjina
Ilica 16, Zagreb
Tel: +3851 49 21 862
Fax: +3851 49 21 827
E-mail: zagreb-sdf@sdf.hr
www.sdf.hr

► Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“

Krovna organizacija koja promovira kulturu i stvaralaštvo Srba u Hrvatskoj
Berislavićeva 10, 10000 Zagreb

tel/fax. 01/4872-480

e-mail: skdprosvjeta@skdprosvjeta.com
www.skdprosvjeta.com

► Privrednik

Srpsko privredno društvo
Preradovićeva 18/1, Zagreb
Tel: +3851 48 54 478
Fax: +3851 48 54 478
E-mail: ured@privrednik.net
www.privrednik.net

► Zajedničko vijeće općina Vukovar

Štiti ljudska, građanska i manjinska prava srpske etničke zajednice u istočnoj Slavoniji
Eugena Kvaternika 1, Vukovar
tel: +385 32 422 750
fax: +385 32 422 755
e-mail: zvo@vu.t-com.hr
www.zvo.hr

► GONG

Potiče građane na aktivnije sudjelovanje u političkim procesima
Trg bana J. Jelačića 15/IV, Zagreb
Tel: (01) 4825-444; Fax: (01) 4825-445;
E-mail: gong@gong.hr
www.gong.hr

► Projekt građanskih prava Sisak

Pružila besplatnu pravnu pomoć građanima u zaštiti njihovih ljudskih i građanskih prava
Rimska 6, Sisak
Tel: +385 44 571 752
Fax: +385 44 521 292
E-mail: pgp-sisak@crpsisak.hr
www.crpsisak.hr

► Ženska mreža Hrvatske

Lošinskih brodograditelja 33, Mali Lošinj
Tel/Fax: +385 51 233 650
koordinatorka@zenska-mreza.hr
www.zenska-mreza.hr
Predstavlja 50-ak organizacija koje se bave zaštitom i promocijom prava žena

► Koalicija za promociju i zaštitu ljudskih prava

Savez nevladinih organizacija koje rade na ostvarivanju i unapređenju ljudskih prava, razvoju demokracije i vladavine prava
Gornjodravska 81, Osijek
Tel: +385 31 284 320
Fax: +385 31 284 321
E-mail: lsc@os.t-com.hr
www.lsc.hr
Članice koalicije:

Centar za građanske inicijative

Poreč, Partizanska 2b
Tel: +385 52 428 586
Fax: +385 52 452 746
E-mail: cgiporec@zamir.net
www.cgiporec.hr

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava

Osijek, Trg Augusta Šenoje 1
Tel: +385 31 206 886
Fax: +385 31 206 889
E-mail: centar-za-mir@centar-za-mir.hr
www.centar-za-mir.hr

Centar za mir, pravne savjete i psihosocijalnu pomoć

Vukovar, Fra Antuna Tomaševića 32
Tel: +385 32 413 319
Fax: +385 32 413 317
E-mail: centar-za-mir@vk.t-com.hr
www.center4peace.org
Dalmatinski odbor solidarnosti
Split, Šetalište Bačvice 10
Tel/Fax: +385 21 488 944
E-mail: info@dos.hr
www.dalmatinski-odbor-solidarnosti.hr

HOMO Pula

Pula, G. Martinuzzi 23
Tel: +385 52 505 976
Fax: +385 52 506 012
E-mail: homo@pu.t-com.hr
Organizacija građanske inicijative Osijek
Tel/Fax: +385 31 582 290
www.ogi.hr

Odbor za ljudska prava Karlovac

Karlovac, Vraniczanyjeva 6
Tel: +385 47 600 634
Fax: +385 47 616 365
E-mail: chr-ka@ka.t-com.hr
www.sigmacentar.hr

Srpski demokratski forum

www.sdf.hr

Udruženje za mir i ljudska prava Baranja

Bilje, Petefi, Šandora 78
Tel/Fax: +385 31 750 892
E-mail: baranja@inet.hr
www.udruzenje-baranja.hr

► Kuća ljudskih prava

Selska 112c, Zagreb
Tel: +3851 64 13 710
Tel/fax: +3851 64 13 711
kontakt@kucaljudskihprava.hr
www.kucaljudskihprava.hr
Osnovana u cilju promicanja, razvitka i unaprjeđenja zaštite ljudskih prava
Osnivači Kuće ljudskih prava su:

Centar za mirovne studije

Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću

Grupa za ženska ljudska prava B.a.B.e.

Građanski odbor za ljudska prava

Udruga za promicanje istih mogućnosti

Udruga za zaštitu i promicanje mentalnog zdravlja

www.identitet.info